

plurima sunt hujusmodi assumpta, quæ ex quibilibet fere S. Gregorii operibus, manuscriptorum codicum opo revolvimus. At desunt hic nobis veteres scripti codices.

Secundo quid vetat hic dicta, intelligere de Langobardorum regibus Arianis Ecclesie Romanæ hostibus atrocissimis, Ecclesiarum omnium depopulatoribus, et Simonie patronis; qualis fuit nefandissimus Autharis; sic enim appellatur ab ipso Gregorio epist. 17 libri primi? De rege aliquo sane non minus quam de imperatore, interpretari licet: *Concitavit adversus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dici, potestatem. Nulla enim ratio sinit ut inter reges habeatur, qui destruit potius quam regat imperium.* In his tamen verbis unicus est difficultatis nodus.

Tertio non omnino absurdum nobis videtur ista de Mauricio imperatore accipere, cujus temporibus passim in Ecclesiis illi subditis invaluerat Simonia, ut ex multis Gregorii epistolis liquet. Videsis lib. v epistolam 57, Joanni Corinthiorum episcopo, et 58, universis episcopis per Helladium provinciam constitutis. In utraque videlicet epistola hæc leguntur: *Pervenit ad nos quod in illis partibus, nullus ad sacrum ordinem, sine commodi datione perveniat.* Consule quoque lib. iv ep. 27, lib. xi ep. 46, lib. xii ep. 28, lib. xiii ep. 41. Præterea qui Gregorii vitam scripsit Joannes Diaconus, Mauricium appellat avarissimum et rapacissimum, lib. iii, cap. 59, ubi de *funestissima* lege ab eo lata loquitur. De ejusdem tyrannide in Gregorium pergit agere Joannes lib. iv, capp. 16 et 17.

De eodem imperatore Gregorius ipse licet modestius ita scribit, lib. xiii, ep. 31: *Cum injustorum multorum peccata ferienda sunt, unus imperitus erigitur per cujus duritiam tribulationis iugo subditorum colla deprimantur. Quod in nostra diutius afflictione probavimus.* Et exponens, quomodo sub Mauricio respublica prædæ patisset, subdit: *Cessent testamentorum insidæ, donationum gratia violenter exstat. Mædant amicitia, in rebus oropriis secunda possessio.* Et ep. 38 pergit conqueri de iugo tristitia asperique temporibus, quæ regnante Mauricio perperuss fuerat. Denique ep. 39 easdem iterat querelas, gratulaturque, tam dura longi temporis pondera certicibus tandem amota esse. Quis igitur adeo miretur Gregorium toties a Mauricio pulsatum, imo graviter vexatum, illa de ipso scripsisse aut dixisse, quæ ex Septem Psalmorum Commentario excerptis Gussanvillæus; non eo tamen animo ut vivente imperatore publica luce Commentarius hæc donaretur.

At qua ratione, inquit, Mauricius fidei catholice addictissimus, et hoc nomine laudatus a sancto Pontifice, potuit ab eodem infamari ut hæreticus, schismaticus, infidelis? Verum respondeo, ea quæ leguntur in proœmio septimi et ultimi psalmi: *Persequitur etiam hoc tempore schismaticus, etc.*, ad quolibet schismaticos, hæreticos et infideles referri posse. Ecclesiam autem multis schismatibus tempore Gregorii laborasse, multaque ab hæreticis et ab fidei hostibus passam esse, quis nesciat?

Utro tamen concedimus a Gussanvillæo profata melius convenire Henrico IV quam Mauricio; quæ consideratio persuasit doctissimo viro Commentarium hunc Gregorii papæ septimi factum esse. At vero incubrationem hanc laudato Pontifici prorsus abjudicat stylus omnino diversus. Decem epistolarum a Gregorio VII scriptarum fibros habemus, quæ si conferantur cum Commentario in Septem Psalmos, non eundem esse scriptorem palam fiet. Contra vero hoc in Commentario phrasis tota est Gregoriana; unde sancto Doctori potius quam alteri eripiam tribuendus videtur. De hac tamen controversia iudices prudens lector. Unum tantummodo hic asserimus opus hoc dignum esse quod sanctissimo Patri vindicetur. Ad tuendam conjecturam nostram non usurpavimus quod lib. xii epist. 24 scribit ipse Joanni subdiacono: *Dic ei* (Mariniano Ravennæ episcopo) *ut commenta Psalmorum legi ad vigiliis faciat; etsi nonnulli hoc utantur testimonio, ut præbent Gregorium* 465 *Commentarii in Septem Psalmos penitenciales parantem se prodidisse. Nam quæ sequuntur: Neque enim volo dum in hac carne sum, si qua me dixisse contigit, ea facile hominibus innotesci; satis ostendunt sanctum Doctorem non de suo in Psalmos Commentario locutum esse, sed de alio quopiam sive Hieronymi, sive Augustini, sive Ambrosii, etc.*

Verum prætereundum non est, quædam videri a Paterio, S. Gregorii discipulo, ex hoc Commentario excerpta. Nam quæ ad exponendum versum primus psalmi xxi ille adhibet, partim sunt desumpta ex primi versus hujus psalmi expositione. Id etiam agnoscit Gussanvillæus, qui in edendo Paterio, ad hunc locum indicat in margine Commentarium in Psalmos tanquam fontem ex quo deprompta Paterii sententia.

Idem observare licet ad cap. 69 Paterii in Psalm., ubi monet Guss. locum inveniri in explanatione psal. iv Poenit. Id sane probare videtur virum doctum sibi non constitisse, et agnovisse tandem Commentarium in Septem Psalmos penitenciales, Gregorio tribuendum. De Commentario quoque in lib. Regum quem Gregorio abjudicavi, melius postea sensisse credendus est. Nam ad cap. 30 Paterii in Psalm. monet in nota margin. illud haberi lib. i in cap. i Reg.

Hac in editione omissos in aliis omnibus psalmorum titulos proœmiis præfiximus, quod ad eorum explanationem proœmia hæc præmissa fuisse observaverimus: ita ut nisi prius lectis titulis vix intelligi possit mens auctoris qui præfatur. Cætera in aliis Gregorianis operibus edendis observata præstitimus.

SANCTI GREGORII MAGNI

ROMANI PONTIFICIS

IN SEPTEN PSALMOS PENITENTIALES, EXPOSITIO.

466 PROEMIUM

IN PRIMUM PSALMUM POENITENTIALEM.

In finem in Carminibus, Psalmus David pro octava.

Si ille rex et propheta convenienter David, manu fortis vocatus est, quia ursum interfecit, leonem suffocavit, Goliath fortissimum lapidis unius ictu

prostravit, et Gentes innumeras imperii sui ditioni subegit (*1 Reg. xvii*); non incongrue eodem nomine sanctam animam accipimus, quæ illum, qui quasi leo rugiens circuit quærens quem devoret, in se ipsa interfecit (*1 Petr. v*). Et si quando eam sicut fortis armatus aperto certamine aggreditur, lapidis, quem repronaverunt ædificantes, illum ictu prosternit, corporis nihilominus passiones subigit, atque ad virtutum officia convertit (*Luc. xi, 1 Petr. ii*). Psalterium quoque eandem animam spiritalibus exercitiis assuetam non inconvenienter nominamus. Sicut enim musicum illud instrumentum triangulum decem chordarum inferius quidem percutitur, superius vero sonare videtur; ita anima sanctæ Trinitatis fide formata, decem Legis præceptis instructa, inferius percutitur et superius auditur; quia cum carnem aliquis perfecte affligerit, tunc suavissimum Deo in dulcedine melos reddit. Per psalmum ergo, meditationes et laudes et gaudia de Deo in animo concepta accipimus, sicut cantum illius musici instrumenti psalmum vocamus. Psalmus ergo iste, id est hæc meditatio, David, id est fideli animæ virtutibus ^a exercitata attribuitur; animæ scilicet tendenti in finem, id est in Christum, qui est initium et finis (*Apoc. xxi*). Christus finis dicitur, vel quia est consummatio Legis et Prophetarum, sicut ipse pendens in cruce testatus est, cum aceto et felle potatus dixit: **467** *Consummatum est* (*Joan. xix, 30*). Vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos quærere, nisi ad ejus studeamus agnitionem pervenire: ita eo invento nullus jam melior quæritur, quia omnis creatura eo, sub cujus pedibus a Patre omnia sunt subjecta, inferior invenitur. Pro ^b octava vero psalmus iste factus asseritur, quia pro consideratione futuræ resurrectionis Domino decantatur. Omne præsentis vitæ tempus septem diebus evolvitur; et ideo æterna dies, quæ expleta horum dierum vicissitudine futura est, octava vocatur. Et quia pro consideratione extremi iudicii psalmus iste concinitur, recte pro octava intitulatur. Vel quia sequitur finem carnalis et spiritalis generationis, ideo octava dicitur resurrectionis. Caro enim ex quatuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis ad vitia aversandum. De hac enim ira per eundem prophetam dicitur: *Irascimini, et nolite peccare* (*Psal. iv, 5*). Quod enim se contra seipsum erexit, et zelo rectitudinis inflammatus, contra vitiorum se importunitates viriliter commoverit, in conspectu interni iudicis nequaquam deliquit. Vel secundum quosdam octava dicitur, quia sequitur sex ætates in hoc sæculo viventium, et septimam dormientium justorum. Hunc autem psalmum in hymnis habendum titulus adstruit; quia qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua confitens cor in poenitentia conterit,

suavem ad aures misericordis Dei vocem exultationis reddit. Majus est enim angelis Dei super uno peccatore poenitente gaudium, quam de nonagintanovem perseverantia justorum (*Luc. xv*). Et qui pro indulgentiæ desiderio iniquitates suas annuntiat, in tabernaculis justorum dulciter hymnizat. **468** Loquitur ergo in hoc psalmo fidelis anima, octavam illam, id est diem iudicii tremendam considerans, terroremque distractionis divinæ et reproborum damnationem perpetuam prudentiæ intuitu contemplans. Et quia de suis meritis diffidens, in se qualiter in illo tremendo examine iram ultionis divinæ effugere possit, non invenit; audacter quidem, sed confidenter ad fontem misericordiæ, faciem ejus præoccupans accedit, maleus in hac vita per poenitentiam et flagella conteritur, quam in futuro horrendis suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, et illius exemplo cum fiducia ad thronum gloriæ Dei adeamus.

EXPLANATIO

PSALMI PRIMI POENITENTIALIS.

(*Psal. vi. — Vers. 1.*) *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.*

1. Vides quam bonum principium, quam affectuosum, quam gratiæ plenum. In eo enim quod Dominum eum vocavit, quod sui jure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, servos alere, non negligere; delinquentes corrigere, non necare; fugientes requirere, non abdicare. *Domine, ne in furore tuo.* Solet fieri, ut qui dominorum iram incurruunt, si eis reconciliari appetunt, patronos quærant, interveutores adhibeant, advocatos adiscant. Sed hæc anima illius terribilis iudicii terrore perculsa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem aversatur; et si ad horam Deum convenire distulerit, damnationem se evadere non posse arbitrat. Desiderium enim non sustinet, et in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia Conditoris confidit, et quasi eum præsentem videat, loqui præsumit. Ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis, meis excludor meritis; sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur, Domine, cujus me servum esse non abnego, cujus imperiis obtemperare desidero, cujus suave jugum ferre nequaquam recuso, *ne arguas me in furore tuo.* Hic ne potius argue; dum tempus est misericordiæ, corripe; dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur; quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur; quia poenam interminabilem venia nulla comitatur. Absit ut in Deo furorem credamus. Non enim esset incommutabilis, si eum commovere posset alicujus necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundum humanum morem loqui non possumus, infinitæ damnationis sententiam, furorem vocamus. Non ut in illa justitiæ severitate, aliqua omnino perturbatione Deus moveatur, sed quia in eos qui

^a Alludit ad psalmi titulum, in quo legitur: *In faciem in Carminibus, Psalmus David, pro octava.*

^b Vide superiorem notam.

duplici sunt contritione conterendi, irremediabiliter A
vindican-*Ne arguas me in furore tuo*: non humano, non transitorio. Furor humanus sicut cito præterit, ita suæ vigorem potestatis nonnisi in corporibus extendit; divinæ vero ultionis animadversio, non solum pœnas in corpore et anima multiplicat, verumetiam in damnatis immobiliter perseverat. *Neque in ira tua corripas me*. Sicut major est furor quam ira, ita arguere majus est quam corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mortem carnis alii æternis deputantur suppliciis, et alii ad vitam per ignem transeunt purgationis; 469 fidelis anima non solum furorem timet, sed etiam iram abhorret, teste beato Augustino: Hi omnes qui non posuerunt sibi fundamentum Christum, in furore arguuntur, quia æterno igne cruciantur. Qui autem B
eidem fundamento superposuerunt lignum, senum, stipulam, in ira corripuntur; quia igne purgati, ad beatitudinis requiem ^a deducuntur (I Cor. iii). Dicat ergo fidelis anima, quid fecit considerans, et quid sit receptura contemplans: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me*. Ac si aperte dicat: Hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine vel cum reprobis serias, vel cum purgandis, flammis ultricibus affligas. Et ut hoc fiat:

(Vers. 2.) *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.*

2. In eo quod nomen venerandum repetit, piæ C
precis affectum se habere ostendit. Quasi dicat: Tu Domine, quem suave videtur mihi sæpius ^b invocare, miserere mei dum tempus est misericordiæ. Hic me misericorditer corripere; hic per flagella contere; hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post hujus vitæ terminum vindicandum invenias, oro ut per ignem tui amoris omuem in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est ut facias, *quoniam infirmus sum*. Ex peccato primi parentis pœnam contraxi magnæ infirmitatis (Rom. vii): non enim quod volo, ago; sed quod odi malum, illud facio. *Infirmus sum*, quia ad malum pronus sum. Sed tu, Domine, animarum debiliū velox medice, *sana me*, scilicet interius omni vitiorum lahe emunda: *quoniam conturbata sunt omnia ossa mea*, id est, virtutes animæ obscuratæ sunt, et extenuatæ virtutes simul conturbatæ sunt. D
Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo dejicitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes accipimus, per quas nimirum animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in virtutibus robur invenitur animarum. Et plane debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit virtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decidit, claritatem visionis divinæ perdidit, suavissi-

mas verborum Dei epulas, quibus interius reficiebatur, amisit; oculos carnis ad obscena et turpia videnda aperuit, qui prius aciem mentis, qua lucis summæ fulgor intuebatur, obscuravit.

(Vers. 3.) *Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?*

3. Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco, *anima mea*, scilicet eo quod mea est, quod per me corrupta est, quod per me debilis et ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem et lamenta, valde magna scilicet et multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccavit quia bonum Dominum offendit, ^c quia vitam perdidit, mortem incurrit. *Sed tu, Domine, usquequo* turbaris contra me, quia peccavi, quia te ad iracundiam delinquendo provocavi? Vel, *tu Domine*. Dæmones quidem invasores, non domini, naturaliter malunt meam perditionem quam salutem; sed tu, Domine, *qui non vis mortem peccatoris* (Ezech. xxxii): singulariter Domine, non abusive, sed proprie: *usquequo*, id est quandiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici et curare valentis 470 assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cum non sit tibi minor potentia, quam voluntas? Licet hoc celes in corde tuo; tamen scio, quia universorum memineris. Omnis curatio quanto difficilius acquiritur, tanto acquisita cautius custoditur.

(Vers. 4.) *Convertere, Domine, et eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.*

4. Ne magis turberis, supplico; ne ultra misereri differas peto; immo *convertere, Domine*. Sicut anima mea conversa est ad te per turbationem poenitudinis, ita tu convertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conversus, *eripe animam meam*. Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam secularium illecebræ cupiditatum; sed tu, qui potens es omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus (Ephes. iii), eam eripe; igne tui amoris, terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure; extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe. *Saluum me fac propter misericordiam tuam*. Parum est ut animam meam a mundi voluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tuæ protectione conserves. Boni medici officium est, non solum salutem restituere, sed etiam restitutam custodiæ sedulitate servare. Sic ergo et tu cum animam meam a carnalibus desideriis eripueris, da mihi in bono perseverantiam, ne mihi demissos laqueos iterum tentationum incurram. Et hoc *propter misericordiam tuam*: non de meis meritis confidens, me ut saluum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

(Vers. 5.) *Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?*

5. Peccata consummata generant mortem (Jac. i)

^a Gilot. et Vatic., *reducuntur*.

^b Rémbold., Gilot. et Vatic., *invocari*.

^c Omittitur in Guss., *quia vitam perdidit*.

Nisi enim conversus fueris, nisi animam meam eripueris, nisi me salvum feceris, in peccatorum me caligine, id est in morte dimittis; quod si in morte fuero, tui procul dubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quod in morte penitus tui memor esse nequeo: *quoniam non est in morte qui memor sit tui*. Quomodo namque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Sicut de morte ad infernum peccator pervenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foveam cadit. Unde et scriptum est: *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit* (Prov. xviii, 3). Fidelis anima non exaudiri metuens, miseras quas perlatura est si non exaudiri, enumerat; ut se maximo timore concutiat, et Deum citius ad misericordiam flectat. At ergo: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Quasi dicat: Dico, si non eripueris me, ^a in morte futuram me praevideo. Et non solum in morte futuram me praevideo, sed etiam in inferno, id est in desperatione me sepeliendam cognosco. Quod si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Scilicet nullus. *Non enim est speciosa laus in ore peccatoris* (Eccl. xv, 9). Aliter: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui*, precor ut animam meam liberet a carnalibus desideriis, quae militat adversus eam (I Petr. ii). Si enim hoc non feceris, interficient me; quia a te, qui es vita mea, separabunt me. Cum enim tu sis illud idem animae, quod est anima corpori; si tibi inseparabiliter non inhaesero, **471** necessario mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero: *quoniam non est in morte qui memor sit tui*. Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire praevalet a te Deo anima divisa. Nulla societas luci ad tenebras. Ubi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamen intelligi et aliter potest, quasi dicat: Inmedicabile corpus est recidendum ense, et membri in corpore mortui abscisio potius est necessaria, quam medicina. Sed ego non sum ut membrum mortuum, cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nam sum memor tui, scilicet misericordiae. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimum agnosco, quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet a toto, quoniam non est in morte.

(Vers. 6.) *Laboravi in gemitu meo: lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.*

6. Dixerat superius, *Salvum me fac*, et tempus est ut facias; nam ego laboravi in gemitu meo. Adest miser, adsit et misericordia. Miseriam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non celo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. Sed ego laboravi, id est studiose egi, ut essem in gemitu, scilicet ut quousque viverem, gemendum mihi putarem. Et laboravi in gemitu, id est, modo mihi proprio. Nemini enim sicut mihi ingemi-

ascendum aestimo, quia praeter omnibus me peccatis perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bono opere perseverare, adiungit: *Lavi per singulas noctes, id est per singulas tenebras cogitationes, lectum meum*. Per lectum, conscientiam accipimus; quia sicut in lecto jacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati consentimus. Et sicut laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur, ita dum mundi huius adversitatibus premimur, in bona conscientia interiori delectamur, Paulo attestante qui ait: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae* (II Cor. i, 12). Lectum ergo per singulas noctes lavat, qui conscientiam a cogitationibus tenebrosis, lacrymis compunctionis emundat. Et non solum conscientiam purificabo, sed **B** etiam lacrymis meis stratum meum rigabo. Quia vilius lectus est stratum, per ipsum carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facile concutitur, ita caro ab infirmo animae varie versatur, sicut per eundem prophetam dicitur, *Universum stratum ejus versatum est infirmitate ejus* (Psalm. xlii, 2). Rigat ergo lacrymis stratum suum, quia continuo luctu et dolore, carnis maculas diluit, et cordis duritiam imbre compunctionis emoluit; ut sicut hortus recepta suavi pluvia evidenter germinat, ita caro lacrymarum fluentis rigata, bonorum operum et iustitiae germen emittit. Cur autem laboraverit, causam subdit, ac si dicat: Ideo laboravi, ideo ingenui, quia,

(Vers. 7.) *Turbatus est a furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.*

7. Humana natura ad imaginem primitus et similitudinem Dei condita (Gen. i), per praevocationis culpam a contemplationis divinae claritate expulsa, sicut immortalitatis aeternae beatitudinem perdidit, ita interiorum oculorum animae, scilicet rationabilium obscuravit. Et quia postea bonum a malo discernere soluit, volens postmodum quid sibi sequendum, quidve fugiendum esset, scire nequivit (I Ioan. iii). Et quia illum qui lux est, et in quo non sunt umbrae tenebrae, **472** non tenuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpevit. Dicit ergo fidelis anima: *Turbatus est a furore oculus meus*: quia discernendi recte voluntatem non habui, per furorē, id est damnationis sententiam, ipsam eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius a furore oculi turbatur, quia tremendi diiudicii, damnari metuens, intuetur. Cum enim quod quisque gesserit, quia ibi sit receptus, considerat, mentem quae hoc praevidet, malorum eorum conscientiam, ipsae iudicii terror perturbat. Et quia ad illud iudicium venire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adiungit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos*. Ac si diceret: Ideo ad illud terribile examen doduci motus, quia per consuetudinem et perseverantiam pravorum operum, non novum, sed veterem me peccatorem agnosco. Cum enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos; quia eorum a me suggestiones non repuli, illis consentiens in tenebrarum operibus inveteravi,

^a Hic multa restituimus ex aliis editis in Gussany. Edit. omitta; unde sensus labefactatus.

id est in veteris hominis inobedientiam rediit. Factus sum comparabilis veteri vesti. Sicut enim vetus vestis nec ornatum adjicit, nec frigus repellit; ita ego nec frigus tentationis expellere valeo, nec proximorum animas per doctrinæ verbum adorno. Vel, inveteravi habitans inter inimicos meos, inimicos scilicet catholicæ fidei et Christianæ religionis.

(Vers. 8.) *Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*

8. *Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidelis cum infideli?* (II Cor. vi, 15). Sicut enim qui diabolum sequitur, Sanctorum collegium affectu et opere aspernatur; ita qui Deo perfecte adhæserit, impiorum consortium æquaquam admittit. Quia ergo inveteravi conversatus inter inimicos meos, ne amplius aliquid vetustatis in me appareat, ne inimicorum conversatio notam mihi pravariationis insigat; vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impoenitentes perseveratis, hic a me affectu discedite, hic vos a me operum dissimilitudine elongate; ut quia a Deo receditis hic animo, et in futuro etiam corpore a me discedatis. Discedite, ut amplius non communicem operibus vestris iniquis: *Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? (Cant. v.) Vocem flebilem Dominus exaudivit; quia ab omni inquinamento carnis et spiritus me mundavit. Quomodo autem exauditus sit, ostendit:

(Vers. 9.) *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.*

9. *Exaudivit Dominus deprecationem meam*, peccata dimittendo. *Dominus orationem meam suscepit*, perseverantiam dando; quasi dicat: Non solum pro peccatis meis fienti delictorum mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadem ulterius committerem, gratiæ suæ ubertatem concessit. Dixerat superius: *Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem.* Sed quia charitas non querit quæ sua sunt (I Cor. xiii); et hinc vera esse ostenditur, cum ille diligitur qui adversatur, ideo subjungit:

(Vers. 10.) *Erubescant et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur et erubescant valde velociter.*

10. Ille veraciter charitatem habet, qui et amicum diligit in Deo, et inimicum diligit propter Deum. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos* (Luc. vi, 27). Ne ergo surda aure præcepta transeat Dominica, pro inimicis orat anima exaudita: *Erubescant et conturbentur.* Ergo quia propter peccata quæ perpetraveram, erubui; erubescens vero ut ea diluerem, in gemitu meo laboravi, exaudita veniam impetravi. Et utinam meo exemplo erubescat quicumque quod ad imaginem et similitudinem Dei sit factus (Gen. i) intelligit, et qualiter illam peccando laedavit, agnoscit. Si se circumspiciens, consideret

et decorem quem perdidit, et obscenitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit, de operum suorum qualitate, nisi sit lapsus, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admisit, verecundiam tamen a se funditus non repellit. Nam et illud verum est apertæ desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum. Unde sub Judææ specie contemnenti animæ dicitur: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluit erubescere* (Jerem. iii, 5). Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulatur, profecto ut meretrix frontem obdurat.

11. Sed quia minus est de antea vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, poenitendo corrigere, subjungit: *Et conturbentur vehementer.* Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum graviter, quod egit puniendo, invehitur, per compunctionis lacrymas vehementer conturbatur. Quia vero per dolorem poenitentiae pervenitur ad conversionem vitæ, protinus additur: *Convertantur.* Ille nimirum ad Deum convertitur, qui tam cogitatus suos, quam etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breve est, et finis peccatorum mors est; ne quis putaret in hominis esse potestate quando vias suas velit corrigere, repetit: *Erubescant*, se peccasse, erubescant conversionem distulisse. Et hoc faciant *valde velociter.* Dies enim Domini sicut fur in nocte ita veniet (II Petr. iii, 10). Unde et Salomon; *Ne tardes*, inquit, *converti ad Dominum, neque differas de die in diem* (Eccli. v, 8).

PROCEMIUM

IN SECUNDUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Ipsi David intellectus.

Sicut supra jam diximus, per David, fidelis anima accipitur, cui et nominis interpretatio, et operum magnificentia convenienter aptantur. Fidelis ergo anima, ea quæ in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, et ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus vero David in hoc psalmo est, ut nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, offerat; nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat; nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat; nemo per desidii torporem in bona operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat.

EXPOSITIO

PSALMI SECUNDI POENITENTIALIS.

(Psal. XXXI. — Vers. 1.) *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.*

1. Quasi dicat: Cum omnes velint esse beati, diversi de beatitudine diversæ sentiunt; et desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per devia venire proponunt. Sed quidquid illi æstiment, istud est ratum, istud est catholicum, 474 quod illi solum sunt beati, quorum remissæ sunt iniquitates originales per baptismum: *et quorum tecta sunt peccata* actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmus vulnera, quomodo illi a medico adhibetur medicina? Nonne si celare vulnus corperit

■ Hæc ad titulum Psalmi referuntur: ipsi David intellectus.

latius extensum introrsum putrescit? Sic et peccatum, nisi per confessionem detegatur, lethaliter in intimis dilatatur. Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit, ita peccatum nisi confitendo reveletur, etiam si qua ibi sunt bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quæ malorum administione maculantur. Sed aliud est quod a peccatore homine per obstinationem tegitur, aliud quod miserante Deo per remissionem operitur. Tegit medicus vulnus sanandum medicamine, tegit Deus peccatum ea, quæ multitudinem peccatorum operit (*I Petr. iv, 8*), charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. Sunt tamen quædam peccata, quæ quandiu in hac vita vivitur, etiam a perfectis viris aut vix, aut nullatenus declinantur. Habent enim sancti viri aliquid quod in hac vita operire debeant; quia omnino est impossibile ut in locutione, aut etiam in cogitatione nunquam delinquant. Student igitur viri Dei oculorum linguæque culpas tegere meritis vitæ, student pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Verum quomodo in electis est possibile eorum transgressionem contegi, cum ab illo, cuius oculis nuda et aperta sunt omnia, non possunt abscondi? (*Hebr. iv, 13*). Sed quia hoc quod tegitur, inferius ponitur, et aliquid aliud superducitur, ut quod est subter positum, tegatur; tegere peccata dicimus, quæ quasi subter ponentes abdicamus. Quibus nimirum quasi tegmen superducimus, dum bonorum operum nos indumento vestimus. Peccata itaque tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

(Vers. 2.) *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.*

2. Si nosmetipsos judicemus, non utique judicemur. Si nobis peccata nostra imputaverimus, non ea nobis imputat Deus (*I Cor. xi, 31*). Si ea satisfaciendo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inveniremus: Imputare sibi Adam peccatum suum noluit, quando culpam suam in Creatorem refudit, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi* (*Gen. iii, 12*). Unde quia se confiteri culpabilem renuit, mortiferæ damnationis sententiam ad posteros misit. Judicare autem seipsum nemo poterit, nisi qui virilem animum ad vitia persequendum assumit, sicut per eundem prophetam dicitur: *Persequar inimicos meos, et comprehendam illos, et non convertar donec deficiant* (*Psal. xvii, 38*). Qui enim mollis est, et dissolutus in opere suo, frater est operæ suæ dissipantis (*Prov. xiii, 9*). Ideo dixit: *Beatus vir*. Quasi dicat: Ad hoc opus nemo assurgere prævalet, nisi qui sanctæ fortitudinis vires habet. Quid enim fortius, quam omnes animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus virtute frenare, proprias voluntates abjicere, contemptis visibilibus ea quæ non videntur amare? Unde et Salomon ait: *Melior est patiens, viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium* (*Prov. xvi,*

32).— *Nec est in spiritu ejus dolus*. Illi quidem peccatum non imputabitur, in cuius spiritu dolus mendacii non invenitur: qui se justum esse non simulat, qui ea etiam quæ occulto deliquit, non celat. In spiritu publicani ad templum ascendentis, **475** dolus non fuit: quia dum illum quem occulta non transeunt, placare voluit judicem, confiteri se non erubuit peccatorem. Ait namque: *Deus propitius esto mihi peccatori* (*Luc. xviii, 13*). Magis ergo justificatus descendit, quam qui se de meritorum enumeratione jactabat. Denique et justus in principio sermonis accusator est sui (*Prov. xviii, 17*). In Pharisei vero spiritu dolus fuit, qui magis videri, quam esse justus optavit. Dum ergo ea quæ clamare debuerat, tacuit, miser quod sibi tacendum esset, clamavit. Et per **B** superbiam, si qua in eo fuerat, minuit merita, qui humiliari contemnens, adauxit peccata. Fit nos ergo exemplo hujus publicani, præoccupemus faciem hujus judicis in confessione, et effundamus coram illo corda nostra, levantes puras manus sine ira et deceptione, in habitu ordinato, cum verecundia et sobrietate: ut qui omni tentationi patentes, manum effugere non possumus judicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur misericordis (*I Tim. ii, 8, 9*).

(Vers. 3.) *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.*

3. Ille, in cuius spiritu dolus non est, beatus est: e contrario ille, in cuius spiritu dolus est, infelix est. Et hoc mihi experto credendum est: nam **C** *inveteraverunt ossa mea, quoniam tacui, dum clamarem*. Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam, sicut corpus per ossa, sustentamus. Quæ profecto inveterantur, quando a statu suæ fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, vitiorum importunæurbationes animæ virtutes infirmant. Ait ergo: *Inveteraverunt ossa mea*. Ac si dicat: Virtutes et justitia, veratio et intelligentia, ita in me debilitatæ sunt, ut nec per me quidem vitis resistere, nec animam ægram, et ad ima ruentem, virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad novum hominem pervenire nolui, per arrogantiam jactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare autem inveteraverunt, causam apertam, cum ait: **D** *Quoniam tacui, dum clamarem tota die*. Cum clamare et tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri ut aliquis taceat, et clamet? Sed ille tacet nimirum, et clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita vero per vocem magnificationis extollit. Aut certe ille tacet, et clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annuntiat, et per cor impœnitens alia committere, accepta peccandi libertate, non cessat. Nam quod peccatum clamor sit, testatur Scriptura quæ dicit: *Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum ascendit ad me* (*Gen. xviii, 20*). Et iterum: *Descendam videre utrum clamorem qui venit*

* Remb. cum Gilot. et Vatic., *deceptione*; quod pro errore ab una ed. in alias incaute translato, haberi debet.

ad me, opere compleverint (*Ibid.*, 21). Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. *Dum clamarem tota die.* Tota die clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat; vel etiam tota die clamat, qui publice peccare non trepidat.

(Vers. 4.) *Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.*

4. Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem, bonorum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare non desinit, et cæteris se præferens, per bona opera superbit, die ac nocte divinæ potentiae iram incurrit. Vel *die ac nocte*, id est in prosperitate et adversitate. *Gravata est super me manus tua.* 476 Quia enim et in adversis succubui, et in prosperis me nimis exegi, iram tuæ potentiae super me provocavi. *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina:* quoniam manus tua, quæ superbos humiliat, humiles exultat, gravata est super me. Me enim superbum depressit; quia non solum peccatum mihi dominari permisit, sed etiam de qua nimis gloriabar, justitiam mihi difficilem fecit. Ideo *conversus sum in ærumna mea.* Qui enim de me præsumens, quasi divitem me prius et nullius egentem credidi, postea ad me rediens, quam sum miser et infelix agnovi. Et hoc feci, *dum configitur spina.* Per spinam, omne peccatum ideo accipitur, quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem poenitentis anima ad lamentum ducitur, cum perpetrata nequitia in memoria fixe retinetur. In alia translatione non configi, sed contringi spina dicitur: quia nimirum mens ad luctum vertitur, ut peccati compunctio poenitendo frangatur. Quomodo autem sit conversus, ostendit, dum subdit:

(Vers. 5.) *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi.*

5. Quamvis omnia sint nuda et aperta oculis tuis (*Hebr.* iv, 13), tamen quia ore confessio fit ad salutem (*Rom.* x, 10), feci tibi cognitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi enim, quia deliqui imputo, me solum in operum meorum pravitate culpabilem clamo. Plus est delictum cognitum facere, quam delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solum quod fecit annuntiat, sed etiam omnem peccati causam et originem narrat. Qui non superficie tenus peccatum loquitur, sed et quando, et ubi, et quomodo; et si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerit, confitetur. *Et injustitiam meam non abscondi.* Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinui: injustum esse quidquid a me habeo intimavi. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum desursum est. *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi* (*Jac.* i, 17). Non solum quod deliqui, quæ mihi facienda fuerant bona prætereundo aperui; sed quidquid commisi, quæ prætereunda fuerant mala faciendo narravi.

(Vers. 6.) *Dixi, Confitebor adversum me injustitiam*

meam Domino; et tu remisisti impietatem peccati mei.

6. Quod delictum meum cognitum tibi feci, quod injustitias meas non abscondi, non fuit ex necessitate, vel alicujus levitatis occasione, sed ex poenitendi et confitendi præmeditatione. Nam *Dixi*, id est in corde meo statui: *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino.* Adversum se confitetur, qui omnino confitetur quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non parcat; quidquid peccavit, non Deo imputat, non Deo annotat, non fortunæ attribuit, non diabolo, non constellationi ascribit. In eo autem evasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat. *Et tu remisisti impietatem peccati mei.* Attende quantæ sit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, ut confitentis desiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perveniat poenitentia; ante remissio ad cor perveniat, quam confessio in vocem erumpat. *Tu remisisti impietatem peccati mei.* Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis: quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus? (*Luc.* iv, 21.) *remisisti impietatem peccati mei;* projecisti post tergum tuum omnia peccata mea (*Is.* xxxviii, 17). 477 Non solum peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, pravam scilicet operationis intentionem; ut jam nulla in corde meo malitiæ radix remaneat, ex qua pestifera actionis de cætero germen succrescat.

(Vers. 7.) *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.*

7. Scriptum est, quia *nemo sine peccato, neque infans cujus est unius diei vita super terram* (*Job.* xiv, 41, sec. lxx). Et iterum *Job* testatur, quia *cæli non sunt mundi in conspectu ejus, et in angelis suis reperit pravitatem* (*Job.* xv, 15; iv, 18). Quanto ergo electus quisque majori sanctitate præeminet, tanto magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cum delectaretur Legge Dei secundum interiorem hominem, et aliam Legem in membris suis, Legi mentis suae videret repugnantem, miserum se exclamans commemorat, et de se diffidens, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari exspectat? (*Rom.* vii.) Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquam in hoc se justificatum credebat (*I Cor.* iv, 4). Sancti etenim viri licet magnis jam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod feriant. Et licet magna jam vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, velut quasdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod divinæ profecto pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate sublevetur (*Psalm.* lxxxiii, 6): quatenus unde parva reprehensibilia humiliter patitur, inde verius in justitiæ virtute roboretur; et eo se in virtutis culmine erectus minimum sentiat, quo suis viribus etiam parva quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati macula solus invenitur homo *Jesus Christus*. Denique de ipso solo legimus, quod non haberet

quodlibet necessitatem, quemadmodum sacerdotes, *præ: pro suis delictis hostiam offerre, deinde a pro populi (Heb. vii, 27).*

8. Verum ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione sanctorum, adjungitur, *Ad te. Electi etenim Dei orantes ut ad Deum perveniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant: quia et inde refectionis intimæ dulcedinem sentiunt, unde vim suavissimi amoris per lacrymas emittunt. In tempore opportuno. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, dicit apostolus (II Cor. vi, 33). Tempus opportunum, tempus gratiæ, dies remissionis, plenitudo temporis (Ephes. ii, 4): in quo propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub Lege: ut eos qui sub Lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus (Gal. iv, 5). Sed quid est, quod dicit: In tempore opportuno? Nunquid et ante adventum Christi non existerunt Sancti, qui orarent pro hac sæa et populi ignorantia? Fuerunt plane; sed quia ipsum in carne venturum expectabant, eumque solum Salvatorem suum esse sciebant, per ejus nimirum fidem salvati sunt. Jamque illud tempus opportunum in corde susceperant; quia ad ipsum toto cordis desiderio nihil hesitantes suspirabant.*

(Vers. 8.) *Verum tamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabant.*

9. Aqua profunda, verba ex ore viri (Prov. xviii, 4). Hæc hæreticorum adinventionibus scriptum est: *Aquæ furtivæ dulciores sunt (Prov. ix, 17).* Per aquarum ergo diluvium, multipliciorem intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus non prohibet, dicens: *Doctrinæ variis 478 et peregrinis nolite abduci (Hebr. xiii, 9).* Quisquis enim hæreticas et profanas novitates susceperit, longe a veritate abducitur. Et eo ad Patris misericordiæ Dei non approximat, quo inanium garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationem caliginem omnes recipiens ineptias jactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, unde Deum placare debuerant, inde eum magis per vanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, ut ad Deum veniant non inveniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatam.

(Vers. 9.) *Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me a circumdantibus me.*

10. Quasi dicat: Illi in diluvio aquarum, id est in multiplici doctrinarum et excusationum, ad te non approximabant; sed ego, qui delictum meum cognitum tibi feci, qui injustitias meas non abscondi, qui a fidei unitate non exorbito, qui de me diffidens, de multitudine miserationum tuarum præsumo, ad te per humilitatem confessionis approximo. Nam *tu es refugium meum. Maledictus homo qui spem suam ponit in homine (Jer. xvii, 5); et benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnant me carnis il-*

A lecebræ, circumveniunt ignominiosæ passiones, perturbant inordinati desideriorum tumultus; sed eo tutius omnia despicio, quo de me vilis sentiens, in solo virtutis tuæ munimine confido. *Exultatio mea, erue me.* In divinæ contemplationis claritate electorum mentes quanto graviore rerum temporalium tumultus tolerant, tanto in meditatione securæ in perpetuum felicitatis suavius exsultant. Et cum cœperint eis mundanæ perversitatis inæqualitates amarescere, tunc primum possunt internæ quietis suavitatem sentire. Et quia nihil de sæculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Cæterum quoniam secundum Apostolum, *Omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. iii, 12);* ideo subjungitur: *Erue me a circumdantibus me.* Sancta etenim anima divini amoris spiculis vulnerata, cum anhelare in Deum cœperit, cum ad supernam se patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei vertitur quicquid in hoc sæculo amicum antea blandumque putabatur; quia qui peccantem amare consueverant, recte viventem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinæ ad memoriam redeunt, et resistentem sibi gravi aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, ut in his omnibus liberationis præsidium a Deo habeat, metuens ne ipso fatigationis suæ tædio devicta succumbat.

(Vers. 10.) *Intellectum tibi dabo, et instruum te: in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*

11. Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim propheta superius: *Remissisti impietatem peccati mei: nunc vero ipsius propitiationis divinæ verba interserit, in quibus significat, non solum de præteritis adeptum veniam, sed etiam de futuris peccatis divinitus sibi provisam esse cautelam, dicens: Intellectum tibi dabo, et instruum te. Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psalm. xlviii, 21).* Qui naturæ rationalis dignitatem contra auctoris nostri præcepta superbiendo perdidimus, per infusam cordibus nostris Spiritus sancti gratiam, quam in nobis peccatum obscuraverat, intelligentiæ lucem confessionis humilitatione revocamus. Cum enim ad secretarium cordis 479 accedimus, et quam districtus iudex futurus sit, qui nunc est patiens et longanimis, consideramus; cum ad intuenda Sanctorum præmia, et iniquorum damnationem oculos mentis attollimus; cum de futuris incerti, ne labamur metuimus; et ea quæ male egimus, fiendo punimus; tunc nimirum salutari a Deo intellectum accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantie tenebras effugamus. Sed quia minus est recte intelligere, nisi studeat quis recte intellecta morum honestate complere, adjungitur: *Et instruum te.* Non te permittam perfunctorie voluntatis meas arcana cognoscere; sed et hoc tibi conferam, ut etiam bonam

a In Bemboi., Vatic. et Gilet., pro populo.

quod intellexeris, peragas; et qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli, qui recte quidem offerunt, sed recte dividere non sciunt, quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bene opere discretionis virtutem postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerumque fine consumunt; quia inde reatum incurrunt criminis, upde fructum habere potuerunt vitutis.

12. Quia vero nihil est bonum quod incipimus, nisi perseveranti illud fine compleamus, recte subditur: *In via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.* Quamvis hic vivamus, in via sumus, qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, et operi nostro insidiantes, deceptionis suae ubique laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiae Dei ducatu gubernemur. In hac vero via ille non graditur, qui temporalium rerum vel copiam cupiens, vel inopiam metuens, a rectae operationis studio revocatur. Sed quoniam is qui spiritu Dei operatur, non desidia corrumpitur, non timore repellitur, non labore lassatur, non incongrue subjungitur: *Qua graaieris*; quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur, qui a sanctae operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac via graditur, Deus oculos suos firmat; quia quicumque a boni propositi intentione non deficit, respectus ab eo divinae misericordiae nunquam recedit; quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat, ad quem inefficientis amoris desiderio incessanter anhelat. Unde et alibi per eundem prophetam scriptum est: *Oculi Domini super justos (Psal. xxxiii, 16).*

(Vers. 11.) *Nolite fieri sicut equus et mulus: quibus non est intellectus.*

13. Sancti viri cum mala sua superant, cum ad superna inuenda bonorum operum perfectionibus volant, nihil esse quod faciant deputant, nisi etiam alios ab errore compescant. Scriptum enim est: *Charitas non quaerit quae sua sunt (I Cor. xiii, 5).* Sollicitus ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem enquirunt, quam profecto se non habere comperiant, nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui, quae sibi optant impendi. Unde sancta anima quae per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat, et ipsius promissionis divinae oculo reborata, in eo quod superest vix hostium insidias incurrere non formidet, ad proximos alloquendos convertitur, et ne ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inveniuntur exsertes, hortatur, dicens: *Nolite fieri sicut equus et mulus.* Ac si dicat: Quoniam quidem ad natum vestrum statum pietas divina vos vocat, et similitudinis suae imaginem quam inobedientia destruxerat, benignitas Salvatoris nostri **AGG** in vobis reformat; no-

A lio divinis bonis Dei contemnere, nolite sicut equus alienum sessorem indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretionis affos, qui volunt ascendere, sessores admittit. Qui ergo, timore Dei postposito, qui Dominus omnium est, diabolicas se potestati subiecit, et animam quae sedes sapientiae esse debuerat, fallaciis demum ditioni mancipaverit, sine intellecta procul dubio sicut equus existit. Mulas vero sicut onus domini sustinet, ita se cuilibet extraneo onerabilem praebet. Quisquis itaque Domini illius, cuius jugum suave, et cuius onus leve (*Matth. xi, 30*), praecepta reficiens, gravissimas peccatorum sarcinas ferre non recusaverit, irrationabilem se profecto sicut mulum ostendit.

B (Vers. 12.) *In campo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.*

14. Plerumque qui praecepta Dei auro cordis audire renunt, persecutionum verberibus admonentur, ut ad virtutis amorem poenarum dolores pertrahant, quos aeternae vitae praemia non invitant. De quibus nimirum scriptum est: *Sola vexatio intellectum dabit audienti (Isai. xxviii, 19).* Saepae etenim amator presentis saeculi ita ab eodem, quem diligit, mundo despicitur et impugatur; ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat. Quod divinae profecto dispensatione miserationis agitur: quia in hoc mundo despectus, tanto celerius trahitur ad Deum, quanto nihil habet in saeculo ubi delectetur. Orat igitur fidelis anima, ut lubricos peccantium cursus mundana adversitate virtus divina coerceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant; et hoc modo ad se reversi, saltem ex difficultate et impotentia peccandi respiciant. Possumus quoque per eandem et frenum verba divinae Legis accipere: quae quia peccantibus aliquando graviter minantur de poena, aliquando suaviter blandiuntur de venia, dum in ora fidelium veniant, vagos eorum gressus more freni et canis reflectant. Maxillas constringunt, quia vocem jactantiae compriment; dum qui ex vitio superbiae solebant jactare merita, per humilitatis virtutem discunt confiteri peccata. Quare autem tantopere parvorum hominum etiam invitam conversionem exoptat, ostendit cum subdit:

(Vers. 13.) *Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.*

15. Qui enim per superbiam erectus contra Conditorem peccata augere non desierit, et hic curarum adversantium flagellis affligitur, et in futuro duplici nihilominus contritione conteretur (*Jerem. xvii*). Cui si ad iniquitatis suae cumulum peccanti contigerit exterius proficere, hoc ipsum sibi est divinae animalversionis flagella tolerare: quia modo in conspectu Dei eo ipso interius dejicitur, quo falsa gloria in conspectu hominum exterius elevatur. Et illi sua in poenam vertitur culpa: quia hoc ipsum fuit vere intus cadere, quod foras ostenditur proficisse. Haec quidem praedicta inconfidentes inveniunt: *Sperantem*

* Gilot. et Vatic., qua in hoc.

autem in Domino misericordia circumdabit (Rom. viii, 28). Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore coelestium fixus, sæculum perfecte despexerit, nulli omnino vanitati succumbit, nulla hunc adversitas dejicit; nulla prosperitate corumpitur; flagellis proficit: quippe qui ea aut quæ perpetravit peccata obliterat, aut quæ perpetrare poterat, futura devitat. Et sibi omnia fore **481** existimat prospera, quæ a dilectoribus mundi putantur adversa.

(Vers. 14.) *Lætamini in Domino, et exsultate justi; et gloriamini omnes recti corde.*

16. Quasi diceret: Quandoquidem sperantes in Domino misericordie divinæ clypeo muniuntur, *Lætamini in Domino, et exsultate justi* (Isa. xlviii, 2). Non est impiis gaudere, dicit Dominus: quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia acriore cura exarserit, tanto magis ab æternis damnabili torpore frigescit. Justis ergo solummodo ut in Domino lætentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo lætari, quandiu sæcularibus delectantur, non possunt. Scriptum est enim: *Quicumque amicus hujus sæculi esse voluerit, inimicus Dei constituitur* (Jacob. iv, 4). Neque enim possumus hic gaudere cum sæculo, et illic regnare cum Christo. Sed justi tantum in Domino exsultant; quia ita extra mundum sunt facti, ut nec prosperari in mundo cupiant, nec adversa pati nullo tacti præsentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solum *lætamini* dixit, sed etiam *et exsultate* adjecit: ut intelligas, eos non posse tristari in corpore, quibus divinæ claritas miserationis fulget in mente. *Et gloriamini omnes recti corde.* Illi quidem qui habent cor ad terrena distortum, non gloriantur in Domino: quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor vestrum secundum Dei voluntatem dirigitis, in spe beatitudinis æternæ gloriari debetis: *ut qui gloriatur, in Domino gloriatur* (II Cor. x, 18). Illa namque sine dubio est vera gloria, quam nullius mœstitiæ obtenebrat pœna.

PROCEMIUM.

IN TERTIUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Psalmus David in rememorationem de Sabbato.

Sabbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parente habuit, qui quandiu in Conditoris sui obedientia perstitit, in suavissimo contemplationis divinæ lecto requievit. In paradiso namque primus homo deliciis potitus, sicut nullam in anima poterat sentire esuriem, ita etiam omnem quæ ex carne nascitur, ignorabat passionem. At postquam divini colloqui peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus succumbens, requiem felicitatis æternæ amisit; et in procellosos mundanæ instabilitatis corrui fluctus, quia statum rectitudinis servare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriam revocans, et futurum nihilominus vitæ æternæ Sabbatum spiritus agilitate contemplant, ab omni spiritus et carnis op-

tat corruptione eripi, et ad futuram indeficientis beatitudinis requiem, consummato hujus vitæ termino, orat sine cunctatione perducere. Ait ergo:

EXPLANATIO

TERTII PSALMI POENITENTIALIS.

(Psal. XXXVII. — Vers. 1.) *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.*

1. Quasi dicat: Scio futurum esse, ut post hujus vitæ exitum alii flammis expientur purgatorii, alii sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione præsentis **482** æstimo intolerabiliorem, non solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo, Domine, cui in spiritu meo servo, quem omnium Salvatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripas me in ira expurgantis vindictæ. De furore et ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus (*In psal. viii*), iterum tractare superfluum putamus, ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, et in furore damari, subjungit cum ait:

(Vers. 2.) *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi; et confirmasti super me manum tuam.*

2. Quanto quisque plus coeperit quod amisit intelligere, tanto plus incipit corruptionis suæ sententiam, quam subivit, lugere. Fidelis ergo anima pendens quod perdidit, considerans quod invenit, videns se a paradisi gaudiis venisse ad miseras vitæ præsentis, a societate angelorum transisse ad curas necessitatum; pensat quod subjacet periculis, quæ peccando gloriam perdidit æternæ incorruptionis. Novit etiam quia mortem nulla possit ratione evadere quæ posset, si non peccasset, semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia jam nobis est naturaliter inditum, quod primo homini fuit pro culpæ vindicta illatum. Mortalitas et passibilitas sunt sagittæ quæ nimirum nobis infixæ sunt; quia quandiu in præsentis sæculo vivimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commissio mortalitatis effectus, magnam hujus sæculi miseriam sustineo, pro me autem poenitentiam ago; tu qui visitas **D** his iniquitates in virga, ne impleas amaritudinibus universa; sed cum in hoc sæculo peccati pœnam lugeam, saltem in futuro districtæ animadversionis terrorem evadam. Quod ut facere debeas, *confirmasti super me manum tuam.* Sicut studiosus magister frequenter verberare puerum corripit, ita a me tuæ vindictæ manus nunquam recedit. Per manum Domini, quam super se asserit confirmatam, miseriarum frequentiam et assiduitatem intellige. Quam ideo memorat, ut tanto facilius in futuro acquiratur venia, quanto major hic fuit irrogata vindicta. Possumus etiam per sagittas verba Dei intelligere, quæ corda quidem nostra transfodiant, cum nobis altius infixæ, amoris Dei nos vulnere compungunt. Quomodo

autem sit continua hæc poena quam patitur, ostendit, dicens :

(Vers. 3.) *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.*

3. Caro humana, ex quo maledictionis promeruit sententiam, portare non destitit peccati continuam pœnam. Et quia nos ejus incessanter infirmitas debilitat, iræ Dei faciem nobis indesinenter repræsentat. Portamus namque corpus mortale, doloribus obnoxium, indigentis impeditum : quod nimirum tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustię conterunt, contritiones affligunt; quodque etiam si aliquando videatur esse validum, ipsa sua valetudine inagis invenitur infirmum. Quid enim infirmius quam assidue fame tabescere, difficultate somni languere, frigore dissolvi, æstu torreri? Quæ autem sanitas esse poterit, ubi tot malorum multitudo concurrit? Dicat ergo fidelis animā : *Non est sanitas in carne mea.* Ut videlicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facile passionum inæqualitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati pœnam non infirmari in mente, **483** quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne, subjungit : *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum* (Psal. 1 et Psal. 11). Sicut jam dictum est, per ossa virtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem virtutes in conspectu Dei vicaria ope se sublevant, nec virtutes veræ sunt, si a se invicem aliqua diversitate discordant. Una enim virtus sine altera, aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas derelinquat, cum Deus detestetur tam superbiam, quam immunditiam, quomodo oculis ejus accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo, quæ malorum admistione maculantur; quia *modicum fermentum totam massam corrumpit* (1 Cor. v, 6); et qui in uno offendit, multa bona perdit; et qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat. Quia ergo virtutes animæ aut vitiiis impugnantur, aut plerumque elatione deprimuntur, recte nunc dicitur : *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*; quotidieque peccatorum pœnam patior, quam in ipsa peccatorum facie contemplan. Et quia sentio pœnam, recogito culpam. Vel : *Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum*; quia videlicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

(Vers. 4.) *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum; et sicut onus grave gravatæ sunt super me.*

4. Quasi dicat : Non est mirum si non est pax ossibus meis; nam iniquitates meæ gravatæ sunt super me sicut onus grave. Iniquitas in talento plumbi sedet (Zac. v, 7). Plerumque anima amoris Dei desiderio accenditur, adeo ut etiam ad summa ambienda sustolli videatur; sed quia gravi peccatorum pondere premitur, eo citius ad ima labitur, quo admia-

orum conscientia interius gravatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest virtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi compellitur. Causam vero tantæ gravitatis præmisit, cum ait : *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.* Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent, nequaquam tanta me pravorum operum depressione gravarent. Sancti namque viri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magna virtutis dominatione refrenant: ne si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non jam cogitationum suarum, sed servi crudelium dominorum existant. Cum enim diabolicis anima subesse suasionibus cœperit, quanto se hosti callido crebrius subjicit, tanto eum sibi intolerabilior rem facit; ut ei jam in nullo resistere valeat, qui in uno sui oblita assensum præstat. Solerter itaque vigilandum est, ut cum pulsare mentem culpa inclinat, peractam culpam quis finis sequitur, attendat; ne si malæ suasionis blandimenta non perspiciat, in nequissimæ tenebras perpetrationis nesciens ruat.

(Vers. 5.) *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ.*

5. Fidelis anima quæ in seipsam, sibi non parcens, vehitur, deteriora adhuc de se quam prius dixerat, confitetur, dicens : *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ.* Super curatum vulnus cicatrix obducitur, dum signum præteritæ plagæ in resarcita cute monstratur. Quæ nimirum cicatrix necessario corrumpitur, si caro sanata iterum vulneratur. Ubi quanto magis extenditur inæqualitas corporis, tanto difficilius ostenditur efficacia curationis. **484** Sed quid per vulnus, nisi peccatum exprimitur? Quid vero per cicatricem, nisi poenitentiæ actio designatur? Qui enim per poenitentiæ lamenta peccatum corripit, quasi cicatricem vulneri superducit. Quod si dimissæ nequitie mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductæ vulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices namque putrescere, est sanata jam peccatorum vulnera rursus in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestionibus post superductam cutem poenitentiæ, dolorem iterum culpæ in occulto cordis per putridas cogitationes perpelii, et tandem per opus miserum quasi effuso foetore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cum ait : *A facie insipientiæ meæ.* Sicut summa prudentia est aliquem post acceptam poenitentiam sollicitæ sibi circumspectionis studio in posterum prospicere, ita miserabilis insipientiæ est in istius vitæ ambiguo quasi accepta securitate dormire. Per insipientiam ergo negligentie, vulnus jam sanatum computruit; quia dum per studium vigilantie mens ingrata sibi in posterum providere noluerit, miserabilius ea quæ prius abdicaverat, mala committit.

(Vers. 6.) *Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem; tota die contristatus ingrediebar.*

6. Tanto unaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicis, quam infelicitatem suam non cognoscere, et inter ipsa vitæ discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut enim phrenetici mentis alienationem tolerant, cum se non solum nihil pati, sed etiam incolumes putent; ita qui mortali carne circumdatus, ærumnas præsentis vitæ non senserit, a virtute sapientiæ alienus existit. Innumerabiles namque humanæ dejectionis miseriæ, sicut corda iustorum gravi tristitiæ dolore convulnerant, ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cum enim omni vanitati a patentes, sola quæ carnis sunt cogitant, et lacrymarum causas tripudfantes peragunt, mortis suæ negotium ridentes exsequuntur. De quibus profecto scriptum est : *Quia lætuntur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (Prov. II, 14).* Verum qui ad Sabbatum quietis æternæ pervenire desiderat, circumspicere quas patitur miseriarum multitudinem, seipsum humilians dicat : *Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem.* Usque in finem curvatur, qui iniquæ voluntatis studium usque ad effectum pravi operis, terrenis inhians, protrahit; et ad cœlestia ambienda non solum non per gradum operis, sed nec per intentionis votum assurgit.

7. Sed quia culpam sæpe sequitur poenitentia, et plerumque qui cadit, adjicit ut resurgat, sequitur : *Tota die contristatus ingrediebar.* Cum sollicito se timore mens humana circumspiciens, modo quæ egit mala enumerat; modo quæ agere neglexit bona ad memoriam revocat; modo reprehensibilia esse in quibus versatur, conspicit; modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit : quia malorum tantorum in se remedium non invenit, tristitiæ intolerabilis pondere prægravata tabescit; et tanto se durius in cogitatione dilaniat, quanto terribilius esse quod imminet iudicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur, qui miseriam esse deputat, si quando ei prosperitas sæculi fallaciter pernicioseque blanditur, sicut in Canticis canticorum Sponsus ad sponsam loquitur, dicens : *Oculi tui columbarum (Cant. IV, 1).* **485** Columba enim pro cantu gemitum habet. Quia ergo sancti viri sæculi blandimenta timentes et dolentes cum luctu et gemitu tolerant, in quibus amatores mundi securi et gaudentes exsultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur; quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, unde iniquus quisque cum gaudio hilarescit. Unde per Salomonem dicitur : *Risum reputavi errorem, et gaudio dixi, Quid frustra deciperis? (Eccl. II, 2.)* Quare autem contristatus viam præsentis vitæ ingrediatur, ostendit dicens :

(Vers. 7.) *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus; et non est sanitas in carne mea.*

8. In lumbis carnalis delectatio continetur, et inde nimium humana generatio propagatur. Possum ergo per lumbos animam accipere; quia sicut ex

lumbis carnales delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cum illiciti operis tentatio subrepat, per vasarum cogitationum phantasmata spiritus malignus illudit. Sæpe namque sanctorum etiam virorum mentes, cogitationes illicitæ polluant; et eas jam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sæpe etiam in ipso orationis tempore importune se illis ingerunt, ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeant, quod in odore suavitatis Deo acceptum, contrito corde et contribulato spiritu mactatur. Quod nobis aperte illud quod de Abraham scriptum est (*Gen. xv, 11*), innuit; quia circa solis occasum sacrificium offerens, insistentes aves pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicitè abigere curavit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, a malignis hoc spiritibus sollicitè custodiamus; ne tenebrosarum importunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere, quod Deo speramus utiliter offerre. Quod autem sequitur : *Non est sanitas in carne mea;* idem est quod ait Apostolus : *Non invenio in me, hoc est in carne mea, bonum (Rom. VII, 18).* Omnia namque corporis membra quæ ad usum vitæ accipimus, ad erroris materiam inclinamus. Oculos enim ad videndum obscena et turpia inflectimus; aures libenter ad audiendas detractationes accommodamus; illecebrosos odoratus naribus haurire concupiscimus; iniquitatem in excelso loquimur, et inter fratres discordiam seminamus; salutem etiam corporis redigimus in usum vitiorum; omnia tandem quibus uti utiliter possemus ad Dei servitium, in pravi operis convertimus instrumentum. Non est in carne nostra sanitas; quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non tulerit. Sequitur :

(Vers. 8.) *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis; rugiebam a gemitu cordis mei.*

9. Qui enim dixerat, *Non est sanitas in carne mea;* ne forte in anima nihil pati putaretur, subiicit : *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis.* Ut intelligamus in anima gravissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseriis et passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retibus delectationum illaqueat, ita etiam implicitam quasi mole superposita gravat; ut ad sublimia levare jam non valeat, quoniam iniquitatis eam gravitudo coarctat, sicut per Psalmistam dicitur : *Fili hominum, usquequo gravi corde? (Psalm. IV, 3).* Plerumque enim et quæ agenda sunt bona conspiciamus, et ad hæc a surgere cordis desiderio non valeamus. Et si forte mens aliquando ad bonum anhelare archoat, **486** gravitas quam sustinet, cogit ut cadat, quia ex pœna peccati est ut a bono quod per rationis iudicium clare conspiciunt, per vitæ meritum anima infirma pellatur. Unde fit ut quia ad supernam lucem intuendam non valet ascendere, peccatis exigentibus delectetur in tenebris jacere; et

* Rembol., parentes.

quam a supernis deiecit necessitas, eam in infimis illicita teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati posita non solum coelestia non appetit, sed etiam carnalibus et terrenis cum amore et delectatione intendit. Sed quia plerumque tantocius ad Deum anima convertitur, quanto longius se ab eo separatam intuetur, adjungitur : *Rugiebam a gemitu cordis mei*. Rugitus, gemitus est cordis cum magno dolore, quia quanto vehementius penitentis animum concutit, tanto velocius ad aures divinae misericordiae conscendit. Et notandum quod dixit : *A gemitu cordis mei*, quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniae et pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio virtutum.

(Vers. 9.) *Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus a te non est absconditus.*

10. Tale est desiderium meum, ut dignum sit in conspectu tuo. Quia enim requiem, pro qua semper est orandum, desidero, esse coram te desiderium meum confido. Sancti viri, quia mundi gloriam contemnentes, supernae claritatis lumine illustrari solummodo cupiunt, divinae majestatis conspectui semper assistunt. Cum enim sola coelestia appetunt, usque ad contemplandum Deum per mentis desiderium accedunt. Et quia quam dulcis est Dominus interius sentiunt, nunquam ab eo per pravæ voluntatis studium recedant. Si enim a Deo Elias propheta aliquo modo discessisset, nequaquam dixisset : *Vivit Dominus, ante cujus conspectum sto* (III Reg. xvii, 4). Quo contra de reprobis dicitur : *Non apparebis in conspectu Dei omnis hypocrita* (Job. xxi, 16). Hypocrita enim nequaquam coelos penetrat, quia per opus bonum non Deum, sed humanas laudes, vel transitorios questus affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab ejus oculis sub nequitiae latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus coelestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despicimus ergo terrena, et amemus coelestia, ut possimus et nos dicere cum Propheta : *Domine, ante te omne desiderium meum*. Qui Deum amat, ipsum solum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis, magnus ad aures misericordis Dei clamor procederet, nequaquam Moysi diceretur : *Quid clamas ad me* (Exod. xiv, 15)? Sicut ergo frigesciente charitate cor a bonis silet, ita clamorem emittit, cum charitas fervet. Et notandum quia dicturus *desiderium*, præmisit, *omne*, ut intelligas illud Deo non posse placere desiderium, quod pravæ voluntatis commaculat additamentum. *Et gemitus meus a te non est absconditus*. Omne desiderium in poenam convertitur, si non cito evenierit quod optatur. Desiderium enim non sustinet, quia sicut scriptum est : *Cupiditati ipsa celeritas tarda est, et cupienti animo nihil satis festinatur*. Quisquis ergo de Deo in corde desiderium concipit, quia statim quod optat non obtinet, ingemiscit. Igitur a hoc animo cum præmisisset desiderium, statim adjecit gemitum,

A dicens : *Et gemitus meus a te non est absconditus*. Quasi dicat : Quia desiderium quod de te concipio, per judicium approbas, ideo dolorem quem inde sustineo, 487, non ignores. Scire enim Dei approbare est, sed nescire est reprobare. Moysi namque dicit : *Nevi te ex nomine* (Exod. xxxiii, 12). Et reprobis in fine dicturus est : *Nescio vos* (Matth. xxv, 12). Non ergo a Deo absconditur gemitus qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

(Vers. 10.) *Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum.*

11. Ac si dicat : Non est mirum si doleo, si gemo ; nam *cor meum conturbatum est in me*. Latrones enim timore, temporalia damna formido, cœli motus et terræ B perhorresco, undique sollicitudinibus angustor, undique angustiis premor, undique pressuris dejector. Adversitas me deprimit, successus extollit, convicia commovent, adulationes demulcent. Hæc autem omnia ideo patior, *Quia dereliquit me virtus mea*. Humanum cor ad omnem tentationis impulsam facile concutitur, si virtute constantis interius non firmatur. Possumus quoque per hanc virtutem, rationalitatem accipere, quæ ita in nobis per peccatum primi parentis hebetata est, ut Dei in nobis offuscantes imaginem, creaturas sequentes, relinquamus Creatorem. Sequitur : *Lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum*. Solet plerumque animæ peccanti contingere, ut mox cum in culpam labitur, et a sui cognitione longius separetur. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quemdam oculis se mentis opponit ; adeo ut nec unde ceciderit conspicere valeat, nec bonum quod sibi quærendum sit, cognoscat. Voluntariis namque tenebris obvoluta, quanto malis tenacius adhæserit, tanto difficilius intelligit bona perpetua, quæ amisit. Lux quippe veritatis pravorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde versatur. Districto enim et occulto agitur judicio, ut a quo inventa negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur ; et qui illam non servat in opere, notitiam illius non habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodammodo intelligentiæ habere incipit, cum cæcitalis suæ tenebras recognoscit. Quicumque ergo claritate luminis divini illustrari desiderat, ignorantie suæ prius agnoscens caliginem, dicat : *Lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum*. Nec vacat quod ait, *Et ipsum*. Ipsum, sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo vivere non valeo, sine quo bonum a malo discernere non queo. Sequitur :

(Vers. 11.) *Amici mei et proximi mei, adversum me appropinquaverunt et steterunt.*

12. Sciendum nobis est, quod hi qui spiritu prophetiæ replentur, sicut aliquando verba de se quasi de aliis proferunt, ita nonnunquam de Deo quasi de seipsis loquuntur : ut in hoc quoque quod unum cum Deo sint innuant, cum Dei opera quasi sint sua narrant. Sic etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesia, positi, membra sunt Christi (Col. 1),

* Rembol. hoc anima.

de eo quasi de seipais aliquando loquuntur : ut dum verba capitis sui, Christum induti, quasi sint sua enuntiant, alium esse qui per ipsos profatur, ostendant. Spiritus enim sanctus per eos loquitur, sicut ipsa Veritas apostolis loquens testatur. Ait enim : *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. x, 20)*. Hinc etiam Paulus ait : *An quæritis experimentum ejus, qui in me loquitur Christus (II Cor. xiii, 3) ?* Ipse est enim qui dixit : *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud (Psal. lxxx, 41)*. Ipse etiam ait : *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum (Isai lii, 6)*. Cum itaque non prophetas, **488** sed se locutum esse denuntiat, profecto quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur, qui intus præsidet; quandoquidem ipse est qui os et animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo et in hoc loco, enumeratis aliquibus humanæ infirmitatis miseriis, passionem suam commemorat, ut capiti congruere quod convenit membris ostendat, et fiat nobis magnæ consolationis remedium, si illum etiam passionis nostræ fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurum remuneratorem speramus; sicut etiam alias loquitur : *Si me persecuti sunt, et vos persequentur (Joan. xv, 20)*. Ait ergo : *Amici mei et proximi mei, adversum me appropinquaverunt et steterunt*. Quasi dicat : Non solum membra mea illis quibus prædictum est modis conturbantur, sed etiam ego, ut virtutem in primo parente perditam eis restituam, conturbationem auferam, lumen nihilominus amissum reddam, solus inter mortuos liber **C** (Psal. lxxxvii, 6), factus sum obediens Patri usque ad mortem. In qua morte, *amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt et steterunt (Philip. ii, 8)*. Multi ex Judæis amicos se Christi dicebant, multi eum miracula facientem sequebantur, multi eum Dominum, multi vocabant magistrum; sicut legis doctor, qui cum vellet eum capere in sermone, dicebat : *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces (Matth. xxii, 16)*. Proximos quoque eosdem appellat Judæos, secundum carnis sibi cognationem propinquos. *Neque enim fratres ejus credebant in eum (Joan. vii, 5)*. Qui omnes appropinquaverunt Christo, non mente, sed corpore; non passibus fidei, sed processu nequitiae; non voluntate sequendi, sed intentione nocendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium fecerunt ut eum dolo caperent, et occiderent (Matth. xxvi). Adversus eum steterunt, quando constanter accusabant eum, et quando clamantes dicebant : *Crucifige, crucifige eum (Marc. xv, 13)*.

(Vers. 12.) *Et qui juxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui quærebant animam meam.*

13. Scriptum est enim : *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt (Matth. xxvi, 56)*. Et iterum : *Stabant autem noti ejus de longe (Luc. xxiii, 49)*. Et vim faciebant, qui quærebant animam meam. Volente Pilato Christum dimittere, Judæi clamabant : *Si hunc di-*

mittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari (Joan. xix, 12). Vim ergo faciebant, qui judicem injuste judicare minis et clamoribus urgebant. Animam Christi Judæi quærebant, non ut in eum crederent, sed ut illum perderent. Vel aliter : *Vim faciebant*, quia sua vi et potestate Christo mortem inferre putabant. Sed ipse eis dicebat : *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam, et iterum sumo eam (Joan. xviii, 18)*. Et iterum : *Potestatem habeo ponendi animam (Ibidem)*.

(Vers. 15.) *Et qui inquirebant mala mihi, loquuntur vanitates, et dolos tota die meditabantur.*

14. Mala Christo principes sacerdotum inquirebant, quando falsum testimonium contra eum, sicut Evangelica lectio testatur, quærebant. Et omnibus inquisitis, locuti sunt vanitates. Dicit enim Evangelista : *Quia non erat conveniens testimonium ipsorum (Marc. xiv, 59)*, sicut illorum qui dicebant : *Hic dixit : Possum destruere templum Dei, et in tribus diebus reedificare illud (Matt. xxvi, 61)*. Et dolos tota die meditabantur. Non enim casu aut ignorantia peccaverunt, qui scienter mendacia confluxerunt. Graviori ergo pœna plectuntur, quia eorum delicta qui ex præcipitatione **489** corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua Veritas ait : *Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet (Joan. xix, 11)*. Et alibi : *Si non venissem, et loquutus eis fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Ibid. xv, 22)*. Et iterum : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem et viderunt et oderunt, et me, et Patrem meum (Ibid. xxiv)*. Tribus namque modis peccatum admittitur : aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut gravius est infirmitate quam ignorantia delinquere, ita pejus est studio, quam infirmitate peccare. Ignoranter quidem Paulus peccaverat, qui dicebat : *Qui prius fui blasphemus et persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. i, 13)*. Per infirmitatem vero Petrus cecidit, quando mentis suæ ædificium, fidei fundamento titubante concussit. Et quia subire mortem pertinuit, ad ostiarie vocem vitam negavit (Luc. xxii, 64). Unde post fletum amaritudinis a Domino respicitur, quia electi quique eo citius miserationis divinæ divitias inveniunt, quo se, si quando per carnis infirmitatem deliquerunt, durius et amarior affligunt. Ex industria autem Judæi peccaverunt, qui eum quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis invidiæ facibus accensi, ut morti traderent, consilium quærebant. Unde excusationem de peccato suo non habent, quia etsi malum sit bonum non agere, tamen nequius est bonorum acta odisse.

(Vers. 14.) *Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum.*

15. Disce qui maledicta et irrationes pateris, in omnibus servare patientiam, et obrectantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumeliis convicia retu-

^a Rembol., qui conscienter.

eris, a doctrina Christi extorris inveniaris. Mediator namque Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. ii, 5), qui ad hoc venerat, ut humilitatis et patientiæ præberet exemplum, non solum injurias sustulit, sed nec conviciantibus respondit: nos in hoc instruens, ut cum perfidorum injuriis impetitur, etiam si vera dicere possumus, ad contumelias reddendas non erumpamus, ne ministerium correptionis in arma vertamus furoris.

(Vers. 15.) *Et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones.*

16. Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad objecta respondentem, Pilatus dicebat: *Non audis quanta adversum te dicunt testimonia* (Matth. xxvii, 13)? Qui cogitationes iniquorum noverat, blasphemantium voces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum movere poterat, qui penitus omnem mutabilitatem ignorat, et qui posset eis vera pro falsis respondere, ut adimpleretur quod de eo per prophetam scriptum est: *Tanquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum* (Isai. lmi, 7). Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui unde eos reprehenderet, nihil in cordibus, nihil in actibus eorum laudabile videbat. In ore redargutiones non habebat, qui unde eos reprehenderet, in promptu habebat, et in ore suo habebat unde posset eos redarguere, ex quo nullus unquam potuit mendacium audire.

(Vers. 16.) *Quoniam in te, Domine, speravi: tu exaudies me, Domine Deus meus.*

17. Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo ad eorum contumelias non respondi, *quoniam in te Domine speravi*. Tibi enim, Domine, revelavi **490** *causam meam* (Jerem. xx, 12); in te, Domine, speravi; non in sapientia sæculi, non in divitiis mundi, non in viribus corporis, non in nobilitate carnis, non in tutamento principum, non in præsiidiis amicorum. Verba sunt hæc Christi secundum humanam naturam. Sic ergo et membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conviciis provocatur, illum qui propositus est nobis forma justitiæ, in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua non auditur apud terrenum judicem, sciens quoniam conscium habet in excelsis regem coelestem (Job. xvi). Speret, quia si in hoc sæculo immerito accipit damnationis sententiam, a Deo accipiet in cælo coronam. Sciat quia retributionis æternæ gaudium nequaquam in cælo colligitur, nisi prius in terra cum fletu et gemitu et amaritudine seminetur, sicut scriptum est: *Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos* (Psal. cxxv, 6). Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante convalescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia refovent, istam vero aspera exercent. Et rursum, sicut carnem dura convulserant, ita spiritum mollia necant. Et sicut carnem laboriosa attenuant,

ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quanto graviora in hoc mundo tentamenta perferimus, tanto spei nostræ anchoram in Deo immobilius figimus, ut dicere veraciter cum capite nostro possimus: *Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus.*

(Vers. 17.) *Quia dixi: Ne quando supergaudeant mihi inimici mei, et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.*

18. Gavisus est Judæi occiso Christo, sed non sunt ei supergavisus, quia in causa mortis ejus ipso sunt inferiores inventi. Qui enim ut a morte redimeret hominem, mortis legibus subjacuit, tertia mox die victoriosissime a mortuis surrexit. Hoc est quod ante omnia sæcula clementissimæ dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat; hoc est quod caro sine contagione peccati assumpta evidenter rogabat, cum diceret: *Pater, clarifica Filium tuum* (Joan. xvii, 1). Hoc etiam multo ante tempore per Prophetam manifestaverat, dicens: *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. xv, 10). *Ipse enim dixit, et facta sunt* (Psal. xxxii, 9). Sequitur: *Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.* Pedes dicti sunt Apostoli, quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in omnium gentium notitiam detulerunt, juxta quod scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum* (Psal. xviii, 5). Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati viderunt, esse filium Dei dubitaverunt, sicut ille qui dicebat: *Nos sperabamus quod ipse esset redempturus Israel* (Luc. xxiv, 21). Pedibus ergo commotis, super Christum inimici ejus magna locuti sunt, quia apostolis conturbatis et fugientibus, Judæi illum reum esse mortis judicaverunt.

16. Possunt quoque hæc verba fideli animæ convenire. Habet namque fidelis anima inimicos suos in hac vita; habet qui contra eam interius dimicent; habet etiam qui eam extrinsecus impugnent. Sed super eam inimici gaudere non valent, quia consilii spiritu et fortitudinis repleta, et suggestiones diabolicas abdicat, et rabiem persequentium calcit. Cujus affectus, si timore aliquo senserint qui persequuntur arcem intentionis, proposito **491** promovet; vel si cognoverint invisibiles hostes pravis eam suggestionibus delectari, tanto graviores tentationes ingerunt, quanto magis de victoria confidentes, quasi unum ingrediendi aditum invenerunt. Difficile enim inimico resistitur, si persuasionibus illius anima delectatur. Ideo ut non supergaudeant mihi inimici mei, confido.

(Vers. 18.) *Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.*

20. Malo enim occidi quam vinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti viri in hac vita flagellari desiderant, ut flagellis correcti, et imminentes culpas videant, et commissas ante oculos ponant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella ape-

riunt, quos inter vitia insolentiae et securitatis tenebrae concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tangitur ut excitetur : quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit, in afflictione consideret quo pervenit. Sequitur : *Et dolor meus in conspectu meo semper*. Sicut causam reddidit quare visibiles inimicos non timeat, quasi imputet beneficio quod ipsi inferunt pro tormento, ita etiam quare versutias diaboli non timeat, subdendo manifestat : *Et dolor meus in conspectu meo semper*. Scriptum est enim : *Cor quod cognovit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus* (Prov. xiv, 10). Nam qui omnes vitæ præsentis ærumnas frequenter cogitat, quam sunt tranquilla quæ perdidit, quam confusa in quibus incidit, pensat, quia qui supernæ patriæ desideriis accensus, mûndo nequam et concupiscentiis ejus moritur, nullis vanitatis mundanæ delectationibus occupatur.

(Vers. 19.) *Quoniam iniquitatem meam ego annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo*.

21. Qui peccatum suum confitendo annuntiat, et pro ejusdem peccati satisfactione cogitare non cessat, quia nullam in mundo invenit requiem, in conspectu suo semper habet dolorem. Unde cum dixisset : *Dolor meus in conspectu meo semper*, quasi quomodo hoc fieri possit quæreremus, subiecit dicens : *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo*. Hæc sunt namque veræ humilitatis testimonia, et iniquitatem suam quemque cognoscere, et cognitam voce confessionis nuntiare, et nuntiatam poenitentiae satisfactione delere. At contra, omne pravorum hominum vitium est, et peccatum labendo [*Nonne leg. latendo?*] committere, et criminis- sum negando abscondere, et vulgatum defendendo multiplicare. Sciendum tamen est quia peccata sua sæpe et reprobi confitendo aperiant; sed quia novæ vitæ habitum immutare despiciunt, ea ipsa quæ confluentur, flere obstinati contemnunt. Electi vero culpas suas non solum voce confessionis denuntiant, sed etiam districtæ animadversionis eas fletibus abolere procurant. Ad poenitentiam namque se lamenta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, et futuri iudicii timore percussi, si qua in eis adhuc male gesta lateant, diligenter investigant. Sæpe enim quod torpentes latuit, fletibus innotescit. Et qui reatum suum securi nesciunt, hunc in se contra se erecti deprehendunt. Cogitemus ergo et nos pro peccato nostro, et amara illud poenitentiae invectione persequamur, ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur :

(Vers. 20.) *Intimet autem mei vivunt, et confirmati sunt super me : et multiplicati sunt qui oderunt me inique*.

492 22. Occulti dispensatione consilii, Conditor noster et culpas mortalium inspicit, et spatia vitæ disponit, ut diuturnæ vitæ tempora quibus justus utitur ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis

A poenitentiae tempora divertit ad culpam, districtus cum venerit iudex, indulta misericordiae spatia convertit ad poenam. *Et confirmati sunt super me*. Ad hoc namque omnipotens Deus aliquando perversos patitur diutius vivere, ut et ipsi male viventes prava quotidie opera augeant, et contemptores sæculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiæ tumentes, eo se gravius adversus electos erigunt, quo in mundo eis cuncta ad votum succedunt. Nec intelligant, quod in vita sua plerumque bona mali recipiant, et ideo eos aut raro, aut nunquam adversa conturbant. Nam et iniquitatum suarum factores perditos quosque eo citius si tales inveniunt, quo mundi gloriam questu et muneribus quæerunt. Unde et subditur : *Et multiplicati sunt qui oderunt me inique*. Nihil est iniquius quam odium pro dilectione rependere, mala pro bonis retribuere, pro correptione injurias respondere. Quod plerumque mali faciunt, cum justos qui eorum salvationem appetunt, execrabili nequitiae percussione affligunt. Atque ideo subjungit :

(Vers. 21.) *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem*.

23. Qui reddit mala pro malis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent namque perditii homines bene viventibus invidiose detrahere, aut notam eis excogitati criminis infigere, aut puræ vitæ innocentiam, simulationem vocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cum ait : *Quoniam sequebar bonitatem*. Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cujus imitatores tanto in hac vita graviora tentamenta perferunt, quanto longius corde a mundo discedunt. Dicit enim Apostolus : *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur* (II Tim. iii, 12). Et alibi scriptum est : *Multæ tribulationes justorum* (Psal. xxxiii, 20). Justi namque qui ea quæ Dei sunt, tota intentione desiderant, et supra mundum facti, mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant, non solum in occulto cordis diabolicas infestationes tolerant, sed etiam perversorum malitiam decore suæ conversationis inflammant. Verum quia ad superandum nullus invenitur idoneus, nisi qui fuerit virtutis divinæ fortitudine roboratus; qui persecutorum flagellis atteritur, qui detrahentium dentibus mordetur, præsentiam et auxilium divinæ majestatis expostulat, ut ejus fultus præsidio, contra omnia quæ patitur adversa convalescat. Ait ergo :

(Vers. 22.) *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me*.

24. Illos procul dubio Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque a Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc sæculo adversa pertimescit, ad Deum tota virtute se convertat; clamet ad Deum medullis cordis, et dicat : *Ne derelinquas*

me, Domine Deus meus. Quod verbum si cum affectu et desiderio sæpe replicare studuerit, puto quod quamdam in eo dulcedinem sentiet, quam sermo noster explicare non valet. **493** Sequitur : *Ne discesseris a me.* Sancta anima quæ solum Deum perfecte desiderat precatur, ut nec ad horam Deus ab illa discedat. Novit enim quia inter inimicos graditur, novit quia omni tempore diabolus sibi adversatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis non potest esse secunda.

(Vers. 23.) *Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.*

25. Quasi dicat : Tu qui es adiutor in opportunitatibus in tribulatione, noli me velut alienum negligere, noli velut extraneum abdicare; immo *intende in adiutorium meum*, tuque me inter lethifera tentationum jacula protege, tu ab omni inimicorum incursione defende, tu in corde meo intelligentiæ lucem illumina, * tu me auxilio tuæ virtutis circumda. Quod bene debes facere, quia *tu es Dominus meus.* Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deum. Congruum ergo videtur, ut qui es restitutor salutis in primo parente perditæ, sis et conservator ejusdem in me per gratiam restitutæ.

PROCEMIUM

IN QUARTUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Cum venit Nathan propheta ad David, quando intravit ad Bethsabæe.

Nota est historia de qua titulus iste sumptus est (*II Reg. xi*). David enim captus pulchritudine Bethsabæe uxoris Uriæ, non solum cum ea carnaliter coit, sed etiam occiso viro eam sibi in conjugium copulavit. Postea vero cum venisset ad eum Nathan propheta, eumque suo iudicio, inducta de ovibus similitudine condemnasset, non solum peccatum celare vel defendere noluit, sed etiam confessus quod fecerat, ad dura se poenitiæ lamenta convertit (*II Reg. xii*). In psalmo tamen nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc psalmo prospera metuere, et contra omnem sæculi felicitatem acrius vigilare. Sæpe namque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum pervenitur. Ille nempe qui dixit : *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* (*Math. v, 5*), ipsemet ait : *Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis et flebitis* (*Luc. vi, 25*). Quis sanctor David? qui cum Saulis persecutionibus urgeretur, non solum persequentem occidere non voluit, sed ipsi persecutori, cum ipsum occidere posset, pepercit (*I Reg. xxiv*). Tanto enim in Dei misericordia spem suam fixerat, quanto miserabilius infirmitatem suæ tribulationis sentiebat. Verum ubi devictis hostibus, pressuris caruit, homicidium adulterio incaute securus adjecit. Admonemur etiam in hoc psalmo carnales cupiditates restringere, et de

Dei misericordia nunquam desperare. Quisquis ergo desperans de venia, agere poenitentiam dubitat, David poenitentiam ad animum reducat (*II Reg. xi*). Audiamus et nos David clauantem, et nos cum eo clamemus; gementem, et congremiscamus. Audiamus fientem, et collacrymemur; correctum, et collætetur.

EXPOSITIO

PSALMI QUARTI POENITENTIALIS.

(Psalm. L.—Vers. 1.) *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*

494 1. Ponamus ante mentis oculos aliquem graviter vulneratum, et vix jam ultimos hujus vitalis auræ trahentem anhelitus, qui et nudus in sterquilinio jaceat, et vulnus nondum ligatum ostendat, advenientis medici desiderio confici, et agnitum ut sui misereatur precari. Vulnus enim animæ peccatum est, de quo dicitur : *Vulnus, et fivor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo* (*Isai. i, 6*). Agnosce interius, vulnerate, medicum tuum, et ei peccatorum tuorum vulnera detege. Audiat cordis tui gemitum, cui omne patet cogitationis arcanum. Moveant illum lacrymæ tuæ, et quadam illum importunitate quærendi, semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito : perveniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi : *Transtulit Dominus peccatum tuum* (*II Reg. xii, 13*). Clama cum David ; vide quid ipse dixerit : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Quasi diceret : Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorum curare valeat, nisi medicus ille qui est omnipotens, succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est insanabile; qui sicut medetur sine pretio, ita salutem restituit verbo. Desperarem ergo de vulnere, si non præsumerem de omnipotente. *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Quærant parvam misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. Ego autem sicut graviter cecidi, ita etiam scienter peccavi. Sed tu, omnipotens medice, et contemptores corrigis, et nescientes instruis, et confitentibus ignoscis. Utinam, Domine Jesu, ad me misericordia motus digneris accedere (*Luc. x*), qui descendens ab Jerusalem in Jericho, proruens scilicet de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in angelos tenebrarum incidi, qui non solum gratiam spiritualis mihi vestimentum abstulerant, sed etiam plagis impositis semivivum reliquerunt. Utinam peccatorum meorum vulnera, data mihi recuperandæ salutis fiducia, alliges, ne deterius sæviant si sanari desperent. Utinam oleum mihi remissionis adhibeas, et vinum compunctionis infundas. Quod si in jumentum tuum me imposueris, de terra inopem, pauperem de stercore suscitabis (*Psal. cxv*). Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quæ non rapueras exsolvisti (*I Petr. ii*). Si in stabulum me Ecclesiæ tuæ duxeris, corporis et sanguinis tui me refectioe cibabis. Si curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro.

* Gilot. et Vatic., *tu me ab omni malo, auxilio, etc.*

Custodia enim tua indigeo, quandiu carnem hanc A corruptibilem porto. Audi ergo me, Samaritane, spoliatum et vulneratum, flentem et gementem, invocantem, et cum David clamantem : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.*

(Vers. 2.) *Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.*

2. Peccata mea magna sunt et multa, et ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro, ne pro aliis quod metuo subeam supplicium, si unum solum non deleat peccatum. Per misericordiam, miserentis affectum intelligimus; per miserationem vero, ipsam misericordiae exhibitionem signamus, juxta quod scriptum est : *Misericors et miserator Dominus (Psal. cx, 4).* Superfluum enim esset utrumque ponere, nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum venturae salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem David cognoscebat, 495 cum multitudinem miserationum quaerebat. Dicat et peccator cum eo : *Secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.* Immensas et innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de servitute diabolicae tyrannidis eripuisti, et a peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lavisti. Lavet sanguis iste peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas (Apoc. v). Non postulo a te aurum, non lapides pretiosos, non laboribus et naufragiis exquisita commercia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas, quae etiam fortium saepe virorum mentes effeminant, et falsae pulchritudinis imagine illectas captivant; verum quod omnibus his est praestantius et pretiosius, remissionem peccatorum expeto. Quae tunc vera esse probabitur, si addito fructu poenitentiae, gratiae tuae muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quae feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas?

(Vers. 3.) *Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me.*

3. Quid iniquius quam alienam contrectare uxorem? Virum ejus nec scientem nec lacrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat Propheta de gregibus ovium sublatum, de post fetantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine praeditus, spiritualis gratiae donis illuminatus. Qui tanto gravius ceciderat, quanto celsius et regni gloria et excellentia virtutum ceteris praeminebat. Gloriam namque praecedentis praekonium, sequentis culpa adauxit reatum. Tanto enim quisque gravius corrui, quanto antequam caderet, in conspectu Dei altius ascendit. Dicat ergo : *Amplius lava me ab iniquitate mea.* Prosit mihi, Domine, quod cecidi : laventur cum hac macula notae delictorum, quas hactenus neglexi. Saepenum-

que dum quaedam male gesta plangimus, ipsa vi amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangenda invenimus. Quae admissa eo facilius oblivioni tradimus, quo ea vel nulla vel levia putamus. Sed succrescens amaritudo poenitentiae, non solum majora peccata cordi nostro congerit, sed etiam minima quaeque ad memoriam reducit. Quae omnia tanto obstinatius prosequimur, quanto omne malitiae germen vigilantius extirpare de corde conamur. Lavatur ergo amplius, cui non solum quod in se punit peccatum dimittitur, sed etiam alia quae obduxerat oblivio, nihilominus delentur. Aquae, quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti Spiritus; quae quasi torrens de supernis venientia, sicut electorum corda ut germinet irrigant, ita etiam ab omni inquinamento carnis et spiritus emundant. De hoc quippe torrente scriptum est : *Fluminis impetus laetificat civitatem Dei (Psal. xlv, 5).* Et a peccato meo munda me. Inquinavit me facinorum colluvies, polluit peccati contagium, sed ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me et ab iniquitate abluere, et a peccato mundare. Inique egi innocentem opprimens, peccatum feci mihi ipsi non parcens. Sciebat enim propheta quia quicumque molitur laedere alium, prius proprio jaculo percutit semetipsum. Quid crudelius quam semetipsum occidere? Si os mentientis occidit animam, quanto magis gladius ferientis exstinguit vitam? Unde scriptum est : *Miserere animae tuae, placens Deo (Eccli. xxx, 24).* Et iterum : *Qui sibi nequam est, cui bonus erit? (Eccli. xiv, 5.)*

(Vers. 4.) *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.*

496 4. Quasi diceret : Scio quem invocem. Justum invoco, qui et peccata odio habet, et ista impunita non dimittit. Sicut ejus misericordiam expeto, ita etiam justitiam ipsius attendo. Non sic postulo misericordiam accipere, ut velim ab eo justitiam suam auferre. Nolo ut peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est ut peccanti ignoscat; sic justitia est ut peccatum impunitum non transeat. Sed quia peccatum meum ego ipse paveo, ideo ut tu me non punias tam vehementer, exoro. Ideo agnosco, ut tu ignoscas. Ergo miserere mei, lava, munda, *Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum contra me est semper.* Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam ejicere, et trabem quae in oculo meo est, non considerare. *Peccatum meum contra me est semper.* Quicumque misericordiam Dei invenire desiderat, necesse est ut jam graviter peccata agnoscat, puniat culpas fletibus, faciem Domini in confessione praevieniat, ponat ante cordis oculos et culpas operis, et ultimae terrorem animadversionis; penset quod discretus iudex veniat, qui ideo peccatores sustinet, ut eis conversis minus inveniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suae con-

* Suspicio legendum, *quam districtus*, quod centies apud Gregorium legitur, et huic loco maxime conve-

nit, ubi de severitate summi iudicis agitur.

stituatur ante se, videat frōditatem suam ut corrigat, A lapsus reparationem fieri, et remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacii et perversorum dogmatum cultores superabis. Vel iustifica me, ut iustificeris in sermonibus tuis. Promisisti enim quod de stirpe mea carnem sis assumpturus; sed si me de tanto non emundes scelere, de cujus semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psalm. cxxxi, 11). Lava me ab iniquitate, ne sim fraudatus a promissione. *Et vincas cum iudicaris*. Judicatus Dominus vicit, quia unde in passione succubuit, inde maiorem sui gloriam resurgendo manifestavit. Judicatus vicit, quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit, eos justo iudicio condemnatos aeterna morte multavit.

(Vers. 5.) *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.*

5. Homo homini non peccat, quia eum aut par aut gravior culpa inquinat. Deus solus iuste peccata ulciscitur, quia ipse solus est, in quo non potest inveniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parciat, solus iuste iudicat; ipsum solum ostendit qui peccat. Quo enim se quisque peccando dissimilem Deo facit, eo tremendam superni iudicis maiestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum conscius, clamet medullis cordis, et dicat: *Tibi soli peccavi, quia tu solus es sine peccato: et malum coram te feci.* Ab aliis quidem peccatum meum ignorari potuit, te autem latere nequivit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti, penetras usque ad divisionem animæ et spiritus, artuum quoque et medullarum, et discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est invisibilis: quia omnia nuda et aperta sunt oculis tuis (Hebr. iv, 13). In tantum es sine peccato, ut etiam iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris. Scribit Apostolus; dicens: *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax; sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis* (Rom. iii, 4). Si Deus verax est, necessario in verbis suis iustus est. Nam si in sermonibus suis falsa veris insereret, iustus omnino non esset. Sed absit a fidelium cordibus, ut esse in Deo mendacium putemus. *Fidelis enim est in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis* (Psalm. cxliv, 13), sicut ipse etiam ait: *Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt* (Matth. xxiv, 35). Deum ergo veritas iustificat, hominem veromendacium condemnat. Sequitur: *Et vincas cum iudicaris.*

6. Prævidebat Propheta Deum in carne venturum, qui humano condemnandus esset iudicio, ut aeternæ mortis homo careret tormento; ideoque 497 ait: *Et vincas cum iudicaris.* Quasi diceret: Omnes qui iudicati sunt, etiam si multum fuerint in virtute pro-
ducti, non omnino iniuste subierunt iudicium, quia antequam iudicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum, tu vero, cum mortis iniustæ sententiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, vincis ergo omnes iudicatos, cum iudicaris; vel tu Deus Pater in Filio, vel tu Deus Verbum in homine assumpto. Quod tamen intelligi et aliter potest, quasi dicat: Ideo ut miserearis precor, ut laves, ut mundes: *ut iustificeris in sermonibus tuis*, id est verax appareas in promissis. Promisisti enim iustis regnum æternum, et virtutum amatoribus vitæ æternæ bravium præparasti. Sed nisi me et alios iustifices, non poteris invenire quos non damnes. Iustifica ergo me, ut tu iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris. Judicant te, qui negant post

lapsus reparationem fieri, et remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacii et perversorum dogmatum cultores superabis. Vel iustifica me, ut iustificeris in sermonibus tuis. Promisisti enim quod de stirpe mea carnem sis assumpturus; sed si me de tanto non emundes scelere, de cujus semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psalm. cxxxi, 11). Lava me ab iniquitate, ne sim fraudatus a promissione. *Et vincas cum iudicaris*. Judicatus Dominus vicit, quia unde in passione succubuit, inde maiorem sui gloriam resurgendo manifestavit. Judicatus vicit, quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit, eos justo iudicio condemnatos aeterna morte multavit.

(Vers. 6.) *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.*

7. Opus est, Domine, ut miserearis, quia ab ineunte vitæ primordiis in peccati foveam incidi, et concupiscentiæ carnalis sordibus inquinata natiuitatis meæ initia contraxi. Non in me illa quam noviter admisi, sola viget iniquitas: habeo in me etiam ex veteri quod ignoscas: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum*. Non ideo homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit conjugibus commiseri; hoc enim opus castum non habet culpam in conjugio, quia nuptiale fœdus non exorbitat a fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum et feminam in principio creavit. Qui quidem sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in Conditoris obedientia perstissent (Gen. i, 28). Sed quia a statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati poenam ad filios misit. Carnalis enim delectatio poena peccati est; quæ ex radice peccati ita contrahitur, ut nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. xi). Confiteatur ergo poenitens de culpa quod meruit, ut consequi valeat de venia quod cupit.

(Vers. 7.) *Ecce enim veritatem dilexisti; incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*

8. Ideo vias meas a principio arguo, peccata mea ego ipse condemno, quia veritatem dilexisti. Veritatem Deus diligit, quia sine ultione delictum non deserit. Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus districto examine ulciscitur. Sive ergo sit magna sive parva iniquitas, nisi puniatur ab homine poenitente, punietur a Deo 498 iudicante; sicut per quemdam sapientem dicitur: *Sciens quia non parceres delinquenti* (Job. ix, 28). Delinquenti non parciat, quia sine vindicta peccatum non relaxatur. Veritatem itaque Deus diligit, quia iustum iudicium non prætermittit. *Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*. Qui non est securus de ruere veniæ, non est vehemens in executione vindictæ. Et quidem ante adventum Christi incertum fuit, si graviter lapsi possent habere veniam, et peccatorum remissio complures latuit; sed David, qui Redempto-

* Rem., quod metuit.

rem mundi ut peccata tolleret, futurum præviderat, de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientiæ Dei a sæculis absconditum, ante omnia tempora dispositum, exhibitum in fine sæculorum. Dei namque sapientia Filius Dei est, de quo scriptum est : *Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam* (I Cor. 1, 24). Ipse est *per quem omnia facta sunt; et sine quo factum est nihil* (Joan. 1, 3). Ipse est de quo propheta dicit : *Omnia in sapientia fecisti* (Psalm. 104, 24). Dignum autem fuerat ut per eum fieret remissio, per quem facta fuerat creatio; et ipse esset largitor gratiæ, qui fuerat omnibus auctor naturæ. Quam remissionem sicut in tempore gratiæ confidentibus tribuit, ita ante adventum suum eum expectantibus prærogavit. Hæc sunt incerta et occulta divinæ dispositionis consilia, omnibus gentibus per Dei sapientiam ultimis temporibus revelata. Quæ quia David per spiritum cognoverat, de Dei confidenter misericordia præsumebat. An non Ninivitis incerta erant, qui penitentiam agentes super prædicatione Jonæ, hæsitando dicebant : *Quis scit si convertatur et ignoscat Deus* (Jonæ. 3, 9)?

(Vers. 8.) *Asperges me hyssopo, et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor.*

9. Hyssopus est herba humilis, saxo quidem adhærens, et parum utilitatis in seipsa sui facie ostendens, quæ tamen pulmonis inflationem deprimit, et virtutis suæ acrimoniam si conteratur ostendit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quæ omnem in nobis reprimat contumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam. Quis etenim jam dedignetur in mundo se pro Deo abjicere, cum audiat Dei Filium opprobria et derisiones subiisse? Quis supplicium pro Deo perpeti arbitretur dedecus, cum ipse Rex regum et Dominus dominantium (Apoc. 19) morte turpissima (Sap. 11) propter nos sit condemnatus? Præsertim cum ipse sit nobis positus forma justitiæ, cujus et audire imperia, et sequi debeamus exempla; sicut ipse in Evangelio ait : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. 23, 12). Juxta legis quoque testimonium (Num. 19), inquinatos mundabat ejusdem herbe fasciculus, vaccæ rufæ cruore intinctus. Quid autem per vaccam, nisi ad sacrificium assumpta incarnationis Dominicæ infirmitas designatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic et per femininum potest infirmitas designari; et de eo scriptum est : *Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei* (II Cor. 13, 4). Ipse est enim summus Pontifex noster, qui in ara crucis pro totius mundi salute, sui corporis hostiam obtulit (Hebr. 9). Pontifex videlicet futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem in sancta, æterna redemptione inventa, semel intravit. Hæc autem vacca rufa dicitur, ut in ea sanguinis Christi rubor evidenter demonstraretur. De quo in Canticis canticorum sponsa loquitur, dicens : *Dilectus meus candidus et rubicundus* (Cant. 5, 10). Candidus nimirum ex divinitatis specie, rubicundus ex passionis cruore. Hac itaque

A hyssopo ille solummodo 499 aspergitur, qui vias Dominicæ passionis imitatur. Sanctificatur vero aspersus, sicut per Paulum dicitur : *Si enim sanguis hircorum et taurorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi* (Hebr. 9, 13)? Sequitur : *Lavabis me, et super nivem dealbabor.* Quemadmodum corpus aqua lavat a squaloribus sordium, ita gratia sancti Spiritus animam purgat a maculis peccatorum. Quod vero ait : *Et super nivem dealbabor*; ostendit quia nulla pulchritudo quæ inest corpori, valet decori sanctæ animæ comparari. Quid namque in corporibus nive candidius? Et tamen qui vias passionis Christi sequitur, super nivem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est : *Iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum* (Matth. 13, 43). Quis vero ignoret solem nive candidiorem? Præterea candor nivis cito præterit, decor autem sanctorum in æternum manebit.

(Vers. 9.) *Auditui meo dabis gaudium et lætitiā, et exultabunt ossa humiliata.*

10. Tunc quidem verum et inestimabile gaudium habituri sunt sancti, cum impiis æterna morte multatis, et in horrendam perpetuam cruciatu voraginem per extremæ damnationis sententiam missis, audituri sunt : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. 25, 34). In eo autem quod ait : *Gaudium et lætitiā*; duplicem sanctorum venerationem intellige, qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruuntur beatitudine, ita etiam corporis vestientur incorruptione. De ipsis enim scriptum est : *In terra tua duplicia possidebunt* (Isai. 60, 7). Sancti etenim viri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales voluptates mortificant, ut in Deo postmodum perenniter vivant. Qui quoniam mundi miseria pro Deo pati minime refugiant, beatitudinis æternæ retributionem acquirunt. Quæ nimirum beatitudo et animabus eorum ante resurrectionem tribuitur, et corporibus nihilominus post iudicium conferetur; sicut in Apocalypsi Joannes apostolus scribit, dicens : *Vidi sub altari Dei animas interfectorum propter verbum Dei, et testimonium quod habebant, et clamabant vocē magna dīcētes : Usquequo, Domine, sanctus et verus, non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et datæ sunt eis singulæ stolæ albæ, et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum et fratrum ipsorum, qui interficiendi sunt sicut et illi* (Apoc. 6, 9). Quid namque est singulas illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis æternæ immortalitatem conferre? Quid vero est, donec electorum numerus impleatur requiescere, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient; quia immortalia et incorruptibilia corporum suorum vestimenta resu-

ment. Quia ergo sancti viri ad æternæ felicitatis præmia non solum anima, sed etiam corpore post iudicium transeunt, recte de eis dicitur, quia in terra sua duplicia possidebunt. Hujus incrementa felicitatis propheta intuens, ait : *Auditur meo dabis gaudium et lætitiā, et exsultabunt ossa humiliata.* Animarum nostrarum ossa virtutes sunt, quæ nimirum in hac vita humiliantur, quia assiduis tentationum impugnationibus indesinenter turbantur. Tentatio enim est vita hominis super terram (*Job. vii*) ; **500** in æterna autem vita non solum invictæ potestatis accipient fortitudinem, sed etiam nullam vitiorum adversantium sentient impugnationem.

(Vers. 10.) *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.*

11. Quia peccata sua semper habet præ oculis, merito rogat ut Deus faciem suam avertat ab ipsis. Superius nempe propheta dixerat? *Peccatum meum contra me est semper.* Qui ergo peccatum suum semper videbat, continuum pro eo dolorem in corde gestabat. Et ideo oculos ab ejus peccato Deus avertit, quia ipse illud sine cessatione animadvertit. Non enim Deus eorum peccata ulciscitur, qui in occulto cordis de pravorum operum memoria affliguntur. Qui nimirum ad hoc semetipsos judicant, ut terribile omnipotentis iudicium evadant, juxta illud apostoli : *Si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicabimur* (*I Cor. xi, 31*). At contra reprobi, quia ea quæ eodemiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos a conspectu iudicis non abscondunt. Et quanto magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tanto magis eos conspectui divinæ majestatis opponunt. Delinquentium autem mala Deus videt, non ut approbet, sed ut condemnet; non ut foveat, sed ut puniat; non ut semper patiatur, sed ut in iudicio ulciscatur. Denique *oculi Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum* (*Psal. xxiii, 17*). Gravis ultio, non solum de terra mala facientes expellere, sed etiam omnem penitus memoriam eorum abolere. Consideremus ergo mala quæ fecimus, et ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus, ne cum ante iudicis illius conspectum venerimus, tunc primum quidquid gesserimus, nolentes videamus. Impenitenti enim Deus terribiliter minatur, dicens : *Existimasti inique quod ero tui similis; arguam te, et statuam contra faciem tuam* (*Psal. xlix, 21*). Similis tui essem, si peccatum tuum impunitum dimitterem. Tu enim illud non solum non vis punire, sed et post tergum projicis, ne possis videre. Ego autem qui illud video, quid faciam? Nunquid impunitum dimittam? Iudex sum et justus, iudex sum et ultor iniquitatum. Quomodo ergo injuste iudicabo? Quomodo veritatem mendacio mutabo? Tacui, nunquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiam prærogavi. Iniquitatem tuam dissimulavi, tempus poenitentiae indulsi. Sed nunquid semper tacebo? Imo *arguam te, et statuam contra faciem tuam* (*Ibid., 21*). Arguam quidem te de mendacio, quando eorum consilia manifestabo. A peccatis tuis avertis oculos tuos, et quandam tibi

vanæ spei securitatem promittis. Et quia ipse te non vides, quod nec ego te videam suspicaris. Putas quod te non videam fornicantem, quem video adulterium cogitantem? Ex hoc itaque te arguam, et statuam contra faciem tuam. Si non vis hic attendere faciem tuam, faciam ut agnoscas miseriam tuam. *Et omnes iniquitates meas dele.* Per prophetam Dominus dicit : *Ego sum qui deleo iniquitates tuas, et memor non ero; tu autem memor esto, et iudicemur* (*Isai. xliii, 25*). Audi qua conditione iniquitatum tuarum se esse immemorem dicat, videlicet si tu memor fueris. Cave ergo ne unquam quod deliquisti, a memoria tibi excidat, aut aliqua oblivione peccata tua obliteres; ne si carnalium voluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarum memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis : *Proiecasti sermones meos retrorsum* (*Psal. xlix, 17*).

(Vers. 11.) *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

501 12. In Evangelio scriptum est : *Beati mundo corde* (*Matth. v, 8*). Si illum qui ab omni peccato mundus est, in cordis nostri hospitio habere volumus, oportet primo ut illud ab omni vitiorum sorde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostræ, et diligenter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desiderium cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne perversarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Templum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est : *Templum Dei sanctum est, quod estis vos* (*I Cor. iii, 17*). Verum quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunem esse se a peccato (*Prov. xx, 9, sec. Septuag.*)? Si propheta pollutum labiis se esse asserit, cujus os Seraphim carbone quem susceperat de altari, purgavit (*Isai. vi*) : quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, invidia angustat, ambitio præcipitat, superbia exaltat? Non est enim virtutis humanæ ita ab illicitis motibus mundare animum, ut perstreptantium voces non sentiat cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota virtute : *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

13. Vide ordinem : primo cor mundum, deinde spiritum rectum propheta a Deo requirit. Prius enim abrenuntiandum est tibi omni peccato, et omnis a corde vitiorum fœditas eliminanda, ut omne quod agit aut dicitur, eo purum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quo ex bonæ intentionis origine quasi de petro quodammodo fonte manat. Quomodo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit vitiatum? Scriptum est enim : *Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala* (*Matth. xii, 35*). Omnibus igitur carnalibus desideriis a corde exclusis, petè a Deo ut spiritum rectum renovet, ne forte spiritus ille immundus inveniens domum de qua exivit vacanteus, assumptis aliis septem nequioribus se, cum eis ibi habitat, et hanc novissima tua peiora prioribus. Hæc

est autem spiritus recti innovatio, ut omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullitis in conditoris tui amore infigas, illatis contumeliis patientiam custodias, et custodita patientia dolorem a corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem depones, de morte inimici nullatenus exsultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, et inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Hæc quidem est illa spiritus innovatio, quam persuadet apostolus, dicens: *Renovamini spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis* (Ephes. iv, 23). Et iterum: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, et ecce facta sunt nova* (II Cor. v, 17). Ad veterem quippe hominem pertinet, mundi hujus gloriam concupiscere, animum a Deo avertere, patientiam non servare, opportunitatem vindictæ exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit, qui Deum induit, quique in novitate vitæ ambulare contendit.

(Vers. 12.) *Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.*

14. A facie Dei projicitur, cui spes veniæ post peccatum negatur. Qui enim peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, **502** neque in futuro (Matth. xii, 32). Quis est autem qui peccat in Spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorum? Remissio enim peccatorum opus Spiritus sancti est. Nam et de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Joannes: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne* (Matth. iii, 11). Unde etiam super baptizatum Dominum in columbæ specie Spiritus sanctus descendit; ut ex hoc aperte ostenderet quia spiritalis gratia per lavacrum baptismatis credentium corda mundaret. An non in Spiritum sanctum Cain peccavit, quando dixit: *Major est iniquitas mea quam ut veniam merear* (Genes. iv, 13)? Et quia de venia desperavit, ideo dixit: *Ecce ejicis me a facie tua*. De quo et postea subditur, quod egressus sit a facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foveam labitur, a facie Dei projiciatur. *Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me*. Attende qualiter postulat, ne spem veniæ post peccatum amittat. Ubi Spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse non potest. Fides enim in spiritu datur, sicut Apostolus ait: Denique ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii, 26). *Et nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu* (I Cor. xii, 3). Nam in eo clamamus: *Abba pater* (Rom. viii, 15), quia scriptum est: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate* (Joan. iv, 23).

(Vers. 13.) *Redde mihi lætitiā salutaris tui, et spiritu principali confirma me.*

15. Lætabatur propheta de adventu Fillii Dei antequam peccaret, et certus quod de suo nasciturus

A erat semine, antequam laboretur, gaudebat. Sed postquam uxoris Uriæ amore deceptus (II. Reg. 42) modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret, quod antea placatus promiserat, formidavit. Ideoque ait: *Redde mihi lætitiā salutaris tui*. Salutaris quis est, nisi Dei hominumque mediator (I. Tim. ii)? De quo iste ideam Propheta in persona Dei Patris dixerat: *Propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutare, fiducialiter agam in eo* (Psal. xi, 6). Exurgere enim dicitur Deus Pater, cum filium mittit, qui quasi jacere visus est, cum servos misit. Illi enim neminem salvare potuerunt: sed *Filius hominis venit querere, et salum facere quod perierat* (Luc. x, 19, 40). Ideoque perfectam et manentem salvationem in eo se positurum astruit, et in eo fiducialiter se dicit agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. Qui enim gravium sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere, quia poterit eum vel ille quem corripit reprehendere, vel conscientia propria remordere. Redemptor vero noster eo libere loqui potuit, quo nunquam peccati maculam ex nativitate, vel etiam ex operatione contraxit. Unde turbis Judæorum et principibus sacerdotum invidentibus et detrahentibus ipse dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato* (Joan. viii, 46)? Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. Nam et de eo scriptum est, quod erat docens tanquam potestatem habens, et non sicut scribæ et pharisæi (Matth. vii, 29). Hujus ergo salutaris sibi reddi lætitiā David postulat, in quo omnis ante adventum ipsius electus sperabat.

16. *Et spiritu principali confirma me*. Solet quibusdam contingere, ut dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internæ mentis custodia animum resolvant. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eo deterius corruunt, quo sibi de indulgentia blandientes, vanæ spei securitatem promittunt. Inde est quod Propheta exorat, dicens: *Lætetur cor meum, 503 ut timeat nomen tuum* (Psal. lxxxv, 41). Non dicit lætetur, ut securum sit, sed lætetur, ut timeat. Ac si aperte dicat: Ita me correctum facito gaudere de venia, ut tamen nunquam desinam esse suspectus de culpa. Sic et in hoc loco, postquam sibi reddi salutaris Dei lætitiā petit, ne sibi dimissus ad deteriora prorueret, illico adjunxit: *Et spiritu principali confirma me*. Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi sancti Spiritus fuerit virtute firmata. Nam et de apostolis dictum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Psal. xxxii, 6). Quid enim cælorum nomine, nisi sancti apostoli designantur? Qui nimirum verborum imbribus terram cordis nostri inebriant (Psal. xvm), venturi judicii minis et terroribus intonant, miraculorum signis et operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt, qui enarrant gloriam Dei. Quibus profecto tunc Spiritus virtutem tribuit, cum in igneis linguis apparens (Act. ii), in cordibus eorum divini flammæ amoris accendit. Quod quidem aperte cognoscere possumus,

si quales ante, quales post adventum sancti Spiritus A fuerunt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentem magistrum fugientes reliquerant (*Matth. xvi*), postmodum per adjunctam sancti Spiritus gratiam roborati, constanter et publice nomen Christi prædicabant. Nam ut reliquos prætermittamus, ipse apostolorum princeps qui mori metuens vitam negaverat (*Ibidem*), cum facto conventu, cæsis apostolis, sacerdotes et scribæ ne in nomine Christi loquerentur, prohiberent, aiebat : *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (*Act. v*, 29). Cælorum igitur virtus de Spiritu sancto est, quia per infusam sancti Spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes apostoli, qui prius fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissa charismatum dona illi Dominici gregis pastores susciperent, eorum corda nullo virtutis decore claruissent. Hæc namque virtus Spiritus, sicut ab omni pœnarum et mortis timore quos repleverit efficit liberos, ita ab omni diabolice reddit tentationis incursu securos. Merito ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum lætitia redditur, postulat ut in vera innocentia spiritus principalis virtute confirmetur.

(Vers. 14.) *Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur.*

17. Illos divina clementia a peccatis per remissionem efficit liberos, quos prævidet utilitati Ecclesiæ post conversionem profuturos. Unde Ananiæ de Saulo dixit : *Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel* (*Act. ix*, 15). Magno igitur fructu dimissa sunt illi a Deo peccata. Qui enim prius blasphemus, et persecutor, ac injuriosus exstitit (*I. Tim. i*), postmodum plus omnibus laboravit. Propheta ergo qui deleri iniquitates suas, et Spiritu sancto confirmari a Domino postulat, quod non sine fructu hoc sit futurum affirmat, dicens : *Docebo iniquos vias tuas. Universæ viæ Domini misericordia et veritas* (*Psal. xxiv*, 10). Misericordia est, qua sine ullis præcedentibus meritis, pœnitentibus veniam tribuit, veritas qua post gratiam vocationis et veniæ, peccata impœnitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittuntur, vias Dei iniquos docet, cum peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit veniæ, et inconvertibilibus, nisi ad veniam redeant, infert timorem gehennæ. *Et impii ad te convertentur.* O quam utilis est peccatorum remissio, quæ conversos non solum a peccatis liberos efficit, sed etiam alios a via impietatis et injustitiæ retrahit, flamma charitatis accendit. 504 Hæc est enim charitatis evidens probatio, ut cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo justitiæ studeat ad spem veniæ delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium quam zelus animarum. Exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, et exemplo suo peccatores quosque ad pœnitentiæ confugere remedium admoneat. Non sit arbor infructuosa, aut otiosus operarius (*Matth. xx*), sciens quia non solum mane venientibus ad vineam merces promittitur, sed etiam circa undecimam horam vocatis vitæ æternæ denarius præbatur.

(Vers. 15.) *Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meæ : et exsultabit lingua mea justitiam tuam.*

18. Nisi primitus me a peccatis liberaveris, non potero aliis esse exemplum conversationis. Libera ergo me de sanguinibus, desideriis videlicet carnalibus, quæ militant adversus animam. Caro enim et sanguis regnum Dei non possidebunt. *Deus Deus salutis meæ.* Nota in repetitione nominis magnum affectum cordis, quasi dicat : Merito te ut me salves invoco, quia tu solus es auctor salutis meæ. Nam *Domini est salus* (*Psal. iii*, 9). A te solo est salus, quia ab omnibus aliis est infirmitas, vanitas vanitatum, et omnia vanitas (*Eccle. i*, 2). *Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ* (*Psal. xxxii*, 16). Denique, *fallax equus ad salutem.* Ex quibus verbis colligitur quod nec ex divitiis temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur. *Et exsultabit lingua mea justitiam tuam.* Justitia Dei, fides est, sicut scriptum est : *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam* (*Gen.*, xv, 6); quia *Justus ex fide vivit* (*Rom.*, i, 18). Si ergo justi vita fides est, consequens est eandem fidem esse justitiam, sine qua quisque esse justus non potest. Hanc itaque Dei justitiam ille cum exultatione enuntiat, qui nec mundi hujus copiam cupiens, nec inopiam metuens, omnem hæreticam pravitatem impugnât. Vel justitia Dei est, quod non vult mortem peccatoris. Homini nempe justum videtur, ut suam ulciscatur injuriam : Dei vero justitia est contenti relaxare offensam.

(Vers. 16.) *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.*

19. Non aliter justitiam tuam proferre potero, nisi ut labia mea aperias. Tu es enim, qui ora superbiorum obstruis, et linguas infantium disertas facis (*Sap. x*, 21). Hactenus os meum ego ipse aperui, et ideo ex vaniloquio peccatum contraxi. Nunc vero ut tu aperias desidero, quia nihil nisi quod suggesseris loqui concupisco. Illius labia Deus aperit, qui non solum quid loquitur, sed etiam quando, et ubi, et cui loquatur attendit. Sapientia namque Dei dicit : *Domine dedit mihi linguam eruditam* (*Isai*, l, 4), quando scilicet oporteat sermonem dicere. Merito ergo sapiens est, quia accepit a Domino quo tempore sibi loquendum sit. Unde non inconvenienter ait Scriptura : *Homo sapiens tacebit usque ad tempus* (*Eccli. xx*, 7). Hinc rursum scriptum est : *Ori tuo fac ostium et veclem, et in verbis tuis jugum et stateram* (*Eccli.*, xxviii, 28). Et fortasse hoc ostium sibi Propheta postulabat a Domino, cum dicebat : *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis* (*Psal. cxl*, 3). Debemus enim os nostrum claudere, et diligentius observare, ne quis in iracundiam excitet vocem nostram, et contumeliam rependamus contumeliæ. Jugum etiam in verbis nostris esse et statera præcipitur ut omne quod loquimur et humilitate conditur, et mensura ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos libra justitiæ, ut si gravitas in sensu, modus in verbis,

505 pondus in sermone. Nec prius loquendo os aperimus, quam expediat, sed examinemus verba nostra, si tacendum hoc, si dicendum adversus hunc, si tempus sit sermonis hujus, postremo si a virtute modestiæ non dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestum, nihil invidum sonans erumpat. Verum quia ad hæc omnia idonei esse non possumus, nisi hoc a largitore omnis gratiæ percipiamus, exclamandum est nobis cum propheta: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Non est speciosa laus in ore peccatoris* (Eccli. xv, 9). Ideoque Propheta indulgentiam peccatorum primum a Domino expetit, et postmodum laudem se Dei annuntiaturum esse promittit; nobis patenter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinem, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionem. Unde scriptum est: *Rectos decet collaudatio* (Psal. xxxii, 1). Quid autem laudabilis in Deo quam misericordia? Scriptum namque est: *Confiteantur Domino misericordiæ ejus* (Psal. cxlvi, 10). Denique *miserationes ejus super omnia opera ejus*. Quamvis enim laudabile sit quod hominem de limo terræ condidit, laudabilius tamen est quod perditum proprii filii morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiæ. *Et os meum annuntiabit laudem tuam*. Sunt enim plerique qui non suo ore laudant Deum. Nunquam suo laudat ore Deum avarus, nunquam suo ore laudat luxoriosus. Nonne quasi alienum os tibi videtur assumere, dum ea conatur quæ in cordenon sentit proferre? De quibus profecto scriptum est: *Cor eorum longe est a disciplina; propterea non exultabunt* (Job. xvii, 4); quia nimirum eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquam extollitur, quorum cor a semita justitiæ per pravi intentionis studium elongatur. Tales erant illi de quibus Dominus dicebat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Matth. xv, 8).

(Vers. 17.) *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.*

20. Sciebat Propheta per spiritum, quia illa legatum instituta sacrificiorum, ad invisibilis essent oblationis intelligentiam transferenda; quia illud verum et acceptabile est sacrificium quod aliquis puro corde laudat Deum. Unde et alio in loco dicit: *In me sunt, Deus, vota tua quæ reddam, laudationes tibi* (Psal. lv, 12). Et iterum: *Immola Deo sacrificium laudis* (Psal. xlix, 14). Et rursum: *Sacrificium laudis honorificabit me*. Cum ergo dixisset: *Os meum annuntiabit laudem tuam*, illico subjunxit: *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique*. Ac si dicat: Laudis tibi offeram sacrificium, sciens quia, carnalium nolis observantiam caeremoniarum. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis*. Ideo nolo confidere in carnalis ritus sacrificii, quia scio te hircorum et arietum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos*. (Ibid. xlix, 9).

(Vers. 18.) *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum Deus non despicies.*

21. Nequaquam vere poenitentiam agit, qui ex

peccatorum suorum recordatione quamdam spiritus tribulationem non sentit. Quod quidem reprobus familiare est; quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamen districtæ animadversionis fletibus non persequuntur. Electi vero etiam si minima sint quæ in se puniendâ inveniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad poenitentiam se lamenta studiosè succendunt. Qui dum sanctæ contemplationis pennis ad coelestia se intuenda erigunt, eo subtilius si quid in ipsis vitiosum latebat inveniunt, quo ad diviniæ lucis claritatem vicinior accedunt. Tantoque eis displicet quod infirmum ex carne tolerant, quanto eos delectat quod ex incorruptibilis vitæ suavitate degustant. Unde fit quod gravi in seipsos vel pro otiosis verbis, vel pro vanis cogitationibus invectione desæviant; et quæ levia ante crediderant, mox ut gravia et mortifera perhorrescant. Beneficia sibi divinius collata conspiciunt, culpas nihilominus antea actas ad memoriam reducunt. Vitæ hujus corruptibilis ærumnosa necessitates enumerant, quanta sit coelestis gloriæ felicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt, validissimi seipsos interius vulnere doloris transfigunt. Dum ergo hæc omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, vehementissimæ tribulationis igne intrinsecus inardescunt. Hæc est illa spiritalis sanctorum tribulatio, quam in cordibus eorum generat poenitentia et desiderii dilati amaritudo. Hanc nimirum Job sentiebat, cum dicebat: *Loquar in tribulatione spiritus mei* (Job. vii, 14). Electorum etenim linguas tribulatio spiritus commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis impugnet. *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.*

22. Multi habent cor contritum, qui non habent cor humiliatum. Sunt enim plerique qui, etsi peccata sua fletibus puniant, pauperes tamen opprimere potestatis suæ dominatione non cessant. Hi nimirum nequaquam purum sacrificium Deo offerunt; quia detestabilis superbiæ illud admistione corrumpunt. Vel sicut beatus Hieronymus [*In hunc psalm.*] hunc locum exponit, illi cor conterunt, sed non humiliant, qui peccata quidem quæ commiserunt desunt, sed tamen eadem committere etiam post fletus non timent. Dum enim errorum suorum consideratione revocati, ad ea quæ dimiserant redeunt, se contra conditorem suum per opera pravitatis extollunt. Ex superbiæ namque vitia est, timorem Dei contemnere, conditoris præcepta pravi actionis transgressione calcare, coelestis vitæ gaudia supplicia non timere. Illorum ergo sacrificium Deus non accipit, qui lacrymis quidem se compunctionis abluunt, sed eisdem, a quibus ante mundati esse videntur, peccatorum maculis in ipsorum revertentes sordescunt. De talibus scriptum est: *Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid prodest lavatio ejus* (Eccli. xxxiv, 30)? Ille quippe lavatur a mortuo, qui per poenitentiam mundatur a peccato. Quem si contigerit eadem quæ punierat, iterando peccata

committere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis lavatio, quem maculavit inhonestius iterata facinoris turpitudine, Quia igitur scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (1 Petr. v, 5); illos qui superbiendo ad peccata redeunt, divina iustitia respuit. Illos vero qui continendo et humiliando post tergum non respiciunt, clementia Dei non despicit, quia scriptum est: *Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit* (Psalm. xxxiii, 19).

(Vers. 19.) *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem.*

23. Sion speculatio interpretatur, per quam sancta significatur Ecclesia. Quia in eminentioribus virtutum et scientiæ locata vestigiis, et celestem patriam a longe prospicit, et irruentes spiritualium inimicorum cuneos interiori intuitu deprehendit. Cui Deus tunc benigne locit, quando filium suum in mundum misit. Veniens autem Filius Dei, quam 507 de diabolica potestate eripit, sanctam sibi Ecclesiam in unitate spiritus confœderavit. De quo Joannes ait: *Qui habet sponsam, sponsus est* (Joann. iii, 19). Quid autem benignius, quam Filium Dei servilem formam induere (Philip. ii), mortis legibus subjacere, proprio sanguine nos redimere, æternæ vitæ aditum, quem culpa obstruxerat, aperire; corpore suo nos pascere, et de tenebrarum potestate erutos, ad celestem gloriam et ad regnum nos lucis transferre? Quid denique benignius quam quod Deus tradidit filium, ut redimeret servum? Benignitatem nihilominus Dei quotidie sentit Ecclesia, cum illam Deus claritate suæ cognitionis illuminat, inter sæculi turbines fluctuantem spiritus sui virtute confirmat, suavitatis intimæ deliciis reficit, atque per eam peccantibus peccata dimittit. Et notandum quod ait: *In bona voluntate tua*, ut intelligas nihil perfectum haberi posse ex meritis, sed tantum conferri gratuito munere divinæ miserationis. *Ut ædificentur muri Jerusalem.* Per Jerusalem, quæ visio pacis interpretatur, sancta anima accipitur, quæ futuram sanctorum pacem mentis intuitu conspicit; et omnibus in se mortificationis hostibus, illicitorum motuum impugnationem non sentit. Cujus muri virtutes sunt, quas ille nimirum ædificet, qui ex operibus justitiæ et pietatis, spiritale construere ædificium non cessat. Uusquisque autem Jerusalem, aut Babylonis civis est. Sicut enim per amorem Dei sanctus quisque Jerusalem civis efficitur; ita per amorem sæculi, omnis iniquus in Babylonis structura operatur.

24. Ad construendum autem hujus spiritualis Babylonis ædificium, perversi quique illius antiquæ Babel (Gen. xi) imitantur exemplum. Cujus, teste sancta Scriptura, civitatis auctores, et pro saxi lateres, et pro cemento bitumen habuisse leguntur. Per quod intelligitur quod mundi amatores carnalis vitæ construunt municipium, quod ad vim ventorum, et impetus fluvii, facili impulsu velociter est subruendum. Notandum vero est quia illi de quibus agitur, de Oriente venisse, et in campo Sennaar ha-

bitasse perhibentur (*Ibidem*). Cum enim Christus vera sit Oriens, propheta attestante qui ait: *Eccc vir Oriens nomen ejus* (Zach. vi, 12); de Oriente veniunt, qui a Christi consortio male vivendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excussio dentium, sive fœtor eorum. In campo ergo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine virtutum, sed in planitie vitiorum, et detractionum moribus proximos lacerant, et in otiosæ vitæ volutabro jacentes, infamiæ suæ circumquaque fœtorem exhalant. Quorum dentes tunc omnipotens excutit, cum illorum facta simul et verba confundit. Unde per prophetam scriptum est: *Dentes peccatorum contrivisti* (Ps. iii, 8). Et iterum: *Dominus conteret dentes eorum in ore ipsorum; molas leonum confringet Dominus* (Psalm. vii, 57). Nam de fœtore eorum per alium prophetam scriptum est: *Computraverunt jumenta in stercore suo* (Joel. i, 17). Computrescere jumenta, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitæ finire. Et Isaias ait: *Et erit pro suavi odore fœtor, pro sena funiculus* (Isa. iii, 24). Quia nimirum hi pravi operis fœtorem emittunt, qui abjecto cingulo castitatis, funiculum intexunt lascivis. De quibus dicitur per prophetam: *Væ qui trahit peccata sicut rastem longam* (Isai. v, 18). Merito ergo qui in Sennaar habitant, de lateribus civitatem ædificant, quia qui terrenis dediti sunt, voluptatibus carnis inserviunt, de fragili materia mentis mutationem attollunt.

25. Cæterum qui contempta terrenarum opum cupiditate 508, et carnalis vitæ abdicatis illecebris, per opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem accumulunt, hi profecto lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanæ confidentiæ spiritalem structuram erigunt (1 Cor. x), sed in petra fidei, quæ Christus est (Matth. vii), atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinem Evangelicæ illius parabolæ constituunt. Tales nimirum recte cum Isaias possunt dicere: *Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus; sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus* (Isai. ix, 10). Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris ædificat, quicumque carnis lasciviam disciplinæ stricioris rigore castigat, qui membrorum legem mentis lege superat, qui corporis fortitudinem spiritus virtute commutat. Hinc namque per prophetam dicitur: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem* (Isa. xl, 31). Qui dum non dixit, accipient, sed mutabunt, aperte ostendit quia alia est fortitudo quæ deponitur, et alia quæ noviter inchoatur. Habent enim sancti viri suam in hac carne positi fortitudinem, cum vel pro fide certantes, tormenta omnia constanti virtute despiciunt, vel tentationes diabolicas armis spiritualibus protecti repellunt. De eis namque per Salomonem scriptum est: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel* (Cant. iii, 7). Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt, quia intimam nostri Redemptoris requiem, sancti quique indefessa desiderii sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: *Fortitudo et decor indumentum ejus*

(*Prov. xxi, 25*). Qui enim ita se in virtutibus decorum exhibet, ut tamen tentationum impugnationibus non repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquam vestitur. Quia vero sancti Dei et ex operibus justitiæ fulgidi, et ex adversariorum apparent impugnationibus vestiti, recte de eis sub typo Ecclesiæ dicitur: *Fortitudo et decor indumentum ejus*. Quisquis ergo infirma carnis fortitudine contempta, in virile spiritus robur animam excitat, quasi lateres in saxa, quibus muri Jerusalem ædificantur, commutat. Possumus quoque per Jerusalem, illam sanctam civitatem accipere, quæ ex vivis lapidibus in coelis construitur (*Apoc. xxi*), et sicut sponsa ornata viro suo a Deo paratur. De illa namque dicit apostolus: *Illam autem quæ sursum est Jerusalem libera est, quæ est mater nostra* (*Gal. iv, 26*). Quæ merito dicitur libera, quia ab omni corruptionis molestia invenitur aliena. Nec incongrue Jerusalem dicitur, quæ veram in seipsa pacem sine defectu experitur. Illa est enim civitas pacis, in quam nullus hostis ingreditur, et ex qua nullus civis egreditur. Civitas, inquam, cujus plateæ auro mundo sternuntur (*Apoc. xxi*), et in qua canticum lætitiæ indesinenter cantatur. Quæ quidem, sicut scriptum est, non eget sole, neque luna; quia cum illam Deus præsentia suæ claritatis illuminet, impossibile est ut eam aliqua caliginis obumbratio obscuret. *Deus enim lux est*, sicut ait in Epistola sua Joannes apostolus; *et tenebræ in eo non sunt ullæ* (*Joan. i, vi*). Quod si tanta est claritas solis ut totam ortu suo terram illuminet, quanta æstimanda est Dei claritas, qui et ipsum solem condidit, et ei ad utilitatem nostram hanc quam cernimus luminis venustatem infundit? Hujus igitur Jerusalem muri ædificantur, cum fideles ad vitam prædestinati, ad perfectionem justitiæ deducuntur. Figuram autem hujus civitatis illud Salomonis templum gestavit (*III Reg. vi*), in cujus ædificatione lapidibus exstructa, mallei sonitus auditus non fuit. In sacris enim ædificiis permansuri, adhuc foris per flagella tundimur, ut in templo Domini postmodum **509** sine aliqua percussione disciplinæ disponamur, quatenus quicquid in nobis superfluum, aut distortum est, modo percussio resacet, et tunc sola in cœlesti ædificio concordia veritatis liget. Nec mirum si templum eadem civitas dicatur, quæ etiam tabernaculum dicitur, sicut scriptum est: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus* (*Apoc. xxi, 3*).

(Vers. 20.) *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, et holocausta; tunc imponent super altare tuum vitulos.*

26. *Ædificata cœlesti Jerusalem, sacrificium duntaxat justitiæ acceptum erit Domino, quia ibi non erit opus offerri sacrificium pro peccato. In hac enim vita quia in multis quotidie delinquimus, oportet ut contriti cordis et contribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autem, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem* (*I Cor. xv*), nec ullus sanctorum peccare postmodum poterit, nec quisquam ad Deum pro

A peccato orabit. In tantum namque peccatum delebitur, ut etiam pœna peccati omnino destruat, sicut scriptum est: *Absorpta est mors a victoria. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus tuus? Stimulus enim mortis peccatum est* (*Ibid. xv, 55*). Necessario ibi peccatum deesse convincitur, ubi mortis aculeus non invenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, ubi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque justitiæ sancti in æterna vita Deo offerent, quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in lætitia cordis laudes dicent. Unde Scriptum est: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (*Psal. lxxxiii, 5*). Et iterum: *Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum* (*Psal. cxvii, 15*). Tunc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit, quia sanctas eorum meditationes nullius pravitatis admistio commaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet, quia totum quod in eis erit, flamma divinæ charitatis accendet. Et tunc imponent super altare tuum vitulos. Altare, Dei filius est, de quo ipse Dominus ait: *Altare de terra facietis mihi* (*Exod. xxiv, 20*). Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei filii incarnatione non dubitare? Ipse est namque cui in hac vita cordium nostrorum sacrificia imponimus, et in quo cogitationes illicitas ne convalescant mactamus. Unde scriptum est: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram* (*Psal. cxxxvi, 9*). Ad petram quippe parvulos nostros allidimus, cum orientes motus illicitos, imitationis Christi intentione mortificamus. Scriptum est enim: *Petra autem erat Christus* (*I Cor. i, 1*). Ipse ergo est petra ad quam cogitationes nostras tenemus; ipse altare, cujus clementiæ peccatorum victimas imponere præsumimus. Denique *peccata nostra ipse portavit* (*I Petr. ii, 24*). Super ipsum ergo vitulos in æterna vita sancti seipsum imponent, quia per gratiam Dei liberati a lege peccati et mortis, quod nulli iugo legis postmodum erunt subditi, totum attribuent gratiæ filii Dei. Nullus enim hominum in cœlum ascenderet, nisi filius Dei pro salute nostra carnem sumpsisset. Vel certe vitulos super altare imponent, cum deposita primi hominis vetustate, et mortalibus exuti exuviis, facti vituli, id est innovati et puri in perpetuum vivant.

27. Quod si, ut præmissum est, secundum morem intelligentiam ædificationem Jerusalem accipere volumus, hunc quoque versum eidem intellectui hoc modo convenienter aptamus. Dictum est David regi a Domino: *Non tu ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum es* (*I Paral. xvii, 1*): Postea vero filius ejus re et nomine pacificus, et sapientiæ gratiam a Domino **510** ultra mortales obtinuit, et templum mirifici operis, sicut liber historiarum attestatur, Deo Israel ædificavit (*III Reg. vi*). In quo datur intelligi, quia dum cum hostilibus vitiorum cuneis, virtutum oppositione configimus, domum sapientiæ nequaquam ædificare valeamus; ubi vero superatis adversariorum agminibus et passionum depulsa barbarie, pacem in nostris factam, omnibus mentis imperiis

carne jam obtemperante senserimus, tunc corpus nostrum inviolabile templum Domino construimus, in quo et sacrificium quod ex zelo iustitiæ veritatem prædicantes offerimus, Deus accipit, et oblationes sanctarum meditationum, et igne ferventis desiderii ardentium orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordium nostrorum ponimus vitulos (Psal. lxxviii), cornua producentes et ungulas, si hæreticorum sententias utriusque Testamenti auctoritate noverimus comminueri, et virtutes a vitiis per studium discretionis separare. Per ungulas enim vitulorum, quæ finduntur, discretionem accipimus; per cornua vero, utriusque Testamenti præcepta notamus. Vel certe cornua producimus, si etiam in his quæ carnis sunt, Deo placere studeamus. Cornu namque cum de carne sit, carnem superexcedens durescit. Quisquis ergo, carnis infirmitate deposita, etiam per carnis obsequium opera virtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

PROCEMIUM.

IN QUINTUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Oratio pauperis cum anxius fuerit, et coram Domino effuderit precem suam.

Quis est iste pauper cujus in hoc psalmo notatur oratio, nisi ille de quo ait Apostolus: *Qui cum esset dives, pauper pro nobis factus est* (I Cor. viii, 9)? Ipse enim ut nos divitiarum suarum efficeret participes, paupertatis nostræ suscepit necessitates: *Exinanivit namque semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Philip. ii, 7). Sicut autem pauper pro nobis factus est, ita et pro nobis anxius est. Denique et pro nobis morti traditus, et pro nobis in ligno suspensus. *Mortuus est enim, ut ait Apostolus, propter delicta nostra* (I Cor. xv, 3), *et resurrexit propter justificationem nostram* (Rom. iv, 25). Ex humana autem natura habuit ut anxiaretur, ex qua habuit etiam ut moreretur. Orat ergo caput nostrum in psalmo hoc, ut illuc reducāmur per gratiam, unde per primi parentis cecidimus culpam. Potest etiam hæc oratio convenire unicuique, qui pauperem se esse intelligit et suarum miseriam necessitatum agnoscit; qui fallaces esse divitias sæculi istius considerat, et quam horrendum sit in manus Dei viventis incidere, pensat. Qui post tergum reductis oculis cogitat unde ceciderit, et circumspectis omnibus quæ imminet, quas invenerit calamitates attendit. Hæc itaque omnia ante mentis oculos omnis pauper congerat, et pauperem Christum pro nobis anxiatum considerans, miseriarum suarum multitudinem attendat; quanta gloria in Adam fuerit creatus recolligat, et in his omnibus anxius, non in oculis hominum, sed coram Domino precem suam effundat, dicens:

511 EXPLANATIO

QUINTI PSALMI POENITENTIALIS.

(Psal. 101. — Vers. 1.) *Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat.*

1. In hac oratione quam exposituri sumus, quæ-

dam ipsi attribuuntur capiti, quædam nostræ conveniunt infirmitati. Nec mirandum si ea quæ nobis solummodo congruunt, quasi sint sua Christus pronuntiat. Unum quippe corpus est tota sancta universalis Ecclesia, sub Christo Jesu, suo videlicet capite, constituta. Unde ait Apostolus: *Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis* (Col. i, 18). Ipsa est enim quæ per Prophetam iudicatur, et dicit: *Nunc exaltavit caput meum super inimicos meos* (Psal. xxvi, 6). Pater enim Filium, qui est caput Ecclesiæ, super inimicos ejus exaltavit, cum destructo mortis imperio, in suæ illum majestatis æqualitate constituit, cui et dixit: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* (Psal. cxviii, 1). Christus itaque cum tota sua Ecclesia, sive quæ adhuc versatur in terris, sive quæ cum eo jam regnat in cælis, una persona est. Et sicut est una anima quæ diversa corporis membra vivificat, ita totam simul Ecclesiam unus Spiritus sanctus vegetat et illustrat. Sicut namque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de Spiritu sancto conceptus est, sic sancta Ecclesia quæ corpus ejus est, eodem Spiritu sancto repletur ut vivat; ejus virtute firmatur, ut in unius fidei et charitatis compage subsistat. Unde dicit Apostolus: *Ex quo totum corpus per nexus et conjunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei* (Col. ii, 2). Istud est corpus, extra quod non vivificat spiritus. Unde dicit beatus Augustinus: *Si vis vivere de spiritu Christi, esto in corpore Christi* [Tract. 26 in Joan.]. De hoc spiritu non vivit hæreticus, non vivit schismaticus, non vivit excommunicatus; non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum vivificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptum est enim: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est cum eo* (I Cor. vi, 17). Pro membris itaque orat caput in hoc psalmo, ut corporis sui orationem Deus Pater exaudiat, et ut ejus clamor ad divinæ majestatis aures ascendat. Quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur apostolus Paulus: *Quia sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis* (Rom. viii, 34). Denique et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (I Joan. 2). Potest autem hæc oratio unicuique convenire fidei, qui a Deo postulat in bono perseverantiam, et tam sancti desiderii quam etiam irremissæ operationis emittit clamorem. Clamor autem aliquando in bona, aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim justus, cum operatur justitiam ex desiderio; clamat et impius, cum peccatum adjungit peccato. Clamabat Moyses cum populum de Ægyptiaca servitute liberatum, ad terram promissionis per desertum deduceret. Clamabat et populus Gomorrhæus, cum ex frequentissima peccati perpe- tratione Deum ad iracundiam provocaret. Denique et Moysi tacenti dictum est a Domino: *Quid clamas ad me* (Exod. xiv, 15)? Et de illis ait Dominus: *Clamor Sodomorum et Gomorrhæorum ascendit ad me* (Gen. xviii, 20). Unde quidam nos admonet, dicens: *Ause-*

ratur clamor de media vestrum^a. Hic autem pro irremissa operatione clamor accipitur, cum dicitur: *Clamor meus ad te veniat*. Notandum vero est quod cum præmississet: *Exaudi orationem meam*; statim adjecit: *Et clamor meus ad te veniat*. Illi enim a Domino exaudiri mereantur, **512** qui divini zelo amoris accensi, omnia quæ possunt bona operantur. Nam qui perversis actionibus assuetus, operibus iniquitatis invigilat, nequaquam dignus est exauditione cum orat. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum* (Matth. vii, 21). Si volumus igitur ut ad aures Dei postra perveniat oratio, studeamus necesse est ut ab omni admistione pravitate nostra mundetur operatio, ut possimus Deo cum Propheta dicere: *Clamor meus ad te veniat*.

(Vers. 2.) *Non avertas faciem tuam a me; in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*.

2. Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cum pro alicujus suorum culpa graviter offenduntur, solent eum a conspectu suo expellere, et a familiarium assistentium collegio separare, a supplicante faciem avertere, roganti veniam denegare. Deus vero, licet cum superbiendo ab eo avertimur, a nobis per justitiam avertatur; tamen cum humiliati ad eum convertimur, ad nos per misericordiam converti non dedignatur. Ipse est enim qui dicit: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos* (Zach. i, 3). Et iterum: *Si impius egerit poenitentiam de omnibus peccatis suis quos operatus est, et fecerit iudicium et justitiam, vita vivet, et non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor; et in justitia mea quæ operatus est, vivet* (Ezech. xviii, 21). Ecce patet nobis sinus misericordie Dei. Quare misericordiam Dei a nobis excludimus? quare vocationem ejus audire dissimulamus? Non enim solum a conversis non avertitur, sed etiam aversos ut convertantur, hortatur. Hinc est enim quod per prophetam dicit: *Si dimiserit vir uxorem suam, et illa recedens duxerit virum alium, nunquid revertetur ad eam ultra? nunquid non palluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis; tamen revertere ad me, dicit Dominus* (Jeremi. iii, 1). Mulieris derelictæ et fornicantis similitudinem adducit, ut ejus cognoscamus pietatem, et sciamus eo nos illum gravius offendere, quæ non cessat nos etiam post delictum vocare. Hæc autem vocationis Dei elementia a parte exprimitur, cum homini averso per alium prophetam dicitur: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, et aures tue audient vocem post tergum monentis* (Isa. lxxxi, 20). Ille enim coram positus verba Dei percipit, qui antequam peccatum perliciat, voluntas ejus præcepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem ejus stare, est necesse cum peccando contemnere. Cæterum si abjecto timore Dei iniquitatem operari coeperit, quasi tergum in faciem ejus mittit. Sed et post tergum subsequens Deus abscedentem admonet, quia etiam nequitia perpe-

A trata ad se eum reverti persuadet. Audiamus ergo vocem post tergum monentis, et ad invitamentum pos Deum, saltem post peccata revertamur: ut si justitiam vindicantis formidare negligimus, saltem vocantis et miserentis pietatem erubescamus.

3. *In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*. Ecce jam caput nostrum sedet a dextris Dei, et tamen se dicit tribulari. Ubi ergo tribulatur, nisi in corpore? Nam quod in corpore tribuletur, manifesto ostendit cum Saulo persecutori dixit: *Saule, Saule, quid me persequeris* (Act. ix, 4)? Et Petro ait: *Venio Romam iterum crucifigi* (Megeap. l. iii, c. 2). Qui enim in seipso jampridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quamvis sit in electorum cordibus etiam alia tribulatio, quam in eis generat continua poenitentiae amaritudo. Qui enim mala quæ **513** commisit, ante mentis oculos congerens, pro singulis quibuscumque compungitur, in arcano cordis magna et amara doloris et metus anxietate contribulatur. Solent namque electi viri, ad ea quorum sibi sunt consci peccata, mentis intuitum reducere, et modis eorum causa singulatim consideratione perspectis, singula quæque defflere; ut hoc modo cordis sui præparent habitaculum, dum per unumquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc namque Jeremias ait: *Divisiones aquarum deduxit oculus meus* (Thren. iii, 48). Divisas quippe aquas ex oculis deducere, est dispersitas lacrymas unicuique peccata tribuere, et iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare, quatenus dum nunc hujus, nunc illius delicti memoria mens acrius tangitur, simul de omnibus singulis commota purgetur. Quod vero ait: *Inclina ad me aurem tuam*, tale est quasi dicat: *Eger sum, non possum me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viam suam. Sed tu, more fidelis medici, inclina ad me aurem tuam. Inclina aurem, quia ego non erigo cervicem. Scio enim quia si me erexero, longius discedis; si humiliavero, propius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ergo tribulor, ut ad me inclines aurem tuam*.

(Vers. 3.) *In quacunque die invocero te, velociter exaudi me*.

4. Non jam terrenus terræ desidero, sed a prima captivitate liberatus, cælestia concupisco. Exaudi ergo me orantem non pro divitiis sæculi, non pro gloria temporali, non pro fecunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exaudi, ut in me adimpleas quod dixisti: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adsum* (Isa. lxxviii, 9). Multi vocant Deum, sed non invocant, quia labiis tantummodo, non cordis affectu orare proeunt. Qui vero Deum toto corde desiderat, confidenter clamat: *In quacunque die invocero te, velociter exaudi me*. In die invocatur, qui in mentis puritate Deum exorat. Cujus justitia, cum vias suas Domino revelaverit, sicut lumen educitur, et iudicium, sicut ait Propheta, tanquam meridies illustratur (Psal. xxxvi, 6). Unde et

^a Forte Ephes. iv, 31, ubi legitur: *Omnis amaritudo et clamor.... tollatur a vobis*.

scriptum est : *Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis querite illum* (Sap. 1, 1). Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, non obtenebrat mendacium, non obscurat invidia, non obfuscatur dolus; quam lux veritatis illuminat, præsentiæ divinæ claritas illustrat. Scriptum est enim : *Cum simplicibus sermocinatio ejus* (Prov. 11, 32). Deo autem sermocinari, est per suæ præsentiæ illuminationem humanis mentibus voluntatis suæ arcana revelare. Cum simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur, quia illorum mentes de arcanis cœlestibus suæ inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicitatis obumbrat. Quo contra de non simplicibus dicitur : *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus* (Psal. 7, 8). Et Salomon ait : *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu* (Sap. 1, 5). Constat ergo quia istos inhabitando illuminat, illos recedendo excæcat.

(Vers. 4.) *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium aruerunt.*

5. Spectat hoc ad id quod dixit : *Velociter exaudi me*. Quasi diceret : Opus est ut velociter me exaudias, quia dies mei defecerunt, videlicet ad defectum velut fumus devenerunt. Per dies suos hic vult intelligi omne tempus, quo mandata Dei postposuit, et funestis periturarum rerum accensus desiderii, sibi non Deo militans carnaliter vixit. Habet enim **514** in hac vita diem suum anima perversa, quæ transitorio gaudet in tempore, et lethifera carnalis delectationis perfruuntur jucunditate. Hinc est quod Salvator noster prævaricatori Jerusalem, destructionis suæ justum excidium comminans, ait : *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi* (Luc. 19, 42). Diem etenim suam ille tunc populus habebat, quia in rerum labentium opulentia confidens, quiete et successu gaudebat. Quorum nimirum oculos prosperitas claustrat, ut nec visitationis suæ tempus cognoscerent, nec imminetium malorum contritionem viderent. Sicut enim cordis oculis flagella aperient, sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt, adeo ut seipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitatis mundanæ oblectatio captivat. Hinc namque Salomon ait : *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultarum perdet eos* (Prov. 1, 32). Israeliticum ergo populum prosperitas perdidit, cujus in die sua oculos ne futuri excidii vastitatem cognoscerent, clausit. Hæc est dies, de qua Jeremias ait : *Diem hominis non desideravi* (Jerem. 17, 16). Dicat et fidelis anima : *Defecerunt sicut fumus dies mei*. Fumus, sicut est omnibus notum, in altum quidem se in primis erigit, sed cito deficiens, quasi non fuerit evanescit. Sic nimirum sic humana superbia cum rerum opulentia intumescens se in altum extulerit, a statu suæ celsitudinis corruens, ad ima ruit. Hinc namque per semetipsam Veritas ait : *Omnis qui se exultat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur* (Luc. 14, 11). Hinc per Prophetam scriptum est : *Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut ce-*

droas Libani; et transivi, et ecce non erat; quasi vici eum, et non est inventus locus ejus (Psal. xxxvi, 35). Qua in re pensandum est, perversorum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum invenitur. Sequitur : *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*

6. Per ossa, rationem et intelligentiam possumus accipere quæ quasi sicca remanent, dum factorum et virtutum pinguedinem non habent. De qua profecto pinguedine dicit Propheta : *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. 132, 6). Vel per ossa, fortiores qui sunt in Ecclesia, accipimus, quia sicut per ossa corpus nostrum vegetatur, ita per illos corpus Christi, quod est Ecclesia, regitur et sustentatur. Habet enim et corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, virtutum carentes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in persona Christi recte per Job dicitur : *Pelli mea consumptis carnibus, adhæsit os meum* (Job. 19, 20). Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, et usque ad crucem secutæ sunt (Luc. 23). Solus enim quia in corpore hominis pellis exterius eminet, caro vero ossibus introrsus adhæret. Pelli ergo consumptis carnibus os Christi adhæret, quia fugientibus et dubitantibus apostolis, qui ei familiariter astiterant, mulieres quæ quasi remotiores esse videbantur, nec a cruce suspensi, nec a sepulchri monumento discedebant. Quia vero sancti viri imperfectis delinquentibus condolent, et eorum infirmitati compatiuntur, recte nunc dicitur : *Ossa mea sicut cremium aruerunt*. Quod evidenter ostendemus, si unum exemplum ad medium deducamus. Videamus unum de ossibus Christi quomodo cum infirmantibus infirmetur, cum dolentibus doleat, cum arescentibus arescat. Ait enim : *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror* (II Cor. 11, 19)? Vides quomodo omnium in se infirmitates transtulerat, **515** omnium casus velut propria deflebat. Ideoque ait : *Ut luceam omnes qui peccaverunt, et non egerunt poenitentiam* (I Cor. 12, 21). Denique et omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificaret (I Cor. 13). Ossa ergo sicut cremium consumpto adipe arent, cum perfecti quique carnalium infirmitatibus condolent, et se quasi spiritali pinguedine æstimant vacuos, dum illos aspiciunt virtutum auxiliis destitutos. Cujus infirmitatis causam manifesto aperit, cum subiungit :

(Vers. 5.) *Percussus sum ut fenum, et eruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.*

7. Scriptum est in Isaia : *Omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos agri* (Isa. 41, 6). Et rursum : *Vere fenum est populus* (Ibid., 7). Homo namque feno comparabilis est, quia per nativitatem viret in carne, per juventutem candescit in flore, per mortem aret in pulvere. Ipse est enim, Job attestante, *qui quasi flos egreditur et conteritur* (Job. 14, 2). Hæc autem mors et contritio, quæ ad omnes homines ex justæ damnationis sententia pervenit, ex primi hominis peccato descendit. Unde et Aposto-

lus ait : *Per primum hominem peccatum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit* (Rom. v, 12). Homo ergo qui si in Creatoris obedientia perstisset, posset in æternum vivere, propter inobedientiæ culpam percussus est mortalitate. De qua nimirum percussione in hoc loco dicitur : *Percussus sum ut fenum, et aruit cor meum*. Quia ergo primus homo peccando in mortem incidit, propagata generis humani successio a rationis intimæ viriditate consequenter exaruit. Quare autem cor humanum ab illo aruit virore in quo conditum fuit, subdendo manifestat, ait enim : *Quia oblitus sum comedere panem meum*. Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit, quandiu ^a inconcusso mentis vestigio Conditoris sui præcepta servavit. Panis autem ejus fuit visionis divinæ delectatio, verbi Dei satietas, internæ quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiæ refectio, angelorum societas, amor Dei, jubilum spiritus, contemplationis suavitas, collocutionis desiderium, securitas mentis, præsentia Creatoris. Quem panem tunc profecto perdidit, cum serpentis suggestioni consensit (Gen. iii). Tangens enim velitum, oblitus est præceptum. Unde factum est ut qui tenebat arcem beatitudinum, in lacum incideret miseriarum : et qui intimæ reficiebatur suavitate dulcedinis, panem postmodum manducaret doloris. Quicumque ergo illius portat imaginem, factus de terra terrenus, panem suum comedere obliviscitur, quia terrenæ voluptatis captus illecebris, in verbo Dei ^b non delectatur. Panis etenim noster, verbum Dei est. Hinc namque per semetipsam Veritas ait : *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* (Matth. iv, 4). Sequatur ergo oblivionem commemoratio, et esurient refectio comitetur, ut panem illum qui de cœlo descendit, manducantes (Joan. vi), et poenam evadamus mortis perpetuæ, et vitæ participemus æternæ, sicut Dominus ait in Evangelio : *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum* (Ibid., lxi).

(Vers. 6.) *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ*.

8. Arescente corde propter panis et vini inopiam et oblivionem, vox gemitus emittitur, quia ubi a desiderio vitæ æternæ defecerit intentio, consequenter de corde procedit malarum cogitationum vociferatio. In qua nimirum os adhæret carni, si ratio subigitur delectationi. Quæ nimirum vox gemitus dicitur, quia per eam ad tristitiam pervenitur. **516** Aut enim in hac vita generat dolorem poenitentiae, aut in futuro cruciatum parit vindictæ. Possumus quoque per vocem gemitus, vocem serpentis accipere, quia primis hominibus ut de interdicto gustarent persuasit, eosque deos futuros fraudis suæ dolositate promisit (Gen. iii). Illa est enim vox gemitus, per quam omnes peccavimus, per quam mortales et passibiles facti sumus; vox per quam a cœlestibus gaudiis cecidimus, et in felle lacrymarum exsulamus. Per hanc vocem os carni adhæsit, quia Adam Evæ consensit.

^a Remb., *inconcusso mentis vestigio*.

A Habet in se unusquisque Adam et Evam. Sicut enim in illa prima hominis transgressione suggestit serpens, delectata est Eva, consensit Adam; sic et quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consentit spiritus. Nos quippe cum tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic et peccato consentiens moritur anima, quia a vita sua, quæ Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore nostro procedit. Scriptum namque est : *Sepulcrum patens guttur eorum* (Psal. v, 11). Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de quibus ait Propheta : *Qui exaltas me de portis mortis* (Psal. ix, 15). Hæ sunt enim portæ per quas mors ingreditur, et per quas mortuus efferitur. Nam quod per illas mors ingrediatur, testatur alius propheta, qui ait : *Intravit mors per fenestras nostras* (Jerem. ix, 21). Qui enim vidit mulierem ad concupiscendum eam, mortem per oculorum fenestras admisit (Matth. v). Qui vero seminat inter fratres discordias, et iniquitatem in excelso loquitur, per oris portam mortuus efferitur. Et quidem mihi hoc significare videtur juvenis extra civitatis portam delatus, quem suscitavit Jesus (Luc. vii). Signat enim hominem delectatione mortuum et per pravi operis judicia jam extra portas perlatum. Obsecro, Domine Jesu, ut cunctas meæ civitatis portas justitiæ facias, ut ingressus in eas conflitear nomini tuo, tuæque majestati, cum justis per eas intrantibus, ut mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non dominetur, sed occupet sajus muros ejus, et portas illius laudatio.

(Vers. 7.) *Similis factus sum pellicano solitudinis, et factus sum sicut nycticorax in domicilio*.

9. Pellicanus avis est amans solitudinem, in qua venenatis animalibus vescitur; et ideo per eam peccator designatur, qui in deserto hujus mundi corde habitans, ærumnosa istius vitæ captus illecebris, veneno delectatur diabolicæ persuasionis. Nycticorax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutarum domuum ædibus moratur. Solet autem nocte cantare, per quod notantur hi, qui in tenebroso tripudiant opere, et in mentium suarum exultant destructione. Sed quia sagena Ecclesiæ missa in mare præsentis sæculi, non solum malos pisces colligit, sed etiam bonos trahit, recte nunc dicitur :

D (Vers. 8.) *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto*.

10. Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod credit, sicut scriptum est : *Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua* (Apoc. xvi, 15). Vestimentum tuum fides tua est, vestimentum tuum operatio tua est. Custodi ergo, ne diripiant alieni laborem tuum; ne denuderis, et appareat ignominia tua. Esto sicut passer solitarius in tecto. Per passerem quæ cauta et querula avis est, et in domibus nidificat, recte homo

^b Remb., *non delectatur*.

517 intelligitur, qui in excelsis habitans, et solitudinem incolens, pro peccatis suis clamare non cessat. Prudentis enim et circumspecti viri est, in altum ponere, et pro peccatis plorare, et solitudinem inhabitare, quatenus in opere terrena non appetat, et in lamentis veniam acquirat, et in habitatione inanum strepitus cogitationum effugiat, ut possit dicere cum Propheta: *Elongavi fugiens, et mansi in solitudine* (Psal. LIV, 8). Vel etiam caput nostrum pelicanus fuit solitudinis, quando natus est in Judæa, quæ erat sola civitas plena populo, prophetis videlicet et justis orbata (Thren. I), et Spiritus sancti virtute destituta. Nycticorax exstitit, quando his qui in tenebris erant, regnum Dei evangelizavit. De illo namque scriptum est: *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* (Joan. I, 5). *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. II, 8). Per domicilium Judæos intelligimus, qui ex parte diruti erant, et ex parte stare videbantur, pro eo quod circumcisionem tenentes, legem et prophetas habebant, sed in eum quem prophætæ in carne venturum prædixerant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnalis observantiæ, sed corruerat tectum fidei et disciplinæ. Occiderunt ergo vitam mortui, et lucem tenebræ exstinxerunt. Sed quid ultra fecerit audiamus: *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Vigilavit, quia a mortuis resurrexit. Qui enim dormivit in morte, vigilavit in resurrectione. Hinc namque ait: *Ego dormivi et somnum cepi, et resurrexi* (Psal. III, 6). Hinc Jacob in benedictione ait: *Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti; requiescens accubisti ut leo, et quasi leona: quis suscitabit eum* (Gen. XLIX, 9)? Quis est iste catulus leonis, nisi ille de quo in Apocalypsi ad Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Juda* (Apoc. V, 5)? Qui ad prædam ascendit, quia fortem armatum fortior superveniens expugnavit (Luc. II). Arma ejus abstulit, quia jure illo quod in hominibus habere videbatur, eum privavit. Ille enim dum ambiit illicita, perdidit acquisita. Spolia quoque ejus distribuit, quia vasa iræ fecit vasa misericordiæ. Hinc ergo leo requiescens accubuit, quia mortem sponte subivit. Sed nullus eum suscitavit, quia per divinitatis suæ potentiam ipse a mortuis resurrexit. Et quia post resurrectionem suam in cælum ascendit, recte cum præmisset, *Vigilavi*, subjecit: *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto*. Quia solus inter mortuos liber, cum Patre regnat in cælo. Unde et ait: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo*.

44. Ferunt philosophi quod pelicanus filios suos statim ut nati sunt, interficit; postea vero per triduum multo dolore se afficit, eisque quodammodo naturæ affectum ostendit. Postea vero mater seipsam vulnerat, eosque sanguine suo resuscitat. Quis vero pater noster et mater, nisi mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. II)? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, ut meliorem inveniamus

A resurrectionem, sicut ipse ait: *Ego occidam, et ego vivere faciam* (Deut. XXXII, 39). Et de eo per prophetam scriptum est: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos* (Osee VI, 3). Clamat adhuc in solitudine caput nostrum vel membrum ejus, cum eos vocat, qui nondum agnoverunt veritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad poenitentiam qui ceciderunt invitat. Clamat in tecto, cum admonet ut foras mittamus timorem. Unde in Evangelio discipulis ait: *Quæ in aure audistis, prædicate super tecta* (Marc. X, 27).

(Vers. 9.) *Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui 518 laudabant me, adversum me jurabant.*

12. Quid iniquius? Venerat Filius hominis querere et salvum facere quod perierat. Venerat, inquam, ut auferret gemitum dolentium, ut reconciliaret nos Deo (Luc. XIX); sed Judæi, quos iniquitatis suæ caligo cæcaverat, pro bonis mala retribuentes, illum quasi hostem oderant, eique maledictionis convicia exprobrantes inferebant, cum dicerent: *Dæmonium habes* (Joan. VIII, 48), et cætera insanix deliramenta quæ Evangeliorum liber continet. Qui etsi ei aliquando extrinsecus blandirentur, intrinsecus sæviebant, sicut hi qui eum capere in sermone volentes dicebant: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo* (Matth. XXII, 16). Magistrum eum vocabant, qui venerant non discendi intentione, sed nocendi cupiditate. Nam quod ita se res habeat, Veritas manifestat, cum tentatores eos et hypocritas vocat. Quasi ergo adversum eum juraverant, qui ex consilio contra eum mendacia confingebant. Toto etiam vitæ hujus tempore veritatis inimici Ecclesiæ Dei exprobrant, cum eam hæretica pravitate, aut morum dissimilitudine impugnant.

13. Plerique autem in causa Dei subdole et fallaciter intendentes, et esse se in corpore Christi simulant, et pacem Ecclesiæ Dei occulta machinatione perturbant. De quibus profecto hic dicitur: *Qui laudabant me, adversum me jurabant. Hi sunt qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Matth. VII, 15). Qui in verbis quidem socialem videntur habere mansuetudinem, in corde vero hostilem gestant furorem. Talis erat ille Simon Magus ab apostolis baptizatus, sed postea ab apostolorum principe, propter nefandæ venalitatis ambitionem reprobatus. Unde et dictum est ei: *Non est tibi pars in sermone isto* (Act. VIII, 21). Dum enim Spiritus sancti gratiam pretio comparare voluit, a doctrina Christi miser se alienavit. Ipse nanque præceperat, dicens: *Gratis accepistis, gratis date* (Matth. X, 8). Hæc est, inquam, hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimenta tentavit, et ante alias hæreses prima apparuit. Cujus erroris vesania licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulavit. Nostris vero maxime temporibus malitiæ suæ virus exercuit, et totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbavit. Concitavit enim adversus Ecclesiam Dei non solum in-

numerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem. Nulla enim ratio sinit, ut inter reges habeatur qui destruit potius quam regat imperium, et quovunque habere potest perversitatis suæ socios, et eos a consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere, et passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit evacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste, potestatis regis jura transcendens, facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi, dominam suam esse agnoscere, eique, religiosorum principum exemplo, devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, a quo suæ dominium accepit potestatis. Ipse est enim qui ait: *Per me reges regnant* (Prov. 8, 15). Sed immensæ cæcatus cupiditatis caligine, et divino, ut patet, ingratus beneficio, et contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri, contempto divino timore transgreditur, et contra catholicam veritatem suæ furore tyrannidis effertur. In tantum autem 519 suæ temeritatem extendit vesanix, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vindicet, et in domina gentium terrenæ jus potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro apostolo specialiter commisit, dicens: *Tibi dabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi, 18). Obstruatur ergo os loquentium iniqua, et omnis hæreticorum acies obmutescat: quia nullas vires habet mendacium, quod ipsius voce veritatis invenitur destructum. Sequitur:

(Vers. 10.) *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam.*

14. Ex hoc maxime scribæ et Pharisei Redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos et peccatores non solum non respuebat, sed etiam cum illis in cibo et potu communicabat. Unde quidam eorum indigne ferentes dicebant: *Quare cum Publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester* (Matth. ix, 11)? Sed ille qui non justos, sed peccatores vocare venerat, quid dicebat? *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus* (Ibid. 12). O immensam Dei clementiam! o inestimabilem gratiæ caritatem! Illos volebat curare, qui salutem nolebant habere, qui adversus salutem suam armati, et phreneticorum more medicum ineuantes, volebant potius ex infirmitate mortem incurrere, quam vitam ex salute invenire. Sed cineres Redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos trajiciebat. Cineres namque erant, quia dum principem tenebrarum magis quam auctorem sequerentur luminis, in eorum cordibus quasi exstinctus fuerat divini prorsus ignis amoris. Cineres, inquam, erant, videlicet nullo apti usui, et sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiæ Dei divitias? Quis jam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se, si convertatur, veniam consequi, cum audiat etiam incredulos tanta boniginitate admitti?

A Unde ait Apostolus: *Si enim ecclesie inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus ab ira per ipsam* (Rom. v, 10). Quia ergo Redemptor noster in mundum veniens, vasa iræ fecit vasa misericordiæ, et omnibus ad se venientibus pietatis suæ sinum aperuit, recte nunc dicit: *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam.*

15. Quæ autem esuries ejus, vel sitis fuerit, ipse evidenter ostendit, cum ait: *Mens cibus est ut faciam voluntatem Patris mei, qui misit me* (Joan. iv, 34). Et iterum: *Me oportet operari opera Patris mei, qui me misit, donec dies est; venit nox quando nemo operari potest* (Joan. ix, 4). Quæ sunt hæc Patris opera, quæ in die dicit et non in nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? Ipse est enim homo qui seminavit bonum semen in agro suo (Matth. xm); ad cuius culturam postea operarios destinabat (Matth. ix), cum diceret: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Luc. viii, 2). Quis sit ergo iste ager ipse ostendit, cum agrum mundum, et semen dixit esse verbum Dei. Seminavit ergo ut metoret, messuit ut manducaret. Hujus agri fructum quotidie colligit, et quasi eo pascitur, cum electorum profectibus delectatur. Unde sponsus in Canticis eroticorum dicit: *Comedi fenum cum melle meo* (Cant. v, 15).

16. Habet iste homo et vineam, sanctam videlicet Ecclesiam, ad quam excolendam primo mane operarios misit (Matth. xx), et postea singulis quibusque temporibus mittere non cessavit. Patet ergo quia sicut 520 agrum excoluit ut comedat, ita vineam plantavit ut bibat. Bona vinea, quæ varum decorata coloribus, et dilectionis ac perseverantiæ palmitibus propagata, Regi omnium suavem in fructibus suis haustum præbet. Bona inquam vinea, quæ potest dicere: *Vinea sui pacifico, in ea quæ habet populos* (Cant. viii, 11). Quæ est illa quæ habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? Illa namque habet populos, quia ex omni parte terrarum recte credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque vinea efficitur, quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab unitate Ecclesiæ discedit. Eo enim Deo poculum subtrahit, quo hæreticorum ineptæ garrulitati consentit. Quid enim sitit Deus, nisi fidem nostram (Joan. iv)? Unde et a muliere Samaritana quæsit bibere, de cujus eum non legimus aqua bibisse, sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cum mendi eum Salvatorem agnovit (Joan. xix). In cruce quoque positus sitiebat, et pœnitentiam peccantium, et fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini sabaoth in patribus a Deo plantata, et doctrinæ aratro et verbi ligonibus per manus prophetarum exculta, novissime in amaritudinem versa, dum ei vinum lætitiæ ferre debuit, feralis invidiæ acetum porrexit. Plerumque etenim bonum vinum corrumpitur, et in acetum mutatur. Quia ergo ille populus et in patribus sanctus, et in

filiis nequam exstitit, quasi primo vinum, postmodum vero acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos, qui hunc omnium Salvatorem crediderunt, fuerunt et qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem levaverunt. Quis enim pluribus aut maioribus criminibus unquam obligatus exstitit quam mulier illa peccatrix, de qua septem, ut ait Evangelista, daemonia ejecit (*Marc. xvi*)? Nam et Zachæus publicanis et raptoribus publicanus ipse et raptor præfuit, et tamen ad ipsius hospitium Dei Filius divertit (*Luc. xix, vi*). Sed et Simon indigne tulit de admissione mulieris: et turba murmuravit de hospitio peccatoris (*Luc. xix*). Poculum namque suum cum fletu miscuerat, et ideo sibi inimicorum protervitas exprobrabat. Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cum peccatores pro peccatis suis plangentes, Christum indui, et ad ipsius intrare unitatem videmus. Vel certa poculum Deo cum fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exterius jactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interius trahitur, fletus ab interiori exterius derivatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, et non solum opera, verum etiam intentiones radicatus pensat, occulto ejus judicio fit, ut quosdam qui in oculis hominum justii esse videntur, reprobet, quosdam criminibus reos per penitentiam correctos salvet. Et cum juxta Apostoli sententiam, *neque volentia, neque currentis, sed miserentis sit Dei* (*Rom. ix, 16*), alios qui corruerant, misericorditer erigit; alios qui stare videbantur, cadere juste permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus, ut nec in ipsa justitia stabiles esse possimus, sed aut contra Deum, nobis bonum quod facimus imputando, erigimur, aut contra proximos in superbiam levamur, unde et subditur:

(Vers. 11.) *A facie iræ et indignationis tuæ, quia elevans allisisti me.*

17. Quia enim justæ damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quam postmodum nepotum successio consequenter incurrit, ideo Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, **521** et ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia vero quæ corpus ejus est, cui claves regni cœlorum tribuit, et ligandi atque solvendi potestatem dedit, ideo peccatores quotidie suscipit, quia illam iræ Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, recte per faciem iræ, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quod iram indignationis agnoscat, manifeste ostendit cum subjungit: *Quia elevans allisisti me.* Creatis cæteris animalibus, homo præ cunctis elevatus fuit, quia et libertate exstitit arbitrii præditus, et rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est ut non sicut cætera animantia terram semper aspiceret, sed ut ipso situ corporis cælos erectus videret; ut ex hoc quoque aperte cognosceret quia et intentionem ad summa dirigere, et mentem deberet ad Deum levare. Nam et terror ejus et tremor omni-

bus animantibus incubuit, quia divina voce eis prælatu s fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si divinis præceptis obediens nunquam peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tanto gravius corruit, quanto antequam caderet, altius stetit. Cadens igitur allisus est, quia peccare non metuens, et pro salute infirmitates pertulit, et pro vita mortem suscepit.

(Vers. 12.) *Dies mei sicut umbra declinaverunt: et ego sicut fenum arui.*

18. Gravis allisio, per quam lux in tenebras vertitur, et in ariditatem viror mutatur. Diem namque sicut umbram primus homo habuit, quando se a facie conditoris abscondit (*Gen. iii*). Nam inter opaca nemorum latere voluit, ut ex hoc quoque patenter ostenderet quas cæcitalis umbras interius pertulisset. Si enim in umbra non esset, Deum esse localem non crederet, nec ab ejus oculis putaret se abscondi, a quo sciret etiam cordis occulta videri. Quæsiit ergo umbram corporis, qui prius incurrit umbram mentis. Dies namque ejus inclinata fuerat, et ideo illi lumen sapientiæ interius non fulgebat. Sol etenim dum inclinat, majores umbras efficit, et caloris sui magnitudinem paulatim subtrahit. Unde post meridiem Adam a Deo vocatus esse describitur (*Ibidem*), ut ab exterioribus agnoscamus quid interius gereretur. In meridie enim lux est purior, aer limpidior, æstus ferventior. Quasi ergo merides in Adam pectore inerat, dum lumine divinæ contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser meridiem perdidit cum peccavit. Ibi enim amoris refriguit incendium, caligavit claritas, defecit visio. Veniens autem in mundum lux verax Dei Filius habet nobis claritatem reddidit, cum cordis nostri tenebras præsentis suæ illuminatione fugavit. Unde scriptum est: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam* (*Isa. ix, 2*). Magna lux remissio peccatorum, donum gratiæ, intelligentiæ claritas, contemplationis gaudium, collatio virtutum. *Dedit enim nobis*, ut ait Apostolus, *pignus spiritus* (*II Cor. v, 5*): gustavimus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi superventuri (*Hebr. vi*). Hi sunt dies gratiæ, quos nobis contulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitie contemnimus, ad cœlestis regni hæreditatem inoffenso itinere ambulamur. Hinc etenim Salvator ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quoniam lucem hujus mundi videt* (*Joan. xi, 9*). Sed hi dies in nobis sicut umbra declinant, cum peccatorum nostrorum nebulas propitiationi divinæ opponentes, et mentis patimur caliginem, et divinæ exstinguimus charitatis ardorem. **522** Scimus autem quia sole ad occasum vergente, umbræ crescunt donec nox veniat, et lumen omnino utel deficiat. Sic nimirum cum in reproborum cordibus sol justitiæ occidere coeperit, cæcitalis umbra vehementer excrescit, adeo ut divino non illuminentur lumine, sed mortifera noctis involvantur obscuritate. Sequitur:

19. *Et ego sicut fenum arui.* Nemo est qui nesciat quod quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit,

si apposita falce succiditur, * et coloris venustate confestim exiit, et a radice humore siccatur. Sic profecto quicumque per opera pravitatis à Deo recessit, necessario a virtutis intimæ humore arescit. Hinc etenim Salvator discipulis ait : *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic et vos nisi in me manseritis* (Joan. xv, 4). Nam etsi florere in hac vita peccatores plerumque videantur, ariditatem tamen suam in fine recognoscunt dum simul amittunt et ridentis vitæ dulcedinem, et temporalis gloriæ dignitatem. In sapientiæ quippe suæ vanitate confusi, dum sperant facile sibi cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis virtute non egere. Et dum de inani sapientia se jactant, insipienter vivere nequaquam formidant. Et quia a veræ sapientiæ radice præcisi sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si voluerint in ipsa sapientiæ vitalis radice revivisci, summopere studeant ad fontem vitæ, mentis processu properare.

(Vers. 13.) *Tu autem, Domine, in æternum permanes, et memoriale tuum in generationem et generationem.*

20. Spectat hoc ad id quod ait : *Ego sicut fenum arui*. Quasi dicat : Qui diligens vanitatem, et sequens mendacium, in æternitate et stabilitate persistere nolui, temporalis et instabilis factus, mortis ariditatem incurri. Sed tu, Domine, in æternum permanes. Hæc ergo est unica spes salutis meæ, ut tibi iuhæream; ut sicut per me factus sum aridus, ita per te flam æternus : et in te vivens mortem effugiam, a quo discedens perdi vitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de cælo cælestis (I Cor. xv) : sicut terreni imaginem portavimus, ita cælestis imaginem portemus, et cum eo unum efficiamur, qui resurgens a mortuis jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur (Rom. vi). Ipse est enim qui factus est in spiritum vivificantem, cujus si membra fuerimus, quo caput nostrum præcessit, pariter ascendemus. Cujus ascensus spem ipse nobis contulit, qui ait : *Pater, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum* (Joan. xvm, 24). Quod si ab ejus separati fuerimus corpore, velut abscissa membra participatione carebimus vitæ, nec cum eo in cælum ascendemus. Cum eo ergo unum simus, quia sicut ipse ait : *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo* (Joan. iii, 13). Et notandum quia non dixit, vivis, sed, permanes in æternum. Homo etiamsi multo tempore vivat, non tamen uno die permanet; quia ut semper mutetur, ex conditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet, dicens : *Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet* (Job. xiv, 2). Deus vero qui solus vere æternus, vere immortalis est, in æternum permanet, quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit a sempiterna ejus divinitate. *Memoriale tuum in generationem et generationem*. Quid magis memoriale in Deo, quam

A misericordia? De illa namque scriptum est : *Miserationes ejus 523 super omnia opera ejus* (Psal. cxliv, 9). *Et misericordia Domini ab æterno et usque in æternum super timentes eum* (Psal. cii, 17). Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabilius tamen perditum per Filii sui mortem redemit. Hæc memorialis Dei misericordia in generatione et generationem permanet, quæ omnibus per temporum curricula viventibus usque in finem sæculi patet.

(Vers. 14.) *Tu exurgens misereberis Sion, quis tempus miserendi ejus, quia venit tempus.*

21. Si Sion ad litteram accipimus, Judæorum in hoc loco et gentium vocationem notare valemus. Et videbitur hoc modo quasi præcedentis verbi expositio, ut cum duas generationes nominat, qualiter in B generatione et generationem misericordia Dei sit permansura, ostendat. Ait ergo : *Tu exurgens misereberis Sion*. Per Filium Deus Pater exsurrexit, quia qui antea non cognoscebatur, per eum in hominum notitiam venit. Unde et verbum Patris et splendor dicitur (Hebr. i); quia per eum et voluntas Dei agnoscitur, et ipsa divinitatis essentia declaratur. Sion vero, id est Judaici populi misertus est, quando de eorum progenie nasci voluit, et prius eos ad fidem vocavit. *Tempus miserendi*, tempus plenitudinis intellige, quia juxta apostoli sententiam : *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui erant sub lege redimeret* (Gal. iv, 4). Quod vero ait : *Quia venit tempus*, tempus nimirum gratiæ vult intelligi, de quo Dominus per prophetam dicit : *Tempore accepto exaudi te, et in die salutis adjuvi te* (Isa. xlix, 8). Quod exponens apostolus ait : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (II Cor. vi, 2).

(Vers. 15.) *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur.*

22. Per lapides Sion apostolos intelligere possumus, qui de Judaico nati populo, Ecclesiam demum ex seipsis ædificaverunt. Qui profecto lapides servis Dei placuerunt, cum quales futuri essent, prophetæ per spiritum viderunt. Nisi enim prophetis apostoli placuissent, nequaquam de eis Isaïas diceret : *Qui sunt isti qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas* (Isa. lx, 8)? Et iterum : *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bonam* (Rom. x, 15, ex Isa. lvi). Qui sunt pacem evangelizantes, nisi apostoli Christum prædicantes? *Ipse est enim pax nostra*, ut ait Apostolus, *qui fecit utraque unum* (Ephes. ii, 14). Unde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam Angeli Pastoribus nuntiaverunt (Luc. ii), quam postea apostoli omnibus gentibus publice prædicaverunt. Per pedes vero evangelizantium, affectus intelligimus apostolorum, qui quidem speciosi erant, quando non sua commoda, sed auditorum utilitatem quærebant. Speciosi, inquam, erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suæ incessu non contrahebant. Tunc namque corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla

* Remb. Vatic. Gilot. ex coloris.

cœnosæ viæ labe fœdamur. Quia ergo ex prædicationis officio terrenas divitias apostoli non quærebant, recte de eis dicitur quia pedes eorum speciosi erant. Hinc namque Anna de Deo prophetavit, dicens : *Pedes sanctorum suorum servabit* (I Reg. II, 9). Quia ergo quales futuri essent apostoli, per Spiritum sanctum prophetæ viderunt, recte nunc dicitur quia servis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porro lapides terræ miserti sunt, quia poenitentiam agentes a peccatis absolverunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Unde serpenti a Domino dictum est : *Terram 524 comedes omnibus diebus vitæ tuæ* (Gen. III, 14). Antiquus enim hostis terram comedit; quia peccatores quosque in ventrem suæ malitiæ abscondit; isque hominum perditionem desiderans quodammodo reficitur, dum pravis eorum operationibus delectatur. B Terræ ergo Sion apostoli miserti sunt, quando Judæos ab errore conversos a peccatis absolverunt. Ecce constructus est unus paries domus Dei, quæ est Ecclesia, paries, inquam, ex circumcissione; veniet paries ex præputio, ut duo parietes in unum juncti lapidem angularem, unam construant civitatem (Ephes. II). Videamus ergo quid sequatur :

(Vers. 16.) *Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes Reges terræ gloriam tuam.*

23. Quasi dicat : Non solum misereberis Sion, Judæos vocando, sed etiam gentium, eas ad fidem convertendo. Quæ quidem non resistent Evangelio, sed agnita veritate, *timebunt nomen tuum, Domine*. Timebunt, inquam, non timore servili, sed casto et filiali. Timuerunt gentes Deum, quando spreta idolorum cultura, et antiquæ contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundatæ poenitentiae, et Christianæ susceperunt instituta doctrinæ. In quibus verbis notandum quia non ait : Sion timebit nomen tuum, Domine, sed : *Gentes timebunt nomen tuum*, quia etsi missus sit Christus ad oves quæ perierunt domus Israel, tamen illis verbum Dei repellentibus, et indignos se æternæ vitæ judicantibus, conversi sunt ad gentes apostoli (Matth. xv), quæ nomen Christi cum gaudio susceperunt (Act. XIII). Hinc namque Apostolus ait : *Dico Christum Jesum ministrum fuisse circumcissionis, propter veritatem Dei, ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est : Propterea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo* (Rom. xv, D 8). Hinc rursus ait : *Quod quærebat Israel, non est consecutus, electio autem consecuta est* (Rom. XI, 7). *Et omnes reges terræ gloriam tuam*. Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. (I Cor. I). Ignobiles vocavit, ut nobiles vinceret; piscatores elegit, ut reges subjugaret. Ecce impletum est quod de Christo prædictum est : *Omnes reges terræ timebunt gloriam tuam*. Omne enim culmen sæculi, ad reverentiam Christi flectitur; omnis dignitas humanæ conditionis ad obsequium Christi inclinatur, sicut ait Apostolus : *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen :*

A *ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum* (Phil. II, 8). Gloria Christi resurrectio est, per quam a diabolo regnum abstulit, et mortis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus. Unde dicit Apostolus : *Et si mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute* (II Cor. XIII, 4).

(Vers. 17.) *Quia ædificavit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua.*

24. Causa est quare gentes et Judæi ad fidem vocentur. Ex utroque enim populo ædificata est Sion spiritalis, quæ in celsitudine virtutum posita, terrena deserit, cœlestibus intendit, futura prævidet, hostium incursus non timet. Hujus fundamenta in montibus sanctis sunt (Psal. LXXXVI), quia sicut ait Apostolus : *Jam non sumus hospites et advenæ, sed cives sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum* (Ephes. II, 19). In hac civitate Deus homini conjungitur, sicut scriptum est : *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis* (Apoc. XXI, 3). Synagogam enim reprobavit, Ecclesiam 525 elegit. Ideoque scriptum est : *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob* (Psal. LXXXVI, 2). Illa nempe Deus tabernacula deseruit, Sion vero, id est Ecclesiam, præsentia suæ habitationis illustravit. Unde et illic nequaquam conspicitur, hic autem ab his qui mundo sunt cõfle, mentis intuitu videtur, nam subditur : *Et videbitur in gloria sua*. In gloria sua Christus videtur in Ecclesia, qui in infirmitate visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam a morte videbitur, qui immortalis et impassibilis factus, cum Patre Deus in illa jam cœlesti sede gloria- tur. Unde dicit Apostolus : *Etsi novimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus* (II Cor. V, 16). Possumus quoque per id quod superius dictum est, *Tu exurgens misereberis Sion*, remissionem peccatorum quæ in Ecclesia datur, intelligere, et multiformis dona gratiæ, quæ quotidianis divinitus incrementis consequitur. Quæ in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides, id est qui et apostolorum doctrinam recipiunt, et eorum pro posse exempla imitantur. Sed jam ad sequentia revertamur.

(Vers. 18.) *Respexit in orationem humilium, et non sprevit preces eorum.*

25. In humilium Deus orationem respexit, quando ad humanam naturam reformandam Filium in mundum misit. Hoc enim justorum requirebat oratio, hoc prophetarum expectabat desiderium, ut ille in mundum veniret, qui et a diabolica servitute hominem redimeret, et vitæ aditum, quem culpa obstruxerat, gratuito pietatis suæ munere reseraret. Hinc namque Isaias ait : *Clamabant ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis Salvatorem et propugnatorem, qui liberet eos* (Isa. XV, 20). Ex quibus verbis liquido colligitur, quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solum Salvatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem vero qui fuit Salvator, fuit et propugnator. Salvator nam

que Dei Filius est, de quo scriptum est per prophetam : *Deus ipse venit, et salvabit nos (Isa. xxxv, 4)*. Unde etiam Jesus priusquam in utero conciperetur, vocatus est ab angelo (*Luc. 1 et 2*). Nam quod propugnator sit, ipse ostendit cum per prophetam ait : *Ego qui loquor iustitiam, et propugnator sum ad salvandum (Isa. lxin, 1)*. Ex hoc preces non sprevit, quia eis quod deprecabantur indulxit. Si enim preces eorum sprevisset, nequaquam ad eos liberandos Filium misisset. Hinc namque Moyses ad Dominum ait : *Obsecro, Domine, mitte quem misurus es (Exod. iv, 13)*. Hinc propheta alius exclamavit, dicens : *Unam dirumperes caelos, et descenderes (Isa. lxiv, 1)*. Hinc etiam David dixit : *Deus, iudicium tuum Regi da (Psal. lxxi, 1)*. Iudicium suum Regi Deus Pater dedit, quando Dei Filius carnis humane substantiam assumpsit. Hinc namque ad Filium ipse Pater ait : *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ; reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringas eos (Psal. ii, 8)*. Patet ergo quia iudicium suum illi dedit, cui et honorum regnum, et inconvertibilem tradidit comminationem. Vas enim figuli postquam aenal confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem vasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur? Illi enim per iudicii severitatem quicumque confringitur, nequaquam ulterius per penitentiam remedium reparabitur. Quod profecto iudicium per Dei et hominum mediatorem fiet, quia scriptum est : *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v, 22)*. In humilium nihilominus orationem **526** Deus respicit, cum pro se vel alijs exorantes fideles exaudit.

(Vans. 19.) *Scribantur hæc in generatione altera, et populus qui creabitur, laudabit Dominum.*

26. Sicut ex duobus populis primitiva est constructa Ecclesia, ita gemina est generatio in fidei unitate collecta, carnalis scilicet, et spiritalis. Sive ergo Sion, et ea que sunt ampradicta, ad litteram intelligamus; sive per intellectum mysticum ad Ecclesiam evocata referantur, conveniant superioribus sequentia, et premissis expounded concordant. Dictum est enim : *Tu exurgens, Domine, misereberis Sion. Et iterum : Quia edificavit Dominus Sion. Nunc vero ait : Scribantur hæc in generatione altera. Quod enim Judæis fuit promissum, hoc in gentibus videtur impletum. Si vero iuxta spiritalem intelligentiam per Sion Ecclesiam accipimus; per generationem alteram, spiritalem intelligimus, in qua nimirum divinitus scripte sunt promissiones; quia quidquid de remissione peccatorum, quidquid de eternitate felicitatis scriptura sacra asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus spiritualis generatio inscribit. Cui et dicitur : *Audi, Israel, precepta Domini, et as in corde quasi in libro scribe (Deuter. x, 1, 2, 7)*. De hac preceptionem Dei inscriptionem per prophetam Dominus dicit : *Hæc est testamentum quod testabor tuis; dabo leges meas in cordibus vestris, et in sensibus vestris scribam eas (Jer. xxxi, 33)*. Bonus pater, qui filius*

A non terrenæ hereditatis jura, non into aut lateribus constructas domos, non auri argenteive præscribit æervos, quæ livoris plerumque et invidia seminaria sunt, et superbiæ ac luxus existunt fœmenta; sed charitatis et dilectionis gratiam, iustitiæ et pietatis proponit edicta, et veritatis legem non in lapide, vel membrana, vel ligno, vel cera, sed in tabulis cordis perscribit; ut æternæ filii promissionis vanis nunquam cogitationibus occupentur, sed semper omnipotentis patris testamentum quasi præ oculis habentes, quid timere, quidve sperare debeant cogitent, et in exsequendis mandatis cœlestibus, votis omnibus elaborent. De his quippe ait Propheta in psalmo : *Hæc est generatio querentium Dominum, querentium faciem Dei Jacob (Psal. xxxiii, 6)*. Quid nobilius generatione divina? Quid sublimius cœlesti? Quid castius conceptione spiritali? Voluit immaculatus Dominus ut homo sine macula nasceretur peccati, et absque vitio carnalis delectationis humane sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adam, ut absque peccato filios ederet, si in conditoris obedientia persistisset. Posset namque fieri ut sicut absque delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret; et sicut ipse a Deo Adami pura conditus fuerat, ita homo hominem pure procrearet. Quod homini cur esse incredibile videatur, cum apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtemperare contempsit. Nam et rebellis ei semper postmodum exstitit, et adversus eam cuius ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerumque autem usque adeo erigitur, ut ipsa dominæ suæ versa vice daminetur. Unde fit ut in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, et bonum opus male operando, delinquat.

27. Sed Dei hominunque Mediator, sicut nobis quam perdidimus vitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparavit. Unde et de virgine, et sine peccato nasci voluit; ut ex hoc patenter ostenderet, quia hoc etiam nobis inter **527** innumera beneficiorum suorum dona conferret. Ideoque ait : *Propter hoc dabit Dominus ipse nobis signum : Ecce virgo concipiet et pariet filium (Isai. vii, 14)*. Quam virginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliquid nobis in ipsa sua nativitate quod credere deberemus signaret. Unde rursum scriptum est : *O radix Jesse, qui stas in signum populorum (Isa. xi, 10)*. Signum enim fuit populus illa Christi sine virili commistione natus, quod his qui credunt in nomine ejus, daturus erat potestatem filios Dei fieri : his videlicet qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt (*Joan. i, 12*). Sicut namque beata Maria Christum peperit virgo, et post partum incorrupta permansit, ita et mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, et virgo semper illibata perseverat. Qui in hoc quoque quod Deum toto corde diligunt, patrem se Deum habere evidenter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porro in hac dilectione no-

quaquam torpescunt otio, aut operibus inolescunt, A sed et in mandatis celestibus voluntatem Dei custodiunt, et ex virtutum operatione nullam ab hominibus laudem querunt. Unde et subditur: *Et populus qui crescit, laudabit Dominum.* In operibus nempe suis Deum laudent, qui bonum quod faciunt, nequaquam sibi, sed gratiæ Dei attribuant. Unde et Paulus cum plus omnibus se laborasse dixisset, subiicit atque ait: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum* (II Cor. x, 19). Sed quæ in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum edificationem, antequam apprehenda, ut in eis non favor aut gratia humana requiratur, sed ipse a quo hæc sunt hominibus collata Deus laudetur. Hinc namque per semetipsam Veritas apostolica ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in celis est* (Matth. v, 16).

(Vers. 29.) *Quia prospexit de excelso sancto suo; Dominus de caelo in terram aspexit.*

28. Nec nova post creationem nasceretur, nec Deum perfecte sanctorum vita lauderet, nisi per eum nos divina miseratio respiceret, qui nos in Nicodemum deo nasci docuit, dum aliter in regnum intrare non posset, nisi ex aqua et spiritu renasceremur, monstravit. Unde dum populum creandum Dominum benedicturum esse propheta dixisset, causam illius nostræ redemptionis adjecit (Joan. iii), velut qui indubitanter sciret, aliter novum non posse creari populum, nisi Dominus et redemptor noster novus homo veniret in mundum. Nec posse quemquam amplius de vera salute ambigere, cum sciret omnipotentem medicum ad infirmos descendisse. Dicatur ergo: *Quia prospexit de excelso sancto suo.* Prospicere dicimur, cum a longe intuemur. Quia ergo per Verbi Dei incarnationem non solum Judæa, quæ juxta esse videbatur, sed etiam gentilitas liberanda erat per misericordiam, recte nunc dicitur: *Quia prospexit de excelso sancto suo,* juxta quod scriptum est: *Pacem iis qui longe, et pacem iis qui prope* (Ephes. ii, 17). Redemptor noster non immerito excelsus dicitur, quia divinitatis ejus potentiam nemo mortalium intuetur; denique et sanctus exstitit, et Dei per omnia fuit. Hinc namque ipse dese in Evangelio ait: *Quem Deus sanctificavit, et misit in mundum* (Joan. xvi, 36). Nam quod Dei per omnia fuerit, ipse testatur cum ait: *Non potest Filius a seipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem* (Joan. v, 19). Idem autem qui excelsus exstitit, ipse etiam cælum fuit; sed excelsus propter sublimitatem, cælum vero 528 propter divinam inhabitationem. In eo enim, sicut testatur Apostolus, *habitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter* (Colos. ii, 9). Et per prophetam quoque Dominus ait: *Cælum mihi sedes est* (Isa. lxvi, 1). Quæ autem major sedes Dei quam Christus? Cælum igitur Dei Christus est, de quo Dominus in terram aspexit, ut cum peccantibus quibuscunque spem per eum venire tribuit, de caelo in terram aspexit, ut cælum fieret qui terra fuit. Quod aperte ostenditur, cum illico subiungitur:

(Vers. 21.) *Ut audiret gemitus compeditorum, ut soleret filios interemptorum.*

29. Sancti viri non incongrue compediti dicuntur, quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt vagantur, et quasi gressum operis immobiliter figunt, dum a conditoris desiderio nequaquam discedunt. De his namque compeditibus scriptum est: *Injice pedes tuos in compedes ejus, et in torques collum tuum* (Eccl. vi, 25). Quia profecto ejus a pravitate gressus compescitur, ejus fides sanctorum varietate virtutum adornatur. Collum namque fides est, per quam Deo fidelis quisque conjungitur, et quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quæ ejus est corpus, unitur. Unde in laudem sponsæ in Cantico canticorum dicitur: *Collum tuum sicut monilia* (Cant. i, 10). Quia enim sicut Jacobus ait: *Fides sine operibus inerte est* (Jacob. ii, 26); quasi collum sponsæ monilibus circumdatur, dum fides sanctorum animæ operibus decoratur. Gemunt contumaces compediti, quia dum emissi sui tembras electi considerant, ad claritatem visionis Dei indesinenter aspirant. Sed æternum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatorem nobis Filium suum dedisset. Unde dicit Apostolus: *Per quem accessum habemus ad Patrem, et ipse est propitiatus pro peccatis nostris* (Ephes. ii, 18). Constat ergo quia nullus audiret gemitum Deum, nisi ille venisset, per quem ad Patrem habemus accessum. *Ut soleret filios interemptorum.* Filii interemptorum sunt imitatores martyrum, eorum scilicet, qui vel pro testamento Dei, sua corpora tradiderunt, et in sanguine Agni laverunt stolens suas (Gal. v); vel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifixerunt. Peccamus quoque per compeditos nos accipere qui mortalitatis et passibilitatis vinculis se astrictos intelligant, et miseris humane necessitatis afflicti indesinenter gemunt.

(Vers. 22.) *Ut annuntient in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem.*

30. Soluti a peccatorum vinculis, eo magis in Ecclesia nomen Dei annuntiant, quo eis dimissum est de peccatorum excessibus quod timebant. Quid vero aliud est nomen Domini annuntiare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia prædicare? Dominorum enim est misereri. Hinc namque de Christo dicitur: *Benedictus qui venit in nomine Domini* (Matth. xxi, ex Psal. cxvii, 26). Scimus enim quia mediator Dei et hominum homo Christus Jesus iudex est humani generis; juxta quod scriptum est: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio* (Joan. v, 22). Qui si in primo adventu venisset in nomine iudicis, nemo profecto foret, qui poenam æternæ evaderet damnationis. Omnes enim, ut ait Apostolus, *peccaverunt, et egent gloria Dei* (Rom. iii, 23). Venit ergo in nomine Domini, qui venit ut peccata dimitteret, non ut peccatores damnaret. Venit, inquam, in nomine Domini primo, qui in nomine iudicis in adventu venit secundo. 529 In Sion ergo nomen Domini annuntiant, qui Dei misericordiam populis prædicant.

S quitur : *Et laudem ejus in Jerusalem*. Unam Ecclesiam propter diversas causas diversis appellat nominibus : Sion eam nominans, sicut quæ ad alta sustollitur : Jerusalem vero, quæ quasi jam mortificatis hostibus, veram in se pacem intuetur. Notandum vero quia nomen Domini prius annuntiandum, postea vero potuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis laus sequitur confessionis. Quomodo enim credent ei quem non audierunt (Rom. x)? Quæ autem major laus Dei, quam quod mundus in unitate fidei collectus, non solum opera ejus annuntiat, sed etiam vita eum et operibus laudat? Unde et subditur :

(Vers. 23.) *In conveniendo populos in unum, et reges ut servant Domino.*

(Vers. 24.) *Respondit ei in via virtutis suæ, paucitatem dierum meorum nuntia mihi.*

31. In unum conveniunt populi in Ecclesia per totum orbem diffusa, quæ Christum credit esse filium Dei. De hac unitate dicit Apostolus : *Unus Deus, una fides, unum baptisma* (Ephes. iv, 5). Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annuntiat. Hanc designabat ille unus qui post motionem aquæ in piscinam descendens sanabatur (Joan. v) : Nemo namque est qui veræ possit invenire salutis remedium, nisi ad unitatem fidei veniat, et per sanctificationem vitæ Christum iaduens, unum cum eo fiat. Hinc namque per semetipsam Veritas ait : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum* (Joan. xvm, 3). Per reges, eos intelligas qui animorum suorum motus secundum Dei voluntatem dirigunt, eisque regum more dominantur, dum in rationis eminentia quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæque servituti subjiciunt, et pacatis omnibus, æquitatis leges et innocentie jura, in seipais disponunt; sive etiam eos qui populis præfecti, in rerum culmine stare videntur, dum divitiis affluunt, honoribus cumulantur, terreni præminent dominatione imperii, et gloria mundanæ potentie extolluntur, non absurdum videtur, cum et illi in ipsa cordium suorum directione Domino serviant, et isti religionis Christianæ documenta tenentes, orthodoxæ fidei jugo mentis colla supponant.

32. In hoc igitur populorum et regum conventu quilibet fidelis respondit Deo in ^a via veritatis positus, videlicet in Christo, qui viam se nobis proposuit dicens : *Ego sum via, veritas, et vita* (Joan. xiv, 6). Responsio autem hæc non voce æstimatur, sed opere. Non enim respondent Domino, qui vocati perverse vivunt, qui post illud divinum semen in terra rationabili susceptum, spinas perversitatis, aut tribulos produciunt nequitie (Matth. xiii); sed qui in omni bono se aptantes, et de sua vocatione gratias Deo referunt, et fructum Deo centesimum, vel sexagesimum, aut etiam trigesimum in cordis innocentia ferunt. Notandum vero quod dicit : *In via virtutis*

^a Autumat Gussanv. legendum, *virtutis*. Secus legitur in editis omnibus; et quidem optime, quia consequenter pro futuro : *Ego sum via, veritas, etc.*

A (Joan. xv). Virtus namque Christi est gloria resurrectionis ejus. Licet enim opera fecerit quæ nemo alius fecit, et miraculorum signa divinitatis ejus fidem astruant, credendi tamen in eum nulla potentior aut condecensior via exstitit, quam quod mortuus et sepultus tertia die resurrexit. In via ergo virtutis Dei respondet Ecclesia, cum de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismum 530 et poenitentiam commori, et per novitatem vitæ Christum induens, eidem convivificari. Cum enim nihil in se lucidum, nihil vitale conspiciat, a solo Deo se putat posse acquirere et luculentarum virtutum plenitudinem, et desideratam vitæ indeficientis æternitatem, quæ etiam nonnisi per gratiam Dei potest advertere quot sit obnoxia defectibus, quot infirmitatibus subdita, quot miseriis vallata. Ideoque dicit : *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Quasi dicat : Qui ex meis viribus hoc consequi non valeo, ut quam pauci sint dies mei intelligam, fac ut per gratiam tuæ inspirationis, et virtutum defectum, et hujus vitæ breviter agnoscam, quatenus vitæ hujus velocem considerans transitum, nullum in corde sentiam de amore illius affectum.

(Vers. 25.) *Ne revoces me in dimidio dierum meorum, in generatione et generationem anni tui.*

33. Per dimidium dierum, imperfectionem vitæ accipimus, in qua se fidelis quisque non revocari de mundi hujus exorat exsilio, ne si in die exitus sui transitorie adhuc vitæ amore occupatus fuerit, ad illam æternitatis vitam transire minus possit. In hac vita dimidium tantum dierum accipimus, quia etsi nos assidue solis hujus materialis splendor illuminet, sequitur tamen nox, quæ assidue illuminatos obscurat. Roget ergo unusquisque, ut dum in vitæ hujus cursu mentis amore defigitur, antequam de adipiscendis æternis satagat, a Deo non revocetur. Sancti viri etsi sunt mortali carne circumdati, nequaquam sunt in dimidio dierum, quia perfecti desiderii amore a terrenis suspensi, illa beatæ vitæ æternitate jam in spe perfruuntur. Hinc namque Paulus dicit : *Spe salvi facti sumus* (Rom. viii, 24). Hinc rursus ait : *Nostra conversatio in cælis est* (Philip. iii, 20). Sic namque inoffenso cursu ad æternitatis statum perveniunt; sic ante hujus vitæ terminum, in æternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidem evidenter ostenditur, cum protinus subditur : *In generatione et generationem anni tui*. Nota quod vitam suam dierum paucorum appellatione significat, æternam vero annorum in generatione et generatione permanentium; ut per hoc quoque prudens lector intelligat, et infinitam illius futuræ felicitatis longitudinem, et labentem temporalis gloriæ breviter. Quis enim nesciat annos diebus multo longiores? Quia vero etiam in annis finis potest intelligi, in generatione et generatione eos permansuros dicit. Sapientia dicit :

In psalmo sane legitur, *in via virtutis*; at nondum hic locus explicatur.

Generatio vadit, et generatio venit, terra autem in æternum stat (Eccl. 1, 4). Hæc est namque instabilis vitæ istius permutatio, ut decedentibus aliis alii succedant, quibus postmodum simili modo deficientibus, alii non æquali conditione oriuntur. Ex quibus tamen omnibus, quæ in sæculo fuerunt vel futuræ sunt generationibus, viva illa et divina generatio perficitur, quæ in æternum claritatis Dei consortio perfruetur. In hac itaque nos, id est æternitatem Dei permansuram dicit propheta: tunc videlicet, cum generatio quæ præcedit et quæ sequitur, una facta fuerit, novissima utpote morte destructa, quæ antequam in victoria absorbeatur, nihil stabile, nihil solidum, nihil dimittit illæsum (I Cor. xv).

34. Quæ tamen intelligi et aliter possunt, ut ad superiora hoc modo referantur. Dictum namque est superius: *Populus qui creabitur, laudabit Dominum*. Quomodo ergo laudet, ostendit cum ait: *Respondit ei in via virtutis suæ, et laudem ejus annuntiabunt in Jerusalem*. Jerusalem vero non quæ servit cum filiis (illa enim vocata nequaquam in laude respondet), sed illa cui dictum est: *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe et clama quæ non parturis* (Isa. liv, 1); vocata respondet Domino posita in via virtutis suæ. Via virtutis Christi est imitatio constantiæ ejus. In hac via populus creatus, vel Jerusalem intelligibilis respondet Domino, quia sicut pro nobis Christus animam posuit, ita constantiam Christi sequens, pro fratribus animam ponere in filiis suis non recusavit. Quid vero responderit ostendit cum ait: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Rogat innovatus populus, vel secunda filiorum spiritualium mater, ut breve sibi videatur hujus temporis tribulationis, comparatione æternæ felicitatis; ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat, pro dilatione præmiorum quasi tædio victa, quam imitari proposuit Christi constantiam amittat. Tunc nobis Deus quid sequi debeamus annuntiat, cum voluntatis suæ arcana nobis inspirat. Nunquid non paucitatem dierum suorum ille Deus annuntiaverat, qui dicebat: *Existimo quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii, 18)? Noverat enim quia temporalium pressura passionum veloci sine concluditur, gloriæ vero cœlestis felicitas nullo termino angustatur.

35. Possumus per paucitatem dierum etiam aliud intelligere. Fuerunt namque hæretici qui dicerent Ecclesiam non esse generalem, sed in tempore Donati et ante finem sæculi consummandam; non attendentes quod ei Dominus in apostolis promisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20). Contra eos nunc dicitur: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*. Constat, quia per multiplicitatem dierum, perennis vita accipitur: per paucitatem vero, cursus istius sæculi designatur. Scriptum quippe est: *Longitudo dierum in dextera ejus* (Prov. iii, 16). Quid enim per dexteram, nisi perpetua vita designatur? Quia ergo sanctorum requies

nullo clauditur termino, recte in dextera Dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hic dicitur: *Paucitatem dierum meorum nuntia mihi*, tale est ac si dicat Ecclesia: Sunt qui insipientiæ suæ caligine et perfidiæ detestabilis induti erroribus asserant me in brevi finiendam, et usque in finem sæculi inhabitatorem non habituram; sed tu, de cujus non diffido promissionibus, nuntia paucitatem dierum meorum mihi. Futura dierum paucitas, inquam, data est Ecclesiæ, quia toto istius vitæ tempore debet fides Christiana in mundo vigere. *Ne revoces me in dimidio dierum meorum*. Per dimidium dierum, imperfectionem accipe temporum transeuntium, in qua quasi Deus revocari permetteret, si huic sententiæ hæreticorum faveret. Hoc autem ideo postulat, ne ab illis annis qui sunt in generatione et generatione, alicujus eam erroris perversitas abducat.

(Vers. 26.) *Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli*.

36. Initium Dei Filius est, de quo scriptum est: *Ipsa est initium omnis creature* (Apoc. iii). Quod etiam ipse evidenter ostendit, cum se principium nominavit. Denique et in Apocalypsi ad Joannem: idem ipse ait: *Ego sum et et et, primus et novissimus, initium et finis* (Joan. viii; Apoc. i, 8; xxi, 13). In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Hinc namque Apostolus dicit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus* (I Cor. iii, 11). Hinc ipse Dei et hominum Mediator, ad apostolorum principem 332 ait: *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam* (Matth. xvi, 18). Ipse enim petra, a qua Petrus nomen accepit, et super quam se ædificaturum Ecclesiam dixit. Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fidelium populorum spirituali fecunditate exuberat, tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseverat. Unde per Salomonem dicitur: *Terra in æternum stat* (Eccl. i, 4). Terra quippe in æternum stare dicitur, quia sancta Ecclesia in hoc sæculo a catholica Fide nequaquam deficiet, et in futuro cum Deo æterna stabilitate permanebit. Nam quod in hac vita nullis adversitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem ædificata est, evidenter ostendit cum ait: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam* (Matth. xvi, 18). Portæ inferi hæreses sunt, quæ dum multos in fide infirmos fucata verborum calliditate decipiunt, quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portæ inferi quædam potestates hujus mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur, nunquid non omnes portæ inferi? Quis cogitare sufficiat quanti promissionibus eorum devorati sunt? Quanti eorum metu perterriti? Quanti afflictionibus eorum superati? Quos omnes perpetuæ mortis profundum absorbit, et ad cruciatum damnationis æternæ infernus admisit. Sed Ecclesia in illius, de qua dictum est, petræ soliditate fundata, unarum ventis concutitur, nec

persecutionum fluminibus movetur, nec corporalium poenarum incommodis stibatur, nec mortis ipsius timore vacillat. Illi vero qui inferni aditum sequacibus solummodo portas aperunt, eam impugnare et persequi modis omnibus non desistunt. In quo quid aliud faciunt, nisi quod veritatis verba evacuare conantur? Non praevalerunt adversus eam portas inferi, dicti Dominus, et tamen ut ei praevaleant, conantur. Sed fidelis Dominus in omnibus viis suis, et sanctos in operibus suis. *Initio enim terram fundavit, et opera manuum ejus sunt caeli* (Psal. ci, 26). Quid per caelos, nisi praedicatorum sanctos accipimus? Qui terram totam, de qua dictum est, verborum imbutis praedicantes inebriant, subjectis fidelium populi perpetuae damnationis exitum comminantes intendant, ad astringendam verborum fidem miracula facientes convertant. Nam quod praedicantis verba pluvia sint, testatur Dominus, cum per prophetam dicit: *Quomodo descendit imbres et nix de caelo, et illuc non revertitur, sed inebriat terram et infundit eam, et germinare eam facit, et dat sementi sementem et panem comedenti; sic erit verbum quod egredietur de ore meo* (Isa. lv, 10). Quid aperitis? Ecce sicut de caelo descendunt pluviae, ita de praedicatoribus verba emanant doctrinae. Ibi sunt ministri qui emittant gloriam Dei. De quibus etiam Mo dicitur, quia opera manuum ejus sunt caeli. In praecedentibus dicit Propheta: *Videbo caelos tuos, opera digitorum tuorum* (Psal. viii, 4); hic vero ait: *Opera manuum tuarum sunt caeli*. Quid est quod ibi vocantur opera digitorum, hic vero manuum, nisi quod diversa ibi dona sancti Spiritus doctorem infundenda cordibus intelliguntur? Hic vero ipsa virtutum opera, ex eisdem tamen donis in hominem praedominantia notitia vocantur. Quia enim per manus omne opus agitur, ipsae virtutum operationes per manuum opera signantur. Primum namque humanis moribus gratia spiritualis infunditur, postmodum vero in mente quid spiritus egerit, in operibus demonstratur. Caeli etiam doctores Ecclesiae dicti sunt, **§§** quia Dominus in eis praesidet, dum per eos sua iudicia exercet (Matth. xvi). Quibus namque regni caelorum claves tribuit, eis ligandi atque solvendi potestatem dedit (Joan. ii). Per eos ergo iudicat, quia quodcumque ab eis ligatum fuerit, ligat. Scimus autem quia sedere iudicantis est, et ipse Dominus per prophetam dicit: *Caelum mihi sedes est* (Isa. lvi). Si ergo solus Dei caelum est, et in rectoribus Ecclesiae Dominus iudicat, cum sedere iudicantis sit, necessario consequitur quod Ecclesiae rectores caeli dicantur. Qui profecto caeli opera manuum sunt Dei, quia hoc ipsum quod caeli sunt, ex gratia virtutis acceperunt, sicut scriptum est: *Verbo Dei caeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Psal. xxxiii, 6).

(Vers. 27.) *Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent.*

37. Nemo iam spem suam ponat in homine. Ipsi enim caeli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quomodo autem peribunt, nisi secundum

corpus? Quod si secundum corpus perituri sunt, ubi resurrectio? Quam non solum negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nefas est. Patet itaque quia non sic peribunt ut non resurgant: sed ut eas quas in hac vita patiuntur, necessitates corporis evadant. In ipsa enim corporis eorum resurrectione quodammodo perisse videbuntur, cum pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est, ut quod spiritale est vivat; et jam quasi non sint quod fuerant, dum in aliam mutati naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exsulant. Solus namque Deus vere immortalis est, quia solus aeternus et incommutabilis est. Unde dicit beatus Augustinus: Vera aeternitas et vera immortalitas non est nisi in *Beata Trinitate*, cui quod est esse perfectum est;

§ quia natura initio carens, incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturae autem etiam illae quibus Deus aeternitatem dedit, vel datum est, non penitus omnis finis alienae sunt, quia non sunt extra commutationem. Inter haec sciendum est, quia illi, de quibus agitur, caeli peribunt et non peribunt; quia morietur in eis illa, quam ex carnali generatione contraxerunt, corruptio. Et tamen in eis plenior erit, quam in hac vita per speciem et in enigmate acceperunt (I Cor. iiii), divina inhabitatio. Caeli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiendum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius harent. Unde cum eos perituros propheta dixisset, subjecti atque ait: *Tu autem permanes*. Ac si patenter dicat: Peribit quidem quidquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua acceperunt virtute. Tu enim permanes. Liqueat ergo, quia in eis non morietur quidquid de divinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in pulverem redigetur, ut postmodum per resurrectionem in melius reformetur.

C Unde et subditur: *Omnes sicut vestimentum veterascent, vestimenta sanctorum, sunt corpora eorum*. Unde de quibusdam scriptum est: *Isti sunt qui non inquinaverunt vestimenta sua* (Apoc. vii, 14). Et iterum: *Lavaverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni* (Ibid. vii, 14). Quae profecto vestimenta tunc veterascent, cum animabus eorum ad caelum tendentibus, ipsa eorum corpora in terrae essentiam deducuntur. Quia vero mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adiunxit, dicens:

(Vers. 28.) *Et sicut oportuerit mutabis eos, et mutabuntur; tu autem **§§** idem ipse es, et anni tui non deficiunt.*

38. Non praeterendum nobis est quod cum dixisset eos sicut oportuerit mutandos, subiunxit: *Et mutabuntur*. Signavit enim his verbis duplicem illam sanctorum in futura vita commutationem, in qua non solum corpora corruptioni in hoc saeculo et morti obnoxia perpetuum percipient incorruptionem, sed etiam anima eorum et corda in aeternam transibunt stabilitatem, ut sicut mori non poterunt, ita et peccare quidem non possint; et appareat in eis multi-

placis bonitatis Dei benefactum, cum et mortale inducit immortalitatem, et affectus non sentiet tentationem. Notandum quod oportetium Dei sancti dicatur. Sicut enim homini nihil est vicinius quam vestis, ita Deo nihil est vicinius sanctis. Sicut enim vestimentis suis homo circumdatur, ita sanctis suis Deus vestitur. Hinc namque per prophetam scriptum est: *Viteo ego, dicit Dominus, quia in sublimatione tua omnibus tuis velis vestimento vestiris (Isai. xlviii, 18, sec. LXX).* Hinc rursum Deo per aliam prophetam dicitur: *Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis (Psal. xlv, 9).* Quia enim omnium virtutum odonamenta a sanctis prodromi, recta dicitur quia a vestimentis Dei myrrha et gutta et casia procedunt. Hinc namque Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus Deo (II Cor. ii, 15).* Vestimenta ergo Dei mutantur, quia sancti post mortem corporis, in felicitatem transeunt vite celestis. Sequitur:

30. *Tu autem ipse es.* Hinc est vera Dei aeternitas, et vera ejusdem immortalitas, quod non solum nullius finis limite sempiterna ejus vietas et divinitas concluditur, sed quod potestas ac voluntas ipsius nullatenus imperfectionis ejusque, aut inconstantis varietatis permittatur. Unde ad Moysen de seipso ait: *Ego autem qui sum (Exod. iii, 14).* Et iterum: *Hec dico filiis Israel: Qui est, misit me ad vos (Ibidem).* Ideo hic dicitur: *Tu autem ipse es.* Homo namque etsi ipse sit, non tamen idem est, quia hoc ex sua mortalitatis corruptione accipit, ut in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdum est. Sicut enim est aeternus, ita incommutabilis, non diminutionem sentiens, nec augmentis exerescens, non mutans propositum, non improbane quod semel est approbatum. Unde et subditur: *Et anni tui non deficient.* Si per annos Dei, aeternitatem accipimus, qualiter anni ejus non deficient, aperte videmus. Quod si per annos ipsorum sanctorum multitudinem intelligere volumus, anni non deficient, quia cum illo qui nunquam deficiet, unum fient. Revolutionem enim quandam dierum, annum vocamus. Quid autem sunt sancti, nisi dies; et quid peccatores, nisi nox? Hinc etiam scriptum est: *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam (Psal. xviii, 3).* Anni ergo non deficient, quia sanctorum chori postquam illam incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantiae vel tentationis obscuritatem. Tunc enim dies videtur deducere, cum aut auribium, aut noctis tenebris obscuratus ceperit non lucere. Quod ab illa vita alienum erit, quia vera lux, quae obscurari non potest, in sanctis fulgebit.

(Vers. 29.) *Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum in saeculum dirigetur.*

40. Qui sunt filii in annis, id est in aeternitate Dei habitaturi, nisi apostolorum imitatores, cum Deo in coelesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles apostolorum dicuntur filii, quia ab eis fuerunt in fide generati. Hinc namque ad Galatas 535 apostolus ait: *Filioli mei, quos iterum parturio (Galat.*

iv, 19). In eo quod dicit filios illic et non servos habituros, ostendit quod ad coeleste regnum aliquis pervenire non valeat, nisi prius vetustate abjecta, per novitatem vitae filius fiat. Nam et ipsi quos servos vocat, apostolorum filii fuerunt, veterem videlicet conversationem abdicantes, et in novitate vitae per Christum ambulantes. Fuerunt igitur servi, fuerunt et filii: servi propter laborem operis, filii propter mutationem novitatis. Hinc est quod ex filiis Israel, qui ex Aegyptiaca servitute liberati sunt, et mare Rubrum praevio ductore Moyse transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intravit (Exod. xiv); sed filii eorum postea intraverunt, et patribus eorum repromissa divinae largitatis beneficia acceperunt. Significabatur namque per hoc, quod ad promissam nobis aeternae hereditatis terram nemo potest ascendere, nisi qui prius per amorem spiritus in novitate vitae didicerit ambulare. Duo, Caleb videlicet et Josue (Josue xiv), caput designant et corpus, Christum scilicet et Ecclesiam, qui soli ingrediuntur illam viventium terram.

41. Quod vero ait, *Semen eorum in saeculum dirigetur*, electorum voluit opera intelligi, quae tunc profecto diriguntur in saeculum, cum omnia spectant ad Deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium quaerit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt, quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc namque apostolus ait: *Quicumque seminaverit homo, haec et metet (Gal. vi, 7).* Qui enim in hac vita semen boni seminaverit operis, in futura fructum aeternae consequetur remunerationis. Per saeculum vero, illius beatae vitae intelligitur aeternitas, quae quia per varias temporum mutationes nullatenus dividitur, unius saeculi appellatione non inconvenienter signatur. In illud ergo saeculum dirigamus semen nostrum, et cibum operum non qui perit, sed qui permanet in aeterna vitam. Dum tempus habemus, operemur bonum, ut cum ad indefectibilem vitam illius beatitudinem pervenerimus, perpetuos fructus in coelo colligamus. Hoc enim vero perpetuus est fructus, per quem perpetuo vivimus, et perenni panis et vini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia et mandando non minuitur, et voluntate non deterioratur.

PROCEMIUM.

IN SEPTEM PSALMUM POENITENTIALEM.

Canticum graduum.

Inter innumeras et rutilantium operum et eminentium structurarum varietates, quibus templum Salomonicum adornatum fuit, haec quoque lucina describitur, quod quindecim ad illud gradibus ascendebatur (III Reg. vi). Quod quidem non casu vel sine causa factum credendum est. Salomon quippe coelestium secretorum, et divinae receptaculum sapientiae, sic templum illud manufactum edidit, ut exinde templum aliud non manufactum signaret, quatenus ex corruptibili terrena domus edificio, incorrupta coelestis templi quodammodo figuraretur palatium.

tudo. Ad illud namque templum quod ex vivis in coelo lapidibus construitur, non plana aut spatiosa pervenitur via, vel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei et charitatis ascensu. **536** Hinc namque Propheta dicit: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit* (Psal. lxxxiii, 6). Dixit ascensiones in corde beati viri dispositas, et unde ascendere debeamus ostendit, cum ait: *In valle lacrymarum*. In ea namque exsiliis nostri damnationem deplangimus, et innumerabiles corruptionis humanae deflemus molestias. Quis enim immunis a molestiis? Hinc etenim Job dicit: *Si impius fuero, vae mihi est; si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria* (Job. x, 15). Et iterum: *Tentatio est vita hominis super terram* (Ibid., vii, 1). Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis et tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memoravit. Laboriosa enim est vita temporalis, levior fabulis, velocior cursore, instabilitate fluctuans, imbecillitate nutans; cuius habitatio in luteis domibus, imo ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla aurbationibus requies, nulla a laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor, sollicitudo non urgeat, non subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur; esuriei succedit saturitas, saturitatem iterum excludit esuries; in nocte dies optatur, in die nox queritur; in algore calor, in aestu refrigerium; ante cibum suspiria, post cibum tribulatio; iræ, indignationes exagitant, et innumerabiles miseros homines motus perturbant. Hæc est vallis, de qua sancti viri mentis affectibus indesinenter exire disponunt, et ad illud ineffabile bonum, ad illud inestimabile gaudium ascendere, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Cor. n). Qui etiam corpore quidem inter homines esse videantur, animas tamen suas ad cœlestia elevant; et illi puro et summo bono atque immortalis et perpetuo adherentes, temporalia et corruptibilia deserunt, et mundo superiores facti, in sinu divinæ contemplationis quiescunt. Ibi in illo cœlesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, imo et in ejusdem templi structura ipsi quoque lapides fiunt. Per quindecim vero illius templi gradus, spiritualis Sanctorum signatur ascensus. Numerus enim iste in septem et octo dividitur, et ideo per eum gemina justorum vita signatur, activa videlicet, et contemplativa. Activa namque in mundo versatur, contemplativa vero ad cœlestia erigitur. Quia vero septenario numero temporalis, octonario vero perpetua vita signatur, recte per eosdem numeros et contemplativa vita exprimitur et activa. Hinc namque prædicti templi auctor Salomon Dominum exorans ait: *Da mihi, Domine, partes septem, necnon et octo* (Eccle. xi, 2). Optabat enim regie dignitatis potentia præditus, ita sibi subditos populos regere, ut tamen contemplationis divinæ non defraudaretur perfectione. Ipsa namque officii administrativa necessitate constrictus cogeatur

A temporali actioni insistere, sed suavis eum contemplationis divinæ dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi quod ille quindecim gradus ad illud divinæ illuminationis templum ascendit, qui sempiternæ virtutis Dei amore correptas, temporalibus, quæ per septenarium numerum designantur, gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia provehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis videatur. *Sed videmus nunc*, sicut ait Apostolus, *per speculum in ænigmate* (I Cor. xiii, 12). Impossibile est enim ut quis lutei hujus corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis circumseptus volutabro, **537** ascendente super cherubim, et super pennas ventorum (Psal. xvii) volante Deum conspiciat, vel quanta sit ejus potentia divinitatis agnoscat. B Unde per Joannem dicitur: *Deum nemo vidit unquam* (I Joan. iv, 18). Et Moysi Deum videre querenti, responsum est a Domino: *Non videbit me homo et rictet* (Exod. xxxiii, 20). Quod si tanta claritas est solis, ut oculis in eum corporalibus non valeamus intendere, quanta est illius claritas qui fecit solem, ut eum possimus in hac qua sumus corruptione videre? Ipsum vero per speculum in ænigmate intueri, quod humiliter adventu sponsi accepit Ecclesia, illius æternæ visionis signum est, et futuræ perfectionis imago, in qua non jam per fidem, sed per speciem ambulabimus, et revelata facie ipsam divinæ majestatis gloriam irreverberatis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim psalmi quamdam spiritualis ascensus continent formam, recte sub eodem titulo omnes prænotati sunt, ut sicut ad illud materiale templum per gradus ascenderetur lapideos, ita cœlesti illud templum hæc nobis cantica præferant, per quæ in Deo exultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensuri ergo non corpore sed spiritu, non passim sed affectibus, hunc psalmum decantemus, et in eo studeamus Dei meditatione appropinquare, dicentes cum Propheta:

EXPOSITIO

PSALMI SEXTI POENITENTIALIS.

(Psal. CIX. — Vers. 1.) *De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam.*

1. Attendat unusquisque in quo profundo jaceat, et quam longe a Deo perverse agens effectus sit. D Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos, et sedet super cherubim, donec de profundis tenebris erutus, superno illustretur lumine, et claritate perfruaturn cognitionis divinæ. Clamavit Jonas ad Deum de ventre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, et ad aures Dei oratio illius pervenit, qui eum eruit a fluctibus, eripuit a bestia, absolvit a culpa. Clamet et peccator, quem a Deo recedentem cupiditatum tempestas contrivit, quem malignus hostis absorbit, quem præsentis sæculi fluctus involvit, agnoscat se esse in profundo, ut ad Deum sua perveniat oratio. Quia vero psalmus iste a ascendente pertinet, videamus qualiter ad Deum justus de pro-

^a Quia est de numero psalmorum graduum.

fundo clamat. Quomodo enim non profundus est, qui ascensiones suas in corde suo disposuit, qui intentionem cordis ad Deum dirigit, qui laboris studium ad cœlos attollit? Sed sciendum quod sancti viri eo se magis infirmos et abjectos sentiunt, quo per mentis desiderium erecti, vicinius ad Deum accedunt. Tunc enim primum miseriam suam incipiunt perfecte cognoscere, cum Dei præsentiam cœperint in corde sentire. Hinc est quod Abraham, qui colloctionis divinæ gratiam meruit, pulverem se esse et cinerem memorat, dicens : *Loquar ad Dominum, cum sim pulvis et cinis* (Gen. xviii, 27). Hinc Jacob postquam Dominum vidit, nervo femoris emarcescente, uno pede claudicavit (Gen. xxxii); quia profecto debiles se esse et infirmos reputant, qui se ad videndum Deum per studium sanctæ contemplationis levant. **B** Qui dum spem suam in carne ponere desinunt, quasi unius cruris vires amittunt. Eoque assuescunt cœlesti duntaxat desiderio inniti, quo senserint se a spe rerum temporalium debilitari. Et quasi nervum non habent **538** in femore, dum non confidunt in carnali generatione. Omnia quæ sub cœlo sunt, vanitatem æstimant, et cum præsentis vitæ miseriis plenos se esse et obsitos circumquaque conspiciunt, quasi de profundis ad Deum clamant. Magna profunditas vitæ mortalis, in qua nihil est certum, nihil vitale, nihil tutum, nihil tranquillum. Magna, inquam, profunditas, in qua peccator obruitur, impius immergitur, justus turbatur. Ideo namque clamat et dicit : *De profundis clamavi ad te, Domine.*

2. In quo notandum quia non ait, clamo, sed clamavi. Habes in hoc perseverantiæ documentum, ut si primo non exaudiris, ab oratione non deficias, imo precibus et clamori insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit : *Regnum Dei vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. xi, 12). Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, cave ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, ut regnum cœlorum accipias; esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas cœlis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur; proximus non læditur, sed juvatur; peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona, inquam, violentia, qua non quæritur lucrum cito perituum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas, divino postposito timore, diripiunt, et rapinis pauperum magis peccata cumulare quam lucra augere non cessant, aliquid rapere quo et veras sibi vindicent divitias, et gloriam laudis perpetuæ acquirant; ne in hoc quoque stultitiæ arguantur, si cum possint pretiosa et æterna diripere, vilia solum et transitoria videantur auferre. Inferant et ipsis cœlis violentiam, et regnum cœlorum quadam orationis vi rapiant. Sint in precibus importuni, ut longo clamoris usu dicere possint : *De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam.* Norminis venerandi repetitio, precandi adauget af-

fectum. Movetur enim desiderium, si nomen quod diligitur, replicatur. Videtur hic qui loquitur quadam exauditionis causam prætere, cum se insinuat clamasse, ut quasi jure debeat exaudiri, qui dudum institit clamori. Hanc et apostoli causam Domino dedisse leguntur, cum, Chanaana rogante, dixerunt : *Dimitte eam, quia clamat post nos* (Matth. xv, 23). Ideo namque a Domino exaudiri meruit, quia prima Domini responsione repulsa, clamare nequaquam cessavit. Fide quippe et dilectione accensa, a clamore non antea destitit quam optatam filiz salutem acquisivit.

(Vers. 2.) *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.*

3. Ascendens iste majus aliquid rogare aggreditur, et in ipsa etiam sua oratione ascendit, cum hoc a Deo expostulat, ut quasi quodammodo aures inclinans orationi suæ Deus intendat; ne forte sit mora in exauditione, si longe sint aures ab oratione. Videtur enim quemdam divinæ miserationis præcipuum precari affectum, cum rogat eum quodammodo ad audiendum affectari, ut cum vocem velit audire supplicantis, opus non differat exercere miserationis, humanæ in hoc sequens locutionis modum, quasi hujusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet voluntas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicentem aliquem audire negligit, quasi primo auditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si vero qui rogatur, primo **539** libenter audire cœperit, et aliis postpositis negotiis, verbis solummodo rogantis intendere, continuo ille qui rogaturus advenit, quamdam concipit impetrandi fiduciam, et ipsa quodammodo spe animatus, suam liberior proloquitur causam. Magnum quippe bonæ voluntatis suæ Dominus illi dedit iudicium, cum loquenti se præbuit incunctanter intentum. Sic et nos cum dari nobis veniam a Deo quærimus, et cœlestis gratiæ vitalia dona conferri, si nobis Deum præsentem aliquibus suavitatis et dulcedinis suæ senserimus iudiciis, ad ipsius desiderium studiosius animamur, super his quæ cupimus adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cum ille quem anima nostra desiderat, desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendens igitur iste, qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem levare proposuit, aures Dei deprecationi suæ intentas deposcit; ut quia oratio sua ad Deum per rectæ studium intentionis dirigitur, circa eum quem rogat, velociter exaudiat. Ascendenti autem et provento viro a Domino per Prophetam dicitur : *Adhuc loquente te dicam : Ecce adsum* (Isai. lviii, 9). Inter orationem et deprecationem hoc interest, quia oratio pro virtute perseverantiæ, deprecatio vero sit pro peccatorum impunitate. Ideo qui ad celsitudinis arcem ascendere contendit, dicit : *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.* Deprecatur enim Deum ut peccatorum suorum obliviscatur, ut pater esse velit, non iudex. Ideoque subjungit, dicens :

(Vers. 3.) *Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?*

4. Nomen repetit, ut affectum excitet. Iniquitatem Deus observaret, si peccatoribus veniam negaret. Si solummodo ostenderet severitatem, non etiam adliberet pietatem. Quod si faceret, nemo æternæ gloriæ felicitatis exspectaret; nemo ad patiendum justî examinis poenam sufficeret. Omnes enim peccaverunt, ut ait Apostolus, et egent gratia Dei (Rom. iii, 23). Verum quia poenitentibus ex corde ignoscit, et peccatore converso omnium iniquitatum ejus obliviscitur (Ezech. xviii), quis jam de misericordia dubitet? quis jam de venia desperet? Hæc etenim per prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Ego sum, ego sum, qui deleo ut nebulam iniquitates tuas, et justificeris* (Isai. xlii, 23). Attende qualiter peccati confessio peccata oblikeret, quæ justificat iniquum, tollit a Deo memoriam peccatorum. Confiteamur ut deleantur nostra peccata, nec post confessionem ad ea revertamur, sed juxta Apostolum, in anteriora nos extendentes, quæ retro sunt obliviscamur (Philip. iii). Non gestamus reverti in Ægyptum aut sedere super ollas carnum (Exod. xvi); nec simus concupiscentes malorum (I Cor. x), nec nota mentis veneremur, nec Deum tentemus, nec in deserto mundi hujus marmuremus. Confiteamur de præteritis peccatis nos accasantes, confiteamur de peccatorum indulgentia Deum laudantes. Est namque confessio peccati, et confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset, Salvator noster nequaquam dixisset: *Confiteor tibi, Pater Domine cæli et terre* (Matth. xi, 25). Nam quomodo peccatum confiteretur, qui peccatum non fecit (I Petr. 2)? Præcedat namque confessio, ut laudatio sequatur, sicut scriptum est: *Rectos docet collaudatio* (Psal. xxxiii, 4). Habemus enim Pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris (Hebr. iv), de quo et aperte sequitur: (Vers. 4.) *Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinuit te, Domine.*

5. Quis est propitiatio nisi Christus Jesus (Hebr. ix), qui se obtulit sacrificium Deo, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (Tit. ii)? Denique Joannes ait: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris* (I Joan. ii, 2). Qui est apud Deum: quia sedet ad dexteram Dei, sicut dicit Propheta: *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* (Psal. cxv, 1). Apostolos quoque perficit, quod ad dexteram Patris sedens pro nobis interpellat (Rom. viii).

6. Et propter legem tuam sustinuit te, Domine. Lex Dei misericordia est, quæ peccantibus veniam contulit, revertentibus æternæ vitæ aditum patefecit. Hanc legem pro crucifixoribus suis patrem exorans (Luc. xxiii) Christus implevit, hanc nobis tenendam verus magister indicxit. Ait enim: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est* (Luc. vi, 27). In quo pro-

A secto ostendit quia filii Dei aliter esse non possumus, nisi misericordiæ legem servantes, inimicos diligamus. Hanc etiam nobis Paulus tenendam insinuat, cum ait: *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tenteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Gal. vi, 1). Quis autem portat alterius onera, nisi qui charitatem habet? Qui enim veraciter diligit, læsus non lædit, contumeliis vicem non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum namque est: *Charitas patiens est, benigna est* (I Cor. xiii, 4). Patiens quidem, ut aliena mala toleret; benigna vero, ut ipsos etiam quos portat, amet. Qui ergo illata mala æquanimitè tolerat, quasi infirmi fratris onera portat. Hæc est lex misericordiæ, per quam perpetuam evadere damnationem confidimus, per quam etiam salvatorem Dominum nostrum Jesum Christum exspectamus (Phil. iii): Qui si, ut supra dictum est, iniquitates observaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco dimittimus, ut peccatorum nostrorum ab eo veniam percipiamus. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Dimittite, et dimittitur vobis* (Luc. vi, 37).

(Vers. 5.) *Sustinuit anima mea in verbo ejus, speravi anima mea in Domino.*

7. Vide perfectæ charitatis ordinem. Ascendens iste et in amore divino proficiens, qui fide et dilectione introrsus accenditur, desiderio ad æterna erigitur, spe ad summa levatur, proximorum non negligit curam, non postponit salutem; ad eos inter ipsa divinæ gaudia contemplationis convertitur, et ut gradibus eisdem ad Deum accedant, hortatur; eis nimirum exemplum se proponens, ut si infirmitate aliqua impediantur a desiderio proficientis, jam et pervenientis promoveantur exemplo. Ideoque ait: *Sustinuit anima mea in verbo ejus*. Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda vestra in virtute ejus (Psal. xlvii); quia *sustinuit anima mea in verbo ejus*. Qui manet in verbo, non fraudatur a regno. Aliter namque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Ideoque ait: *Manete in me, et ego in vobis* (Joan. xv, 4). Ubi enim manendum, nisi in ipso? Desicient dominus, palatia corrurent, destruerentur civitates, ab imis sedibus turres eveherentur; postremo cælum et terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternum (Matth. xxiv). Maneamus ergo in eo qui manet in æternum (Isai. xl). Non sequamur vanitatem, deserentes veritatem: nec contristemur sicut cæteri, 541 qui spem non habent (I Thess. iv), sed sustineamus eam. Et si moram fecerit, exspectemus, ne contingat nobis quod per prophetam dicitur: *Vae his qui perdidērunt sustentiam* (Eccli. ii, 16). Unde et subditur: *Speravit anima mea in Domino*. Quicumque mundanæ adversitatis fractus molestiis, diabolicæ tentationis infesta

tione defectus, a spe celestium promissionum deciderit, sustententiam quam prius habuerat, mercedem amittit. Qui vero sustinebit, magnam reportabit remunerationem. *Fidelis enim Dominus in omnibus viis suis* (Psal. cxliv, 13). Promisit in hac vita penitentibus veniam. Manifestum est ergo quia sicut confidentibus remissionem tribuit peccatorum, ita a spe non decidentibus dabit regnum caelorum. Ideo qui in verbo ejus sustinuit, in Domino sperare se dicit. Sicut enim maledictus homo, qui confidit in homine (Jerem. xvii); ita et beatus cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et inaniis falsas (Psal. xxxix).

(Vers. 6.) *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.*

8. Si ad litteram hoc accipiamus, dehortari nos potius quam monere videtur. Quis enim tam pusillanimis, ut una tantum die speret in Domino? Ubi jam erit illa Pauli sententia, qua ait: Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus (Rom. viii, 25)? Quam parva unius diei patientia, et quam brevis expectatio! Sed ut hunc locum melius intelligamus, ad vicesimi primi psalmi titulum curramus. Insistatur enim, *Pro assumptione matutina* (Psal. xxi, 1). Quæ est assumptio matutina, nisi resurrectio a Deo mane facta? Ibi nempe et custodia facta fuit, ad hoc usque prorumpente Judaicæ perfidie cæcitate, ut quem viderant mortuum, crederent non resurrecturum; et ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulcrum munierunt. Alia translatio habet, *A vigilia matutina* (Matth. xxvi); per quod aptius ipsa Domini resurrectio exprimitur. Quæ enim dormivit in morte, vigilavit in resurrectione. Ideoque dicit: *Ego dormivi, et soporatus sum, et resurrexi* (Psal. iii, 6). Et iterum: *Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto* (Psal. ci, 8). Hæc itaque resurrectio spei nostræ fundamentum est, quia illuc nos perventuros speramus, quo caput nostrum præcessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitados, et tamen dicit apostolus: *Quia primitiæ dormientium Christus* (I Cor. xv, 20). Joannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat (Apoc. i). Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt: *Christus vero resurgens a mortuis, jam non moritur* (Rom. vi, 9). Christi ergo resurrectio spei nostræ fundamentum est; quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet jam homo de resurrectionis veritate ambigere, cum sciat verum hominem Christum a mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est, ut viveremus, accepit a nobis ut offerret pro nobis. Moriendo itaque mortem destruxit, resurgendo vitæ aditum nobis patefecit. Hinc est quod eideꝑ Ecclesia dicit: *Notas mihi facisti vias vitæ* (Psal. xv, 10). Ante adventum quippe ejus, vitæ via omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, et ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille veniret, qui et impios ad justificationem, et mortuos vocaret ad vitam,

A veram fidem astringens mortis et resurrectionis sui indicis, et doctrinæ novæ nos formans institutio, per quæ nimirum et mortem possemus evadere, et in novitate vitæ, per adjunctam Spiritus sancti gratiam ambulare.

542 9. Possumus quoque per custodiam matutinam ipsa fidei nostræ rudimenta accipere, ut a tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratiæ salutariæ, intentionem suam unusquisque ad eum dirigat, et spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima, cum tenebris infidelitatis expulsis, et vitiorum deterga caligine, et emundatis peccatorum maculis per lavacrum regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, et in lumine jucundari cognitionis diviniæ. Est enim lumen cognitio Dei, de qua scriptum est: *Illuminate vobis lumen cognitionis* (Osæ x, 12, sec. LXX). Magnum lumen quod tenebras cordis evaeuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas justitiæ, desiderium virtutis adauguet. Magnum lumen, per quod vitamus offendicula, præcipitia præcavimus, evadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus adversa, respicimus errorem, sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quod Propheta nos admonet, dicens: *Accedite ad eum, et illuminamini* (Psal. xxxiii, 6). Qui accedit per fidem, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratiæ spem sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.* Quæ est hæc custodia? Nankid auri vel argenti? Num monitium, vel lapidum pretiosorum? Num vestium, vel pecuniarum? Nonne hæc sunt quæ mergunt hominem in interitum? Sed est his multo pretiosius, quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim Propheta: *Judicia Domini vera, justificata in semetipsa; desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum* (Psal. xviii, 10). Denique de Sapientia dictum est, quia est pretiosior cunctis opibus, et omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari (Prov. iii). Hæ sunt ergo divitiæ quas custodire debet qui de nocte ad matutinum pervenit, multo pretiosiores terrenis, et temporalibus veriores, quas nec ignis exurere, nec timea comedere, nec prædo potest auferre (Matth. vi). Hæc etiam mihi videtur Propheta sensisse cum in præcedentibus quæreretur: *In quo corrigis adolescentior viam suam* (Psal. cxviii, 9)? Ne si hoc sine discussione assereret, videretur quod adjunctum est, magis præcipatione prolatum, quam ex judicio definitum. Et ut consilium eo salubrius crederetur, quo propensiori meditatione examinatum videretur, secutus adjunxit: *In custodiendo sermones tuos.* Conversus autem ad Deum, ad interrogata respondet, ut divini pietatis remedium crederetur, quod esset inventum non præsumptione humana, sed inspiratione divina. Hinc Jeremias ait: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, et tacebit* (Thren. iii, 27). Jugum est ver-

bum Dei mentis nostræ collo impositum, ut nec alta cervice, aut nutibus procedamus oculorum (*Isa. iii*), nec de accepta qualibet gratia inflemur, nec extollamus in altum cornu nostrum, nec adversus Deum iniquitatem loquamur (*Psal. lxxiv*); sed in omnibus sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes (*II Cor. vi*), animas nostras humiliemus, et juxta Apostolum; imitatores Dei sicut filii carissimi existamus (*Ephes. v*).

40. Portandum autem hoc jugum ab adolescentia, ut juventutis annos congrua disciplinæ correctione unusquisque præveniat; ne si post decursæ juventutis annos jugum tulerit, suorum stimuletur rememoratione peccatorum, et erroris usu et peccandi consuetudine exagitur, et novis semper insurgentibus præliis, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, **543** per quod quotidie aut victor existat, aut victus. Nam si ab ipsis adolescentiæ primordiis cervicem verbi jugo subdiderit, omnibus in seipso rite compositis, in pace sedebit. Sedebit quidem, animæ carnem subjiciens, et de tribunali rationis, quasi de judiciaria sede omnibus internis motibus velut quibusdam civibus edicta proponens. Sedebit, inquam, nullum metuens hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est, sedere vero feriat. Sedebit quoque solitarius, id est ab omni carnalium desideriorum tumultu remotus. De hac solitudine David dicit: *Elongavi fugiens, et mansi in solitudine* (*Psal. liv, 8*). Neque enim rex potentissimus qui tot millibus populorum præerat, in solitudine habitabat. Habebat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritalium impetus, nullos patereetur clamoris iniqui tumultus. Qui vero solitarius sedet, tacet, intelligens melius esse silere quam loqui incaute. Hinc etenim scriptum est: *Homo sapiens tacebit usque ad tempus* (*Prov. xi, 12*). Prius namque oportet discere quam docere. Ideo dictum est: *Audi Israel* (*Deut. vi*). Neque enim prius dixit, loquere, sed audi. Sed prophetæ dictum est a Domino: *Fili hominis, sta super pedes tuos, et audi quæcunque loquar ad te* (*Ezech. ii, 1*). Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatatur die ac nocte, et audit quid loquatur in eo Dominus Deus qui loquitur pacem in eos qui convertuntur ad cor (*Psal. lxxxiv*). Restat ergo ut dicamus quid sit quod usque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finem esse diei? Sic et unicuique homini finis; istius vitæ mors sua est. Potest quoque per noctem intelligi illa extremi iudicii dies, quam propheta diem nominat tenebrarum et caliginis, in qua ad cæleste regnum vocantur electi (*Joel. ii*), ubi jam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quæ in hac vita speraverunt, et ad laudem Dei concinentibus sanctis: *Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum* (*Psal. xlvii, 9*). Quod enim videt quis, quid sperat (*Rom. viii*)? Speravimus ergo in hac vita, ut quod hic in spe concipimus, ibi in te habeamus.

* Initium est Responsorii 8 in officio noct. Dominicæ 1 Quadragesimæ.

A (Vers. 7.) *Quia apud Dominum misericordia, et cæpiosa apud eum redemptio.*

41. Commendat nobis Dei Charitatem, ut nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim usque ad noctem speramus, quia eum misericordem credimus, longanimum scimus. Unde non incongrue per quemdam sapientem dictum est: *Tribularer, si non scirem misericordias tuas, Domine* (*Ezech. xxxiii*). Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationis divinæ occurrit; et contra diffidentie malum firmissimæ spei adhibet consolationem, promissionum divinarum certa nobis proponens exempla, quibus peccantium salutem se malle asserit quam perditionem; quorundam quoque correctionem ad animum reducens, quos etsi a statu rectitudinis error subruit, **B** tamen gratia in melius reformavit. Ecce gravium delictorum mole obrutus, et de meritum qualitate diffusus aspicio Zachæum (*Luc. xix*), intueor Mariam (*Luc. vii*), considero Petrum (*Matth. xxv*), perpendo latronem (*Luc. xxiii*): in quibus miserationis divinæ splendor apparuit, atque per eos spem veniæ peccantibus dedit. Hæ sunt inæstimabilis miserationis Dei divitiæ, humano quidem generi a sæculis absconditæ, novissimis vero temporibus per mediatorem Dei et hominum declaratæ (*I Tim. ii*). Quæ pro sui immensitate adeo incomprehensibiles sunt, ut in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiæ conticescant. **544** Superant enim sensum, sermonem transcendunt, intellectum excedunt. Quis enim digne enarrare sufficiat quantæ misericordie fuit, unigenitum Dei Filium de sinu Patris ad publicum nostrum descendere, carnem mortalem assumere, irrisiones pro nobis, vincula, flagella, crucem, mortemque tolerare? Quis cogitare valeat quantæ fuerit gratiæ, ovem perditam quærere, quæsitam invenire, inventam in humeris portare? Quis exponere queat, quantæ fuerit miserationis, sacratissima pretiosi sanguinis effusione genus humanum redimere, et sacrosanctum vivifici corporis et sanguinis sui mysterium membris suis tribuere? cujus perceptione corpus suum, quod est Ecclesia, pascitur et potatur, abluitur et sanctificatur? Ideo et plenitudo temporis tempus gratiæ nominatur, in quo juxta Pauli vocem: *Apparuit gratia Salvatoris nostri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes D impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo* (*Tit. ii, 11*). Et iterum: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit* (*Zac. xiii, 1*). Hinc per Zachariam prophetam dicitur: *In die illa erit fons patens domus David inhabitantibus Jerusalem, in ablutione peccatorum et menstruatur*. Quis est iste fons, nisi unigenitus Dei Filius? de quo per prophetam dicitur: *Apud te est fons vitæ* (*Psal. xxxv, 10*). Qui nimirum tunc patens exstitit, quando in mundo visibilis apparens, pro liberatione nostra carnem suscepit (*Rom. i*). Qui etiam domus David dictus est; quia

ex semine David secundum carnem natus est. Jerusalem vero visio pacis interpretatur. Hi ergo Jerusalem inhabitant, qui ad amorem coelestium mentem levant. Peccator vero et menstruata est, vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in prava cogitatione. Menstruata namque mulier ita in seipsa polluitur, ut aliena carne minime tangatur. Quasi ergo menstruata illa est anima, quæ etsi in pravi operis effectum non ducitur, in immundarum tamen cogitationum delectatione versatur. Quia igitur jam patet nobis fons misericordiæ Redemptor noster, toto hunc pectore hauriamus; ut exstinguere sitim carnalium desideriorum valeamus. Lavemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. Et qui fontem misericordiæ, si clausus esset, quærere debuimus, saltem apertum et patentem non negligamus. Sperandum namque nobis est, quia ibi poenitentiae nostræ locus non deerit, ubi innumrabiliū hominum compunctio locum invenit. Ad hoc enim patet ut lavet, ad hoc fluit ut lætificet, ad hoc redundat ut purget. Nam subditur:

(Vers. 8.) *Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.*

12. Restat igitur ut Israel efficiamur, et omnem transcendentem creaturam, in eum qui omnia creavit, mentis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro, et per eas ad conditorem angelorum puro et simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suave et tam jucundum, quam mentis oculis et cordis desiderio contemplari Deum, atque ejus suavissimam degustare dulcedinem, dulcissimamque sentire suavitatem? Adest nobis gloria Redemptoris nostri, quæ nos a terrenis ad coelestia erigat, oculos cordis nostri ad videndum solem justitiæ aperiat, ac per hoc ex omnibus nos iniquitatibus nostris redimat. Qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

545 PROCEMIUM

IN SEPTIMUM PSALMUM POENITENTIALEM.

Psalmus David, quando persequabatur eum Absalom filius ejus.

De psalmi centesimi quadragesimi secundi titulo, juxta quod pietas divina contulerit, locuturus, prius volo modos aperire prophetiæ; quatenus dum ejus diversitas ostenditur, ejus et intelligentia facilius acquiratur. Sciendum namque est quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis, factis, somniis. Quicumque enim propheta futura innotuit, aut verbis, aut factis, aut somniis prophetavit. Verbis namque futura prædixit Isaias, cum ait: *Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (Isa. vii, 14). Somniis vero Nabuchodonosor futura prævidit, quæ Spiritu sancto Daniel repletus enodavit (Dan. ii). Factis Abraham futura nuntiavit, quando unicum filium suum ad sacrificia obtulit (Gen. xxi). Quem nimirum, quem in hoc opere designat, nisi eum qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Ipsa enim antiquorum patrum gesta nobis prophetiæ sunt, qui dum aliud agunt, et aliud innuunt, occulta nobis quasi per ope-

ris linguam produnt (Rom. vii). Quod hoc in loco evidenter ostenditur, cum Absalom facta ad memoriam reducuntur. Absalom namque patrem persequens (II Reg. xviii), ad hoc usque livore feralis prorupit invidiæ, ut in seipso destrueret jura naturæ. Quem enim naturaliter amare debuerat ut patrem, eum inhumane persequabatur ut hostem. Absalom autem pax patris interpretatur, non quod ei pax ulla cum patre fuerit, sed quia quantæ pacis et patientiæ exstitit, in ejus perversitate pater ostendit. Quis autem per Absalom, nisi Judaicus populus; quis vero per David, ni Redemptor noster signatur? Illinc namque per Prophetam Veritas ait: *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt* (Psal. xvii, 46). Denique ipse est filius senior, qui adolescentioris inventioni invidens et salutem, domum renuit intrare (Luc. xv) Ecclesiæ. Qui profecto canticum non cantat lætitiæ, nec concinentium admiscetur choris, et annulo carens fidei, nec stola immortalitatis induitur, nec vituli saginati alimento satiatur. Qui etiam hædum quærit, quia agnum qui tollit peccata mundi, non sequitur: et ideo inter hædos in judicio statuitur, nec ad cœnam nuptiarum ejus vocatur Patrem ergo Absalom persecutus est, quia Judaicus populus dum monita salutis respuit, in propria venientem Dei Filium recipere recusavit (Joan. iii). In tantum autem vesaniæ suæ extendere conatus est rabiem, ut suum occidere præsumeret Creatorem. In quo nimirum facto patientia Christi declarata est, qui non solum eis malum pro malo non reddidit, verum etiam ad mortem ductus pro eis oravit, dicens: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (Luc. xxi, 34). Unde et apostolus admonet, dicens: *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur* (I Petr. ii, 24). Orat autem caput in hoc psalmo pro membris, Christus pro Ecclesia, virtus pro infirmitate. Orat quippe ut non severe judicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnat hæreticus Ecclesiam, unitatem infidelis perturbat. 546 Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in unitate spiritus conjuncta. Quæ etsi omni tempore ad Deum clamat, præcipue tamen in tribulatione se ad orandum excitat, unde et dicit: *In die tribulationis meæ clama ad te* (Psal. lxxxv, 7). Sed videamus quid dicat:

EXPOSITIO

SEPTIMI PSALMI POENITENTIALIS.

(Psal. CXLII.—Vers. I.) *Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua justitia.*

1. Sancta universalis Ecclesia secundum digniorem partem sui in spe coelestium præmiorum roboreta, sicut in electis habet quod conservari desideret, ita in infirmis invenit quod sibi dimitti exoret: sciens omnes divino egere auxilio, quos infelicitis vitæ conditio angustat, cum et justus inter pericula securus esse non valeat, et peccantem nonnisi sola gratia

divinæ miserationis absolvat. Utrobique ergo pavida, A utrobique suspecta, et pro currentibus orat ut perveniant, et pro regressis obsecrat ut currant. Inter orationem autem et obsecrationem hoc interest, quod oratio pro perseverantia virtutum, obsecratio vero fit pro indulgentia peccatorum. Orat ergo caput vel Ecclesia, ut et bene operantes in iustitia rohorentur. In eo vero quod ait: *Auribus percipe obsecrationem meam*, delinquentium designat debilitatem, qui ad similitudinem ægotantium quadam omnipotentis medici indigent condescensione, cum se non valeat ad eum peccator levare. Vel auribus percipe, id est obsecrationibus intende. Hoc namque per prophetam pollicetur, dicens: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos* (Zac. 1, 3). Unde et subditur: *In veritate tua*. In hoc enim vera apparet promissio, quia converso tribuitur remissio peccatorum, juxta quod scriptum est: *Justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris* (Psal. 1, 6). *Exaudi me in tua iustitia*. Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui ignorant Dei iustitiam, et suam volentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subjecti. Denique phariseus iustitiam suam in templo statuere voluit (Luc. xviii), et ideo a Domino reprobatus fuit. Gloriamur ergo in iustitia Dei si exaudiri quærimus, ut nos cum Propheta dicere possimus: *Exaudi me in tua iustitia*. Quis autem gloriatur in iustitia Dei, nisi qui nihil boni suis meritis tribuit, et iustum esse quidquid adversi tolerat, sentit? Gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis (II Cor. xii), nihil boni non acceptis habere testabatur, humilitatis nobis exempla proponens, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. i, 31).

(Vers. 2.) *Et non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

2. Qui contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in iudicium intrat. Dei namque accusat iudicium, qui se æstimat injuste percussus. Et quasi cum Deo in iudicio contendit, qui inter flagella innocentem se ostendit. Hinc etenim Dominus ad beatum Job loquitur, dicens: *Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit* (Job. xxxix, 32)? Utique qui arguit Deum, debet et respondere illi. Tunc beatus Job quasi Deum arguit, cum de percussione sua an fuerit iusta dubitavit. Nullius quippe delicti sibi conscius, injuste se percussus credidit, quia merita sibi augeri ex percussione nescivit. Sed qui nulla de operatione sua locutus, audita sanctorum vita tacuit, quasi cum Deo contendens 547 facile conquievit. Vel certe ille cum Deo in iudicium ingreditur, qui cum oraverit, murmurat si non exauditur. Quibus dicitur: *An nullis mecum iudicio contendere* (Jerem. ii, 29)? Quasi enim iudicio contendeabant, qui dicebant: *Quare jejunavimus, et non aspexisti? humiliavimus animas nostras, et necisti* (Isai. lvi, 53)? Siquidem stultum est ab oratione deficere, si Deus differat, cum rogatur, exaudire; et iniquum arguere conditorem, si effectus non sequitur orationem, præsertim cum quid oremus sicut oportet, nes-

ciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant sæpe concessit iratus: sicut e contra Apostolo negavit propitius (I Cor. ix, 2). Dedit enim regem petentibus secundum desideria cordis eorum (I Reg. viii): dedit etiam postulanti diabolo, ut Job simplicem et rectum et timentem Deum tentaret (Job. 1, 2). Malignos spiritus exaudivit, et in porcorum gregem demonum concessit legionem intrare (Matth. 8). Non igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus, cum aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quod si postulata non obtinet, non se abjiciat, aut de divina erga se miseratione desperet, cum forte ea peteret quibus acceptis vel affligatur atrocius, vel inutilius prosperetur. Scriptum quippe est: *Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet eos* (Prov. 1, 32). Quis non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Scio multos in conspectu hominum iustos videri, et ad spem cælestium promissorum evectos innocenter in mundo vivere; qui etsi non delinquant in opere, labentur tamen aliquando vana aut perversa cogitatione. Cujus enim mentem cogitationes vane non laniant? cujus cor tentationes non vexant? cujus animam desideria carnis non turbant? Non ergo in conspectu Dei justificatur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

(Vers. 3.) *Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.*

3. Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui parabolam zizaniorum exponens (Matth. xiii, 39), ait: *Inimicus autem diabolus est* (Luc. viii). Et apostolus Petrus ait: *Inimicus vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret* (I Petr. v, 8). Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est, inquam, qui incautos decipit, et in via hujus vite gradientibus laqueos tendit. Ideo propheta ait: *In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi* (Psal. cxi, 4). Rursum de eo scriptum est: *Abscondita est in terra pedica ejus, et decipula illius super semitas* (Job. xiii, 10). Dum enim humane saluti invidens perdere innocentem appetit, prius ei aliquid quod libeat ostendit: quod dum appetere incautus nititur, oculo peccati mucrone transverberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dum in lætanis commodis peccatum occultatur. Decipula quoque ab antiquo D hoste super semitam ponitur, cum in actione hujus mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita namque in terra decipula ponitur, ut exposita esca ipsa non videatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrum in culpa ponit. Ad quod dum aviditatis amore rixatè inhiat, ex improvise eum peccati laqueus suffocat. Quis hujus hostis varietas non metuat, qui tanto est perniciosior, quanto occultior? Non enim quæ extra nos quæ absconderuntur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium honorum cupiditas, nulla divitiarum ambitio, nullum dignitatis desiderium, sola in ætiora appetit, solas rixatè diripit, solam animam

occidit. Quod si aliquando exteriora **548** tedgerit, non ea auferit ut habeat, sed ut ea auferendo animam evertat. Novimus quomodo multos quotidie fraudibus suis occupet, quomodo vestimentis gratia exspoliet, deceptos virtutum privet ornatu, divitiis opum defraudet, livoribus infuscet tentationum, vulneribus peccatorum transfigat. Hæc est namque perversitatis ejus intentio, ut omnibus noceat, omnes deficiat. Denique quos in viis Dei ambulantes viderit, et in proposito justitiæ cognoverit fortiores, eos gravius persequitur, a statu rectitudinis subvertere conatur. Ideoque ait: *Persecutus est inimicus animam meam; humiliavit in terra vitam meam.* Gravis persecutio. Qui cœperam amore cœlestium terrena relinquere, et contemptis divitiis sæcularibus, in cœlis conversari, jam impulsione diabolica cogor summa et æterna despiciere, et de mundi hujus providentia incerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggravor, carnalium voluptatum captus illecebris, ad ima deducor. *Deprimat enim terrena habitatio sensum multa cogitantem* (Sap. ix, 15). *Humiliavit in terra vitam meam.* Qui contemptis cœlestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, ejus vita in terra humiliatur. Unde fit, ut eo mortui fiat proximus, quo a Deo factus est per dissimilitudinem longinquus. Hinc namque Apostolus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum* (II Tim. vi, 9). Unde et apte subditur:

(Vers. 4.) *Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi, et anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.*

4. Quid infelicius? Vivebam olim Deo, mortuus sæculo, nunc e contrario mortuus Deo mundo vivo. Quid est enim peccatum, nisi mors? Hinc etenim scriptum est: *Non est in morte qui memor sit tui* (Psal. vi, 6). Et iterum: *Intravit mors per fenestras nostras* (Jer. ix, 21). Mors namque est quæ animam a Deo separat, sensuum interiorum intercludit officia, divinam deturpat imaginem, lucis adiungit claritatem. Denique qui Christo moritur, in sepulcro conscientiæ tuncupatur, ligatur concupiscentiarum institis, a conspectu Dei projicitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum* (Psal. lxxii, 7). Hos tamen aliquando resuscitat Jesus, et sublato impoenitudinis lapide, a tenebris ad lucem revocat. Et cum pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absolvit. Venit ipse ad monumentum, ad lacrymas Ecclesiæ commovetur; jubet ut ad justitiam resurgat, qui pridem in iniquitate jacuerat. Tantummodo opus est ut per confessionem foras veniat, sentiat cordis dolorem, timeat judicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc prophetæ documentum. Nam subditur: *Anxius est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.* Poenitentis viri spiritus anxietur, cum superna desiderans, carnis corruptione deprimitur. Cum enim terrenæ labis pondere prægravatus, sustolli ad altiora

aitur, ipse suo consensu fatigatus teneatur. Sed eo citius superiora desiderat, quo velius sercinam agnoscat quam portat. Turbatur vero cor peccatoris in recordatione peccati, cum primum corporis seipsum cognoscere, et quam longe a Deo necesserit cogitare. Nec vacat quod addidit, *In me.* Quasi enim extra se fuerat, qui sprotis salubribus et æternis, de noxiis et temporalibus cogitabat, qui ægritudinis sem molestias non sentiebat; qui se videre cum cæcus esset, putabat. Sed **549** eo in se rediit, quo seipsum qualis fuerat, recognovit. Scriptum namque est: *Radice pravaricationis ad cor* (Jer. xvi, 8). Sed de filio prodigo narravit Dominus, quia cum distractis et profanis paternis bonis, vitæ contestis alimento egeret, in se revertis sit (Luc. xv). Non enim in se reverteretur, nisi a se prius exisset. Ideoque et pater ejus ait: *Hic filius meus mortuus fuerat, et rexit: perierat, et inventus est* (Luc. xv, 24). Si ergo a patre, a quo per inobedientiam discesseras, inveniri desideras, et deliciose in domo illius epulari, ad teipsum statim revertere, et discualis actibus tuis, unde excideris recordare, ut eo magis movearis ad poenitentiam, quo incipies cognoscere quod amiseris, et perdere quod inveneris. Sequitur:

(Vers. 5.) *Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, et in factis manuum tuarum meditaber.*

5. Felices antiqui dies, nihil tenebrarum, nihil caliginis proferentes. Quas divinitatis illustrabat presentia, securitatis purgabat serenitas, lætitiæ immensitas decorabat. Dies gaudiorum et iunioris, dies virtutum et pacis, dies deliciarum et suavitatis; quos non perturbabat moror, non infestabat angustia, non obumbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima, antequam a statu rectitudinis per culpam caderet pravaricationis: sed eodem tunc infelicitate perdidit, cum præcepta conditoris servare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorum parentum transgressio, per quam oculos eorum apertos testatur Scriptura (Gen. iii). Vel etiam illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadam amoenitate stultis arridens, cui maledixit justus, dicens: *Perent dies in qua natus sum* (Job. iii, 5). Sancti etenim viri mundi hujus prospera magis quam adversa metuentes, in ipsis successibus suis seipsum discutunt, et quam cito transeat mundanæ felicitatis furor, attendunt, revolventes quod scriptum est: *In die maturus ne immemor sis honorum* (Eccli. xxvii, 14). Si quem vero in mundo prosperari viderint, et in gloria divitiarum suarum exsultare, non calmen dignitatis ejus considerant, sed finem illius mento pertractant, ut tanto obnoxius vera bona considerent, quanto apertius bona non esse quæ transeunt vident. Hinc namque Job dicit: *Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini ejus statim* (Job. v, 5). Qui enim in multitudine divitiarum suarum confidit, quasi in terra radicem firmavit. Sed vir sanctus ejus maledixit pulchritudini, cum illius derogat prosperitati. *Meditatus sum in omnibus operibus tuis.* Qui mundi hu-

jus divitias fallaces esse agnovit, et amore celestium contempserit terrena, meditatur in operibus bonis, quæ vita hac transeunte permaneant, et æternæ vitæ præmia ferant. Neque enim tempore utiliter vivitur, nisi ad comparandum meritum quo in æternitate vivatur. Sequitur: *Et in factis manuum tuarum meditabar* (Psal. ci, 26). Loquitur propheta ad Deum: *Opera manuum tuarum sunt cæli*. Et alibi: *Cæli enarrant gloriam Dei* (Psal. xviii, 1). Illi sunt cæli, qui enarrant gloriam Dei: qui opus manuum Dei dicuntur, quia divinam in se non deformant imaginem, charismatum non excludunt dona, animæ speciem non demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt (I Cor. iv). Hoc enim operatus est in eis, qui vasa misericordiæ fecit eos (Rom. ix), qui illos ante mundi constitutionem in seipso elegit, ut in se non gloriantur, nec altum sapiant, sed timeant (Ephes. i), nec dicant in abundantia sua: *Non movebor in æternum* (Psal. cxxix). In his 550 meditabitur, qui de Babylone reversus, exempla eorum sibi ad imitandum proponens, ne deceptus conversatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimiserat relabatur, et fiat deterior erroris confusio (Luc. ix), si post acceptum aratrum cœperit retro aspicere; aut ad tollendam tunicam in domum remeare (Matth. xxiv). Eorum itaque exemplo se ad bene operandum excitat, et cum eis absens corpore, mente conversatur. Gloriam ergo beatitudinis æternæ quam receperunt, aut recepturi sunt, attendit; ut eo magis ad opus bonum animetur, quo cœperit agnoscere quod egerunt, et sperare quod acceperunt.

(Vers. 6.) *Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

6. Non sufficit bene velle, nisi sequatur et facere. Ideo qui in operibus bonis meditatum se dixerat, et in meditatione laudis sanctorum immoratum, secutus adjunxit: *Expandi manus meas ad te*. Hinc namque propheta nos admonet, dicens: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum* (Thren. iii, 44). Quid est manus ad Deum expandere, nisi operationem ad omnipotentem levare? Denique ille manus suas contrahit, qui indigentibus nihil tribuit, qui vocem pauperis non exaudit. Hinc quidam sapiens admonet, dicens: *Non sit manus tua ad dandum contracta, et ad accipiendum porrecta* (Eccli. iv, 36). Docuit ille manus expandere, qui dixit: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (Luc. xi, 41). Et propheta testatur, dicens: *In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis* (Psal. lxxv, 3). Quid est enim manibus Deum exquirere, nisi operibus sanctis Salvatorem invocare? Nec otiose additum est, *Ad te*, quia sunt plerique qui in eo quod bene agunt, laudari ab hominibus appetunt. Hi manus suas ad Deum non expandunt, quia per opera sanctitatis non Deum, sed mundi gloriam quaerunt. De talibus dicit Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Matth., vi, 2). Expandamus ergo manus nostras ad Deum, ne justitiam nostram faciamus coram hominibus (*Ibidem*); nec cum fatuis virginibus lampades vacuas

A accipiamus; sed in vasis nostris oleum sumentes, venienti sponso occurramus, ut dicere cum Apostolo possimus (Matth. xxv): *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (II Cor. i, 12).

7. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se non extollat de meritis, si in se superbiam humanæ præsumptionis exstinguat, si nihil se esse reputet, si virtutis incrementum a conditore expectet. Ideoque ait: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Quasi enim terra sine aqua, est anima sine gratia. Sicut enim terra quæ imbre non perfunditur, non vestitur herbis, non venustatur floribus, non abundat messe; sic anima gratia carens non operitur virtutibus, non cogitat de cœlestibus, non insistit utilibus. Vitiato namque in primo parente libero arbitrio, jam nec velle quidem bonum possumus, nisi illius gratia adjuvemur, apud quem gressus hominis diriguntur. Scriptum quippe est: *Præparatur voluntas a Domino* (Prov. viii, 35, sect. LXX). Et Dominus discipulis ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan. xv, 16). Et Apostolus: *Deus est, inquit, qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate* (Philip. ii, 13). Et iterum: *Gratia Dei salvati estis, per fidem* (Ephes. vii, 8). Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum æstimet sine adjutorio illius, qui ait: *Posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat* (Joan. xv, 16)? Quicumque enim plantet aut riget, incassum vox correptionis exterius perstrepat, nisi ille incrementum 551 dederit, sine quo nihil possumus facere (I Cor. iii).

(Vers. 7.) *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.*

8. Non incongrue a quodam sapiente dictum est: *Cupiditati ipsa celeritas tarda est*. Parum enim est desideranti justificationes Dei ut exaudiatur, nisi etiam velociter exaudiatur. Addit etiam causam, quare exaudiri debeat, quasi instantem jam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicendo enim: *Defecit spiritus meus*, pauperem spiritu se esse testatur, et de seipso non præsumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere quod humiliatus est, confidens se ejus auxilio erigendum, cujus gratia se sentit elisum. Hinc namque propheta Dominum exorans, ait: *Auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur; emittes spiritum tuum, et creabuntur* (Psal. ciii, 29). Non enim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitus evacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei nisi super humilem et quietum, et trementem sermones Dei (Isa. lxvi). Denique qui tremit, deficit. Hinc propheta ait: *Defecit in salutari tuo anima mea* (Psalm. cxviii, 81). Nisi enim quis a semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appropinquat. Hinc de regina Saba scriptum est quod audita sapientia Salomonis, et visis ministris domus ejus, non habebat ultra spiritum (III Reg. 10), quia electorum Ecclesia de gentibus congregata, cognita

Christi gratia et Evangelicæ doctrinæ inventis magistris, abjecto superbix spiritu, omnique elationis fastu deposito, didicit de seipsa diffidere, et in Regis sui misericordia magna sperare.

(Vers. 8.) *Non avertas faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum.*

9. Solent domini irati ab his quibus offensi sunt servis oculos avertere, et si quando illi pro gratia supplicaverint, in partem aliam faciem declinare. Et quia recto eos intuitu conspiciere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostendunt. Deus quoque idem delinquentibus avertitur, quia turpitudinem eorum sereno vultu inspicere dedignatur. Sed qui abjicit delinquentem, convertitur ad poenitentem, vocat etiam aversos, donat peccata conversis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adjuvat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse namque per prophetam dicit: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos* (Zach. 1, 3). Sed qui converti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum propheta clamemus: *Ne avertas faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum.* Avertente Domino faciem, peccator in lacum descendit, quia nisi illum Deus misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera in desperationis foveam cadit. Nam et Petrus amare non flevisset, nisi eum Dominus respexisset. Est enim poenitentia unum de perfectis donis descendentibus a Patre luminum. Nisi ergo benigna Dei misericordia mentem hominis illuminaverit, impossibile est ei in novam naturam mutari (Jac. 1), cum scriptum sit: *Non potest a se facere quidquam, nisi datum fuerit desuper* (Joan. xix, 11). Et Apostolus: *Fiduciam, inquit, talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est* (II Cor. iii, 4). Si ergo nec cogitare aliquid a nobis sufficimus, quomodo sine respectu misericordiæ Dei poenitentiam agemus? Sunt enim tenebræ ubi Christus non respicit, ubi lux illa vera non ingreditur; quæ sic lucet in tenebris, ut tamen non comprehendatur **552** a tenebris (Joan. i). Ideoque propheta Dominum exorans dicebat: *Faciem tuam illumina super servum tuum* (Psalm. cxviii, 135). Quid est autem facies Dei, nisi quædam claritas cognitionis ejus? Hanc cognitionis ejus claritatem non vident, qui misericordiam ipsius ignorant, qui de peccatorum suorum venia desperant. Illi denique in lacum descendunt, ubi lumen non videant misericordiæ, intentionem cordis non dirigant ad cælos, carnis satisfaciant desideriis, Deum contemnant, sicut scriptum est: *Peccator cum in profundum venerit, contemnit* (Prov. xviii, 3). De talibus per Amos prophetam Dominus insonat, dicens: *Si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos* (Amos ix, 3). Quid est enim celari in profundo maris, nisi in altitudine delitescere desperationis? Celat vero se qui non constitetur peccata sua. Non constitetur autem qui desperat de misericordia Dei. Vel certe ille se ab oculis Dei celat,

A qui a mandatis ejus avertitur. Oculi enim Domini spiritus Dei, qui legem, id est mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celaverint, potestatem accipit diabolus ut eos mordeat, et in ventrem eos suæ malitiæ inducat. Ipse est enim serpens, cui dictum est: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ* (Gen. iii, 14).

(Vers. 9.) *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speravi.*

10. Quid est mane, nisi sequentis diei initium? Quæ autem dies, nisi illa de qua propheta dicit: *Melior est dies una in atriiis tuis super millia* (Psal. lxxxiii, 14)? Et Apostolus: *Nox, inquit, præcessit, dies autem appropinquavit, abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis; sicut in die honeste ambulemus* (Rom. xiii, 12). Illa est enim dies quam verus ille sol illuminat, qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non obumbrat turbo. Quæ recte una dicitur, quia nullius finis termino angustatur. In hac quippe vita diem non habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In qua cæcitatibus nostræ patimur tenebras, et erroris humani desilemus caliginem. In qua assiduis mœroris et angustix premimur nebulis, et per devia trahimur, quasi captivi lumen sapientiæ non habentes, et in cogitationibus nostris evanescentes. Cum autem Christus apparuerit vita nostra (Col. iii), et revelata facie Deum videre cœperimus, tunc omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis evanescet ignorantix fumus, omnis dissipabitur tentationis nebula; quia et corruptibile hoc induet incorruptionem, et mortale hoc induet immortalitatem (I Cor. xv). Illa erit claritatis et lucis dies, quam electis omnibus præparavit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ. Hujus diei mane est futura resurrectio, juxta quod scriptum est: *Mane astabo tibi et videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit juxta te malignus* (Psal. lv). Et iterum: *Bonum est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime, ad annuntiandum mane misericordiam tuam* (Psal. xci, 1). In ea quippe justorum lucebit felicitas, apparebit gloria, videbitur exultatio; ubi absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum (Apoc. xxi), ubi novissima destruetur mors, ubi justii fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum (Matth. xiii).

11. In illo autem mane auditam faciet Dominus misericordiam suam, cum segregatis justis ab impiis, ovibus scilicet ab hædis, dicet his qui a dextris ejus erunt: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi* (Matth. xxv, 34). Ibi nota flet misericordia Dei, quam in præsentia vita **553** mens humana capere non potest. Præparavit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Cor. ii). Ideo qui per bonam conversationem a gratia Dei venientem, ad desiderium æternæ vitæ erigitur, dicit: *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam* scilicet æternam. *Misericordiam*

enim Domini ab æterno usque in æternum super timen-
tes eum (Psal. cx, 17). Quod si illa sanctorum felici-
tas misericordia est, et non meritis acquiritur, ubi
erit quod scriptum est: *Et tu reddes unicuique secun-
dum opera sua* (Psal. lxi, 13)? Si secundum opera
redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed
aliud est secundum opera reddere, et aliud propter
ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera
dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cuius
apparuerint bona opera, ejus sit et retributio glo-
riosa. Illi namque beatæ vitæ in qua cum Deo et de
Deo vivitur nullus potest æquari labor, nulla opera
comparari, præsertim cum Apostolus dicat: *Non
sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram
gloriam, quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii, 18).
Quamquam et ex hoc quoque misericordia jure pos-
sit nominari, quia pro illis operibus datur, quæ tunc
præventa misericordia Dei nemo assequitur. Unde in
Psalmis dicitur: *Deus meus, misericordia ejus præve-
niet me* (Psal. lvm, 14). Nisi enim vasa iræ fecisset
vasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa
conversatio s. ncta discerneret, neminem a poena
perpetuæ mortis justitiæ propria liberaret. Constat
ergo quia quibus misericorditer tribuit ut in hac vita
bene operentur, eis misericordius largitur ut in æternâ
beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc est
gratia, quam pro gratia dandam sanctus Dei apostolus
perhibet, ut quibus in hac vita divinitus datur gratia
sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gra-
tia æternæ felicitatis. Quod vero ait: *Quia in te speravi*,
quasi causa est justæ petitionis, quia cūspem suam
quæ in Deo posuerit, ad exorandum Deum confidentior
erit. Dixerat quoque superius: *Defecit spiritus meus*,
nunc vero in Deo sperare se dicit. In quo majoribus
usus confidentiæ remediis, spei nostræ saluberrimum
adhibet documentum, ut discamus parum esse quod
a nobis delicimus, nisi nos transcendentis, in Deo
proficiamus.

(Vers. 10.) *Notam fac mihi viam in qua ambulem,
quia ad te levavi animam meam.*

12. Quis est qui pervenire possit ad audiendam
mane vocem misericordiæ, nisi ambulaverit in via
justitiæ? Hinc propheta Dominum exorans, ait:
Viam justificationum tuarum instrue me (Psal. cxviii,
27). Et illud: *Dirige me in semitam rectam propter
inimicos meos* (Psal. xxvi, 11). Et, *Dirige in conspectu
tuo viam meam* (Psal. v, 9). Sciebat enim viam esse
quæ recta videtur hominibus, cuius novissima ad
mortem ducunt (Prov. xiv). Ideoque ait: *Notam fac
mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam
meam.* Vide ordinem. Primum est ut a teipso delicias,
nec super te causa jactantiæ rapiaris, sed omnibus
inferiorem te sentias, et sic in te spiritum superbiæ
extinguas. Non te generis nobilitas extollat, non eri-
gat honor, non inflat prudentia. Qui enim confidit
in homine, maledicto subjacet (Jerem. xvii). Deinde
sequitur ut in Deo speres, ut derelictus (juxta pro-
phetam), a patre et matre (Psal. xxvi), assumaris a
Domino, et ejus præsidio gubernaris inter fluctus

A mundanæ tentationis. Postremo ut animam ipsam
leves ad Deum, et omni vanitate expulsa, in cœlesti-
bus converseris, ubi deliciarum Dei reficiaris dulce-
dine, et visionis ejus perfruaris claritate. 554 Non
tibi subrepat terrenarum delectatio cupiditatum, non
vanitatum phantasmata mentem occupent, quæ cum
animum in diversa traxerint, tantam inducunt cafi-
ginem negligentiae, et cæcitatibus tenebras opponunt, ut
cum appetere cœperit infima, nullatenus erigatur
ad summa. Si amore cœlestium accensus fueris, et
per istos ascenderis humilitatis gradus, poteris et tu
dicere cum propheta: *Ad te, Domine, levavi animam
meam* (Psal. xxiv, 1). Beatus qui hoc potest dicere.
Beatus plane quem iniquitas non onerat, non revocat
delectatio, non inclinat voluptas, quem non gravat
B cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambi-
tio, sicut scriptum est: *Beatus vir cuius est auxilium
abs te, ascensiones in corde suo disposuit* (Psal.
lxxxiii, 6).

(Vers. 11.) *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad
te confugi; doce me facere voluntatem tuam, quia Deus
meus es tu.*

13. Qui in via ambulat, insidias metuit, hostium
timet incursus, prædonum impetus perhorrescit. Ideo
qui viam nosse salutis desiderat, ut etiam ab inimicis
eripatur exorat. Novit quia inter inimicos graditur,
in medio laqueorum, undique pericula imminet, un-
dique ponuntur insidiæ, undique incauti præcipitan-
tur. *Adversarius enim noster diabolus tanquam leo
rugiens circuit, querens quem devoret* (I Petr. v, 8). Oc-
cupat incautos, inermes sauciat, incautos expoliât.
C Alios necat, alios captivat, alios suffocat. Aliquando
transfiguratur se in angelum lucis, et incaute menti quæ-
dam agenda bona proponit (II Cor. xi); ut dum a pro-
posito tentatus deciderit, et tentationum ventis ve-
lut arundo cœperit agitari, facilius ad delicti indu-
catur consensus. Inerit inutiles cogitationes, vana
adhibet desideria, virtutum figmenta depingit. Si
quem vero invenerit fortiolem, in bono proposito
perseverantem, eum acrius persequitur, et graviori-
bus admotis tentationum aculeis, extinguere cona-
tur. Habet quoque secum nequitiae ministros, duces
et satellites suos, cum quibus adversus humanam
fragilitatem congregitur, ut ea tanto facilius supere-
tur, quanto non ab uno, sed a multis impugnatur.
D Contra hunc potentem adversarium ejusque plurimos
apparatus nos instruebat Paulus, cum diceret: *Non est
nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed ad-
versus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirita-
lia nequitiae in cælestibus* (Eph. vi, 12). Quis tot inimico-
rum catervas evadere, eorumque insidias investigare
potest? Non gravantur carne, nullis occupantur curis,
sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum adversus
eos dimicans illæsus abire potest, nisi auxilio divini
gratiæ vallatus fuerit, et scuto bonæ voluntatis ejus
coronatus? Etiam si bonæ operationis studio floreat,
si lumine polleat virtutum, non poterit inimici ru-
gientis superare nequitiam, nec potestatis iniquæ re-
primere vires, nisi illius fuerit fructus præsidio, qui

sic manet in nobis, ut etiam pagnet pro nobis.

14. Restat ergo ut in omnibus divinæ gratiæ auxilium postulemus, et ad illud inexpugnabile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat: *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi.* Et alibi: *Domine, refugium factus es nobis* (Psal. LXXXIX, 1). Notandum vero quia non ait, *protege me*, sed *eripe me*, quasi dicat: Jam me fraudum suarum laqueis implicant, jam deceptionum astringunt nodis, jam rebus iniquitatum involvant. Quis autem ad eripiendum idoneus, nisi ille, cui 555 cum propheta cantamus: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus* (Psal. CXXIII, 7)? Et ne quis sibi placens de ereptione sua gloriatur, adiunctum est: *Adjuvium nostrum in nomine Domini, qui fecit celum et terram* (Ibid., 8). *Amabantes* itaque in via hac in qua absconderunt laqueos nobis, totis ad Deum medullis cordis clamemus: *Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi; doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* Iustum est ut Deo suo omnis homo serviat, creatura obediat Creatori, Domini sui mandata servus non transgrediatur. Contendat christiana anima facere voluntatem Dei sui, agnoscat Creatorem suum, audiat vocem ejus, dirigat viam ejus, obediat praeceptis ejus. Oret ut doceatur, postulet ut dirigatur, supplicet ut confirmetur. Hoc quippe sine auxilio divinæ inspirationis assequi nemo potest, sed in omnibus divina nobis est exoranda clementia; ut infuso cordibus nostris spiritu, cujus unctio docet nos de omnibus (I Joan. II), discamus quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens et perfecta (Rom. XII).

(Vers. 12.) *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam; propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in æquitate tua*

15. Qui a spiritu suo defecit, a spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superior suum spiritum defecisse. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortasse deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipasset (Luc. XV), in qua fames esset verbi Dei, in qua uni civium, videlicet diabolo, qui princeps est mundi hujus nuncupatus (Joan. XIV), adherens, ad porcos mitteretur pascendas; ubi porcorum cibis ventrem suum cuperet implere, id est malignorum spirituum suggestionibus carni suæ satisfacere. Jam vero malo spiritu deficiente, a Dei bene assumptus, in terram rectam speret introduci; quæ tribulos non germinet et spinas, nec deserta sit, vel invia, vel inaquosa; sed centenis exuberet fructibus, et deliciis abundet externis. Qui enim spiritu Dei aguntur, hi juxta Apostoli vocem, *fili Dei sunt* (Rom. VIII, 15). Si autem filii, et hæredes; et si hæredes, hæreditatem possidentes. Quæ est autem hæreditas, nisi æterna viventium? Hinc namq. et propheta ait: *Mansueti hæreditabunt terram, et delebuntur in multitudine pacis* (Psal. XXXVI, 11). Hinc et Christus ait: *Benedicentes ei, hæreditabunt ter-*

ram (Ibid. XII). Et ne quis crederet terram illam quæ transitura est, benedictibus et mansuetis hæreditatem promitti, subjunxit atque ait: *Justi autem hæreditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam* (Ibid., 29). Et: *Novit Dominus dies immaculatorum, et hæreditas eorum in æternum erit* (Ibid. 18). Et ergo hæreditas filiorum est, et illi sunt filii Dei, qui aguntur spiritu Dei, cum hæreditas terra viventium sit; qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducuntur. Ad quam quicunque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per prophetam pollicetur, dicens: *Dabo illis solatium verum, pacem super pacem* (Isa. LVII, 18, 19, sec. LXX). Super pacem enim quam dilectis suis in hac vita tribuit, in æterna felicitate aliam divina miseratio dabit; ut jam caro non repugnet spiritui, nec aliqua ulius tentationis subrepat occasio, omnibus jam compositis; ut reformata in melius humana natura, nemo jam cadere, nemo possit peccare. Hæc est pax Christi quam apostollis ipse promisit, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* (Joan. XIV, 17). In quo notandum quia cum his eis suam pacem promisit, 556 intelligamus sanctos Dei quamdam in hac vita pacem habere, sed veram perfectamque pacem sibi solummodo inventuros, ubi eos jam nulla vana movebit cogitatio, nulla turbabit illusio, cum eripuerit Deus animas eorum de morte, oculos eorum a lacrymis, pedes eorum a lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. C Nos vero quandiu corruptibili carne premimur, et corporis innectimur nodis, integræ illius perfectæque pacis ignari vane conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatum, et cogitationibus vanis, quæ frequenter quasi facto agmine ex improviso erumpentes, mentem confundunt, atque alio quam proposuerimus, animum trahunt. Non enim in potestate nostra est cor nostrum; non ad Deum secundum voluntatem nostram erigitur; deducitur ad ima, erahitur ad devia. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, a spiritu Dei bene optemus deduci.

16. *Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in æquitate tua.* Non vivit justitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminavimus non vivificatur, nisi moriatur prius; sic qui mundo et concupiscentiis ejus non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur (Col. III). Superest ergo ut mortificemus membra nostra quæ sunt super terram, quatenus vivificet nos auctor vitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est, et resurrexit, ut nos peccatis mortui, justitiæ vivamus (I Petr. II). Hinc propheta dicit: *Vivificabit nos post duos dies, et in die tertia suscitabit nos* (Isa. VI, 3). Illa nempe resurrectio, nostra vita fuit, per quam a morte animæ liberati sumus, atque vitæ restituti perpetuæ. Si enim credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo (I Thessal. IV, 15). Vides quia qui Christo commoritur, cum eo convivificatur, sicut testatur Apostolus, dicens: *Si enim*

complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (Rom. vi, 5). Plus est autem vivificari in æquitate quam vivificari æquitati. Denique qui in æquitate vivificatur, in ipsam æquitatem introducit, ut nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per æquitatem ipse Christus intelligi, in quo vivificatur qui mundo moritur. Denique corpore suo et sanguine pascimur et vivificamur, alimur et saginamur. Nec otiose additur: *Propter nomen tuum*. Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram, sed Domini gloriam quærimus. In eo namque opus bonum Deo acceptum efficitur, si ex virtute operis non servi, sed Domini nomen glorificetur.

(Vers 13.) *Educes de tribulatione animam meam, et in misericordia tua disperdes inimicos meos.*

17. Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, et innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio quam conscientia delictorum. Cum enim exterius patitur homo, ad Deum confugit, ad virum fortitudinis recurrit. Singulare namque et saluberrimum est consolationis remedium tribulationes exterius patienti; ut si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si venit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, et ingressus in interiora mentis penetralia, ibi Deum invocet, ubi nemo videt. Restat quoque ut ostium cordis contra illatas claudat molestias, ut sævientium exterius non sentiat impetus, sed in spe cœlestium promissorum exsultans postponat damna, molestias negligat, sæculi blandimenta contemnat, humiliet se in confessione peccati, magnificet et laudet **557** Deum corripientem et consolantem. Quod si malæ conscientie tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non invenit, quoniam forte recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? ubi consolationem inveniet? ubi requiem perquiret? Grandis tribulatio, ubi nullus evadendi aditus, ubi nulla libertatis spes, ubi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, si in transitoriis consolationem quæserit, ibi animi afflictio urgebit, sollicitudinum stimulat calamitas, miseriarum turba vallabit. Quæ enim in temporalibus consolatio? quale in divitiis gaudium? Nunquid nobiscum permansuræ sunt? Nonne illæ sunt spinæ, quæ semen verbi suffocant (*Luc. viii*)? Quæ sicut acquisitæ lætificant, sic etiam amissæ contristant. Superest itaque ut in tribulatione positus peccator ad eum recurat in quo solo vera est consolatio, et per istius vitæ noctes in lectulo cordis Deum quærat. Quem si primo non invenit, magis ad quærendum animetur, surgat ad amorem cœlestium, civitatem circumbeat exultatione universæ terræ fundatam, interroget vigilantes qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio sæcularis ornatus, et charitatis sagitta interius vulneretur (*Cant. iii*). Nec prius a quærendo desistat, quam moerentium consolatorem inveniat. Inventum autem summopere teneat, donec redemptionis ope adjutricis gratiæ, a conscientie eripiat tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in undis servare, semel adeptam tabulam non ante dimittit,

quam fractus labore sævientium procellarum deficiat, aut vehiculi præsidio adjunctus, optatum littus attingat; quis in hujus maris magni et spatiosi naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cujus gubernetur præsidio, regimine deducatur? De ipsa namque scriptum est: *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerint eam, beatus* (*Prov. iii, 18*). Quæ est autem Dei sapientia, nisi Christus? secundum quod Apostolus ait: *Christum Dei, virtutem, et Dei sapientiam* (*I Cor. i, 25*). Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosæ tempestatis, per quod possimus et a periculo horrendæ mortis eripi, et de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostræ fiduciam quod subditur: *Et in misericordia tua disperdes inimicos meos*. Qui sint inimici humani generis, et Christianæ animæ impugnatores, superiori satis expositione declaratum est. Quos tunc clementia divina disperdit, cum eis vires nocendi adimit; cum adversus jacula tentationis diabolicæ scutum opponit suæ protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cum se ad prævalendum impotentes agnoscunt.

(Vers. 14.) *Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego servus tuus sum.*

18. Justum est ut bonus servus a bono domino adjuvetur, contra hostiles muniatur incursus, a periculo liberetur. Sed quid est quod se nominat servum, cum servus non maneat in domo in æternum? Hinc ipsa Veritas discipulis ait: *Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus* (*Joan. xv, 15*). Et Apostolus: *Non accepistis, inquit, spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater* (*Rom. viii, 15*). Sed sciendum, quoniam sicut sunt duo timores, ita etiam sunt duæ servitutes. Est enim timor poenam habens, quem perfecta charitas foras mittit (*I Joan. iv*). Est et timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi (*Psal. cxviii*), de quo etiam scriptum est: *Initium sapientiæ timor Domini* (*Psal. cx, 10*). Et iterum: *Timentibus Deum nihil deest* (*Psal. xxxiii, 10*). Ille igitur timor qui a charitate excluditur, **558** ad servum non manentem in domo pertinere videtur. Timor vero sanctus servo illi convenire noscitur cui voce Dominica dicitur: *Euge, serpe bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui* (*Matth. xxv, 21*).

19. Quod vero ait: *Perdes omnes qui tribulant animam meam*, ad illam beatæ vitæ felicitatem referendum est, in qua nullum habebimus adversarium, nullum metuendum inimicum, cum absorbebitur mors in victoria, cum illa novissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, et æquales angelis effecti (*I Cor. xv*). Modo enim nihil quietis aut securitatis invenire possumus, dum adhuc in nobis ipsis ingemiscimus gravati, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri (*II Cor. v*). Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc nulla erit diabolicæ fraudis impugnatio (*I Cor. xv*), nullum hæreticæ pravitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus

ita pacatis et compositis, ut in tabernaculis justorum sola audiatur vox exultationis et salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deum, et in lumine claritatis ejus exsultabunt (*Psal. cxvii*), cives effecti illius civitatis, quæ libera est, et æterna in cœlis (*Galat. iv*). Quam non obscurant tenebræ, non obumbrat nox, non consumit vetustas, non in ea rutilat lumen solis, aut lunæ splendor, aut stellarum jubar, non ibi lucerna quæritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe divina eam illuminat, sol clarificat justitiæ, lux vera illustrat, lux, inquam, inaccessibilis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non variatur nocte. **559** Hoc immenso et indeficiente et lucidissimo lumine illustrata Jerusalem sancta, quæ est mater nostra, filios abdicat tenebrarum, cives recipit pacificos; filios videlicet lucis et diei, filios adoptionis, consortes supernæ hæreditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri ejus ex lapidibus construuntur vivis, portæ ejus ex

A optimis adornantur margaritis, plateæ ejus ex auro purissimo sternuntur, et canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur (*Apoc. xxi*). Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pœna, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti et humiles corde (*Dan. iii*); ibi spiritus et animæ justorum, ibi cuncti cœlestis patriæ cives et beatorum spirituum ordines Regem in decore suo videntes, et in gloria virtutis ejus exsultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, una omnium lætitia, una jucunditas.

Bone Jesu, Verbum Patris, splendor paternæ gloriæ, in quem desiderant angeli prospicere, doce me facere voluntatem tuam, ut a spiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perveniam civitatem, ubi est dies æternus, et unus omnium spiritus; ubi est certa securitas, et sœcura æternitas; et æterna tranquillitas, et tranquilla felicitas, et felix suavitas, et suavis jucunditas; ubi tu, Deus, cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per infinita sæculorum sæcula. Amen.

DE SEQUENTI OPUSCULO MONITUM.

560 Quod hic damus opusculum non aspernandum, sancti Gregorii papæ nomen in Codicibus manuscriptis præfere; at in paucissimis exstat. In unico sane, qui est majoris Monasterii prope Turones, nobis occurrit. In bibliotheca quoque Vaticana unum duntaxat repertum est Concordiæ hujus exemplar manu exaratum, ut suis litteris Romæ datis xvi Kalend. Aprilis 1699, nobis significavit D. Claudius Estiennot, qui simul nos admonuit sibi dictum a viro claris. et doctiss. D. L. de Zacagnis, Vaticanæ bibliothecæ custode, vix aliud in totius Italiæ bibliothecis inveniri posse. Codicem hunc Romam ex bibliotheca Palatina fuisse asportatum id nobis persuadet, quod in editione Romana Vaticanis typis jussu Sixti V diu ante adornata, quam bibliothecæ Pontificiæ ex Palatina, tanta librorum manu exaratorum supellectilis fieret accessio, nulla Concordiæ hujus mentio iniiciatur. Si enim in hoc opusculum nomine sancti Gregorii munitum et insignitum, neque quod ipsi tribuatur indignum, incidissent Editores accuratissimi, ab eo vel edendo, vel saltem commemorando nullatenus abstinuissent.

Inter clariss. viri Jacobi Sirmondi opuscula legitur epistola Alexandri Wilthemii societatis Jesu, qui diligentissimo huic Codicum mss. investigatori ac exploratori peritissimo inventam a se in bibliotheca collegii Luxemburgici ejusdem societatis, illam de qua hic agimus Concordiam indicat his verbis: *Incidi in opusculum D. Gregorii de Concordia testimoniorum, quod Pamelius in fine operum Patris illius promissum non representat. Titulus in nostro codice scripto, ut opinor, Othonibus Imperatoribus, hic est: Incipit de Concordia testimoniorum sancti Gregorii papæ urbis Romæ. Quod opusculum, cum capita quædam de prædestinatione, aut ei disputationi affinia delibet, judicavi reverentiæ vestræ indicandum, si forte mitti velit.* Ex epistola quam rescripsit Sirmondus liquet eum sibi mitti Codicem peroptasse, quod utrum consecutus sit, aut quale de hoc opusculo judicium tulerit vir doctissimus, nobis incognitum.

Quid de illo senserit Johannes Gilotius, vir multarum litterarum, qui cum cæteris sancti Gregorii operibus tam genuinis quam spuris illud edidit Parisiis an. 1571 publico testimonio, quod hic exhibendum duximus, declaravit, dum evolveremus Codices antiquos, ut ad illorum collationem hujus doctoris scripta quæ exstant, restitueremus, invenimus hunc librum in exemplari quodam pervetusto bibliothecæ D. Dionysii, quem minime dubitamus esse D. Gregorii, non tantum quia ejus habebat nomen, sed etiam quia stylus facilis, popularis, simplex illius est, et quod nos magis movet, mens ipsa atque sententia tota Gregorii. In responsione ad primam interrogationem agit de duplici timore iisdem prope verbis ac certe sententiis, quibus lib. xxxiv Moral., cap. 14 (*Imo potius cap. 17, nunc num. 40*). In quarta interrogatione eodem modo de prædestinatione loquitur, atque lib. i Reg., cap. xiv. Quid distet inter crimen et peccatum iisdem verbis interrogatione 10, et lib. xxi Moral., cap. 9 (*Nunc num. 19*). Quod si de auctore dubitarem, dignum tamen judicarem, ut in lucem ederetur, quod tam exiguo volumine tam multam doctrinam contineat.

Certe inflicta ire non possumus stylum ad doctrinam hujus auctoris, quicunque sit, Gregorium redolere. In interrogatione quarta, eo modo qui sancto doctori familiaris est et fere singularis, laudat libri Sapientiæ scriptorem: *Quia quidam sapiens dixit, raptus est, etc. (Lib. xix, Moral. num. 26; lib. xxvii, n. 47 et 53).* Verum neque ex hac observatione nostra, neque ex Gilotianis continuo sequitur, Gregorio vindicandam hanc Concordiam. Quidni enim quispiam in illius operibus evolvendis assiduus, potuerit ex ejusdem tum sententiis, tum etiam verbis opusculum hoc contexere et consarcinare?

In Bibliotheca veteri Hispaniæ (*Tom. II, lib. vii, cap. 6, num. 109*), Martino cuidam presbytero Legionensis Ecclesiæ circa finem xii sæculi adscribitur *Liber sic nuncupatus, Concordiæ Veteris et Novi Testamenti*. Quo nomine utrum intelligi debeat nostra Concordia dubitare licet. In ea enim non solum Veteris Testamenti testimonia cum aliis ex Novo specie tenus pugnantibus conciliantur, verum etiam plerumque ejusdem Novi Testamenti loca quæ videntur opposita componuntur, et ab omni contradictione solvuntur.